

Het ambacht van verbinden

Onderzoek naar de Asset Based Community Development werkwijze en effecten van Buurt aan Zet in de Horsten, Apeldoorn

1	Introductie	3	6	Effecten van Buurt aan Zet op organisatieniveau	27
1.1.	Achtergrond	3	6.1.	Binnen de gemeente	27
1.2.	Doelstelling en onderzoeksvragen	3	6.2.	Tussen organisaties	27
1.3.	Onderzoeksopzet	4	6.3.	Effecten op relatie tussen gemeente en bewoner	28
2	De Horsten	5	7	Bijdrage werkwijze aan effecten	29
2.1.	Beschrijving van de buurt	5	7.1.	Werkzaam mechanisme inrichting pilot Buurt aan Zet	29
2.2.	Voorzieningen	7	7.2.	Gemeente als ‘trekker’: van opdrachtgever tot partner	32
2.3.	Buurtraad	8			
2.4.	Krachten en uitdagingen	8	8	Omgevingsfactoren en geleerde lessen: wat helpt en wat niet?	33
3	Buurt aan Zet: een ABCD-experiment	9	8.1.	Bestuurlijke factoren	33
3.1.	Context en aanleiding	9	8.2.	Relationele factoren	35
3.2.	Inrichting van de pilot Buurt aan Zet	9	8.3.	Professionele factoren	36
3.3.	Achtergrond van ABCD	10	8.4.	Maatschappelijke factoren	38
3.4.	Werkwijze in de praktijk	11	8.5.	Fysieke factoren	39
3.5.	Analyse van de werkwijze vanuit de ABCD-benadering	13			
3.6.	Spanningsveld: aanjagen of opjagen, ondersteunen of overnemen	18	9	Conclusie en reflectie	41
3.7.	Een dashboard (wortelstelsel) als collectief geheugen	19	10	Referenties	42
4	Effecten van Buurt aan Zet op buurtniveau	20		Bijlage 1: Onderzoeksmethode	43
4.1.	Ontstaan en groei van bewonersinitiatieven	20		Bijlage 2: Buurt in kaart en cijfers	45
4.2.	Ontwikkeling van de ontmoetingsruimte (buurtkamer)	21		Bijlage 3: Werkwijze community builders Buurt aan Zet bij bewonersinitiatieven	48
4.3.	Effect op de brede gemeenschap in de Horsten	21		Bijlage 4: Wortelstelsel	52
4.4.	Wiens effect? Een probleem van ‘attributie’ van effecten op buurtniveau	22		Bijlage 5: Activiteiten/ initiatieven in de Horsten	53
5	Effecten van Buurt aan Zet op individueel niveau	23		Bijlage 6: Tijdlijn Pas op de Plaatsgesprek	54
5.1.	Effecten op zelfvertrouwen, sociale contacten en mentaal welzijn	23			
5.2.	Verhalen van verbinding	24			
5.3.	Spanningsveld individuele en collectieve aanpak	26			

1 Introductie

1.1. Achtergrond

In de buurt de Horsten in de Maten wordt sinds maart 2023 ingezet op community building, vanuit de door de gemeente geïnitieerde pilot Buurt aan Zet. Aan de hand van de benadering Asset Based Community Development (ABCD) is er aandacht voor en vertrouwen in wat gemeenschappen zelf kunnen. De ABCD-benadering legt nadruk op de krachten en mogelijkheden van gemeenschappen in plaats van zich te concentreren op problemen of tekorten. Het richt zich op het benutten van de bestaande talenten, vaardigheden en middelen binnen een gemeenschap om tot duurzame verbetering van de buurt te komen. Betrokkenheid en eigenaarschap van bewoners in de buurt staan daarbij centraal in de Horsten. Een kernteam van gemeente, wijkorganisaties en community builders van externe organisatie Eurus hebben een aanjagende en faciliterende rol.

De gemeente is benieuwd naar wat community building oplevert voor de gemeenschap in de Horsten. Ontstaan er steunende gemeenschappen? Nemen bewoners meer initiatief en (her) kent men elkaar in de buurt? En wat is de rol van de community builders in deze ontwikkelingen? Daarnaast wil de gemeente graag inzicht in wat keuzes rond de inrichting van de pilot voor invloed hebben op de effecten van community building. Tot slot is er de wens om met elkaar te leren van wat er ontstaat en gebeurt in de Horsten. Dit omvat niet alleen de successen, maar ook de knelpunten en mogelijke uitdagingen waarmee men te maken gehad heeft.

Voordat we nader ingaan op de doelstelling en onderzoeksvragen van dit onderzoek, staan we kort stil bij een aantal belangrijke definities van concepten die veelvuldig terugkomen in deze rapportage.

Definities

- **Gemeenschapsontwikkeling:** het aansluiten bij, opsporen en mobiliseren van hulpbronnen en krachten in gemeenschappen (*communities*) waardoor bewoners zoveel mogelijk kunnen realiseren vanuit hun eigen inzet en instemming. Het heeft zowel een component van “zoveel mogelijk zelf doen als gemeenschap” als een component van “meedenken en meebeslissen”, van participatie in processen van lokale democratie (Engbersen, et al., 2021, p. 7).
- **ABCD-benadering:** “Asset Based Community Development (ABCD) is het proces dat mensen samenbrengt om in hun buurt, wijk of dorp zelf en samen verandering teweeg te brengen. Werken vanuit ABCD is duurzaam werken aan sterke en verbonden buurtgemeenschappen” (LSA, g.d.).
- **Buurt aan Zet:** de pilot Buurt aan Zet is een pilot die in 2023 als uitwerking van de ABCD-benadering in de gemeente Apeldoorn is gestart. In hoofdstuk 3 gaan we verder in op de achtergrond, inrichting en werkwijze van deze pilot.
- **Community builder:** in dit onderzoek beschouwen we een community builder als een professionele (betaalde) kracht die in een buurt probeert gemeenschappen te versterken. Wanneer we in dit onderzoek refereren naar *community builders van Buurt aan Zet*, bedoelen we de community builders werkzaam bij Eurus, die sinds maart 2023 in de Horsten actief zijn.

1.2. Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is om (a) inzicht te krijgen in de effecten van community building volgens de ABCD-benadering en (b) inzicht te krijgen in hoe die manier van werken leidt tot die effecten en (c) samen te leren van deze uitkomsten. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvragen:

Centrale vraag:

Wat zijn de effecten van community building vanuit Buurt aan Zet op de buurtgemeenschap van de Horsten op de korte termijn (tot en met december 2024) en wat kan de lokale praktijk hiervan leren?

Deelvragen:

- 1. Op welke wijze wordt er in de praktijk vormgegeven aan de ABCD-ruggengraat door Buurt aan Zet?
- 2. Wat zijn de belangrijkste effecten op buurtniveau en de verbindingen tussen bewoners?
- 3. Wat zijn de belangrijkste effecten op individueel niveau?
- 4. Wat draagt de gekozen manier van werken bij aan de effecten (onder andere de ABCD-benadering; trekkerschap bij de gemeente; externe organisatie Eurus; aansluiten van andere organisaties en aanwezigheid in de buurt)?
- 5. Hoe beïnvloeden omgevingsfactoren de wijze waarop de ABCD-aanpak vorm krijgt in de praktijk? Wat zijn stimulerende en belemmerende factoren?

1.3. Onderzoeksopzet

Het onderzoeken van de effecten van community building is bij uitstek complex. Effecten laten zich moeilijk meten, vinden over langere termijn plaats en gemeenschappen worden beïnvloed door veel meer factoren dan alleen de inzet van community builders. Juist daarom is het belangrijk om met verschillende methoden, vanuit verschillende perspectieven te kijken, met methoden die ontwikkeld zijn voor dergelijke vraagstukken. Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen en om te gaan met deze knelpunten, hebben we daarom bewust niet gekozen voor een traditionele effectmeting, maar voor een combinatie van onderzoeksmethoden die geschikt zijn om aanpakken in gemeenschapsontwikkeling te doorgronden. In onderstaande tabel staan deze toegepaste onderzoeksmethoden kort weergegeven. In bijlage 1 geven we een uitgebreide toelichting per onderzoeksmethode in dit onderzoek.

Tabel 1: Toegepaste onderzoeksmethoden in dit onderzoek.

Methode	Toelichting
Buurtscan	Kwantitatieve data-analyse Documentanalyse 9 interviews sleutelfiguren
Observaties	Vier keer een observatie van de werkwijze van de community builders. Een keer een observatie van een Pas op de Plaatsgesprek
Groepsgesprekken	Drie groepsgesprekken bewoners Groepsgesprek met community builders Groepsgesprek met gemeente en community builders
Diepte-interviews	Narratieve diepte-interviews met drie bewoners
Effectenplein	Reflectieve analyse van de effecten met het instrument Effectenplein
Analyse kernteamverslagen	Analyse van notulen van het Kernteam Buurt aan Zet

2 De Horsten

Voordat we inhoudelijk ingaan op de pilot Buurt aan Zet weergeeft dit hoofdstuk een korte schets van de buurt waarin deze pilot plaatsvindt. Een buurt laat zich echter moeilijk omschrijven in cijfers: om écht kennis te maken met de buurt hebben we woorden nodig. Daarom geven we in dit hoofdstuk op basis van interviews en documenten een beschrijving van de Horsten als buurt. Relevante cijfers over de buurt, zoals over bevolkingsopbouw, maar ook kaarten en foto's van de ruimtelijke structuur zijn opgenomen in bijlage 2. De onderstaande beschrijving van de Horsten is tot stand gekomen op basis van de buurtscan. Dit is een analyse van kwalitatieve informatie uit documenten en interviews met sleutelfiguren in de beginfase van het onderzoek (maart-april 2024). Er is in deze fase gesproken met negen sleutelfiguren:

- de wijkbeheerder (gemeente);
- een ondernemer uit de buurt;
- de gebiedsmanager (gemeente);
- een complexbeheerder;
- vier bewoners;
- de buurtregisseur van de welzijnsorganisatie.

Bovendien is in de afrondende fase een expert op het gebied van naoorlogs cultureel erfgoed geconsulteerd om meer duiding te geven aan de structuur van bloemkoolwijken.

2.1. Beschrijving van de buurt

De Horsten is onderdeel van de Apeldoornse wijk de Maten (zie figuur 1). De buurt wordt begrensd door een aantal uitvalswegen en vijvers en kent een kronkelige structuur van straatjes, hofjes, woonerven en binnendoor-paadjes. De Horsten wordt getypeerd als bloemkoolwijk en voldoet inderdaad aan het profiel van deze typisch Nederlandse buurten (zie onderstaand kader).

Bewoners typeren de Horsten als ruimtelijk, groen en rustig. Door de typische structuur en consistente bouwstijl van een bloemkoolwijk geven bewoners van de Horsten aan dat het soms moeilijk is de weg te vinden in de buurt, iets wat de onderzoekers kunnen beamen. Qua gemeenschap merken bewoners op dat de verschillende buurtjes/hofjes binnen de Horsten elk hun eigen DNA hebben. Wanneer er bijvoorbeeld gesproken wordt over saamhorigheid, dan geven bewoners aan

dat dit wisselt per buurtje. Volgens hen heeft dit te maken met de bouw van elk buurtje: rondom een pleintje is het gemakkelijker een kleine gemeenschap te vormen dan in een rij huizen langs een uitvalsweg. Ook wordt vaak genoemd dat eigenaren van koophuizen over het algemeen meer verbonden zijn aan de buurtgemeenschap dan bewoners van sociale huurwoningen. Evenals veel andere bloemkoolwijken kent de Horsten een 'gespikkeld bezit' van woningen: sociale huur en koopwoningen zijn niet geconcentreerd, maar overal aanwezig.

Figuur 1: Plattegrond de Horsten (Matenhorst).

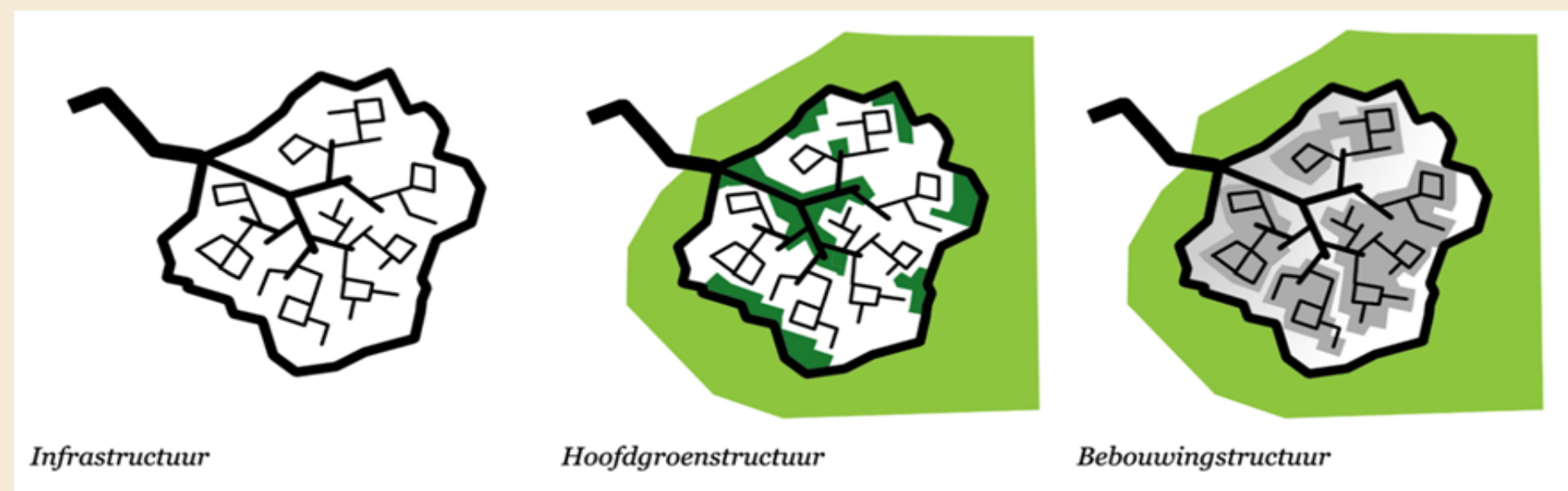

Korte schets van de bloemkoolwijk^[1]

Bloemkoolwijken werden gebouwd tussen 1970 en 1985, als reactie op de monotone, door de auto gedomineerde wederopbouw wijken uit de periode 1945-1965. Een bloemkoolwijk is direct herkenbaar aan de laagbouw-eengezinswoningen met een samenhangende, maar diverse bouwstijl. Verkeer wordt in bloemkoolwijken door hoofdadars geleid, terwijl de woonerven met kronkelende, vaak doodlopende straatjes uitnodigen tot langzaam-rijdend bestemmingsverkeer. Woningen zijn gegroepeerd rond hofjes en woonerven, ruimtelijk opgezet, met veel openbaar groen. Bloemkoolwijken ontlelen hun naam dan ook aan de bloemkoolachtige, organisch uitziende structuur van kronkelende straatjes en woonerven. Hierin wijken ze sterk af van de woonwijken die voor en na deze periode zijn gebouwd.

De gedachte achter de bloemkoolwijk was dat de buitenruimte weer meer een sociale ontmoetingsruimte en speelruimte voor kinderen zou worden, waar de auto te gast is. Huizen werden ontworpen volgens het 'tuingericht wonen'-concept. Woonkamers die uitkeken op de privé-oase van een eigen groene achtertuin en keukens aan de voorzijde van de woning van waaruit ouders de spelende kinderen op het woonerf in de gaten konden houden. Kortom, de leefwereld moest knusser, gezelliger, gemoedelijker worden, na de rechtlijnige, gestandaardiseerde woningbouw van de wederopbouw. 'Terug naar de menselijke maat' werd het nieuwe adagium.

Figuur 2: Hoofdstructuren van een bloemkoolwijk (Meulendijks, 2010)

De demografische en sociaaleconomische structuur van de bloemkoolwijken is sinds de jaren 80 van de vorige eeuw sterk veranderd. Waar er in bloemkoolwijken van oorsprong vooral gezinnen met kinderen woonden, wonen er nu steeds meer eenpersoonshuishoudens en huishoudens zonder kinderen, gedeeltelijk doordat ouders blijven wonen in de buurt, nadat de kinderen uit huis gaan. Bovendien wonen er steeds meer mensen met een lagere sociaaleconomische positie in bloemkoolwijken.

Zoals met veel stedenbouwkundige concepten, is de oorspronkelijke visie van de ontwikkeling van bloemkoolwijken dan ook een utopie gebleken. De woonhofjes vormen vaak geen sociale gemeenschappen met gelijkgestemde gezinnen meer en bewoners richten zich steeds minder op de directe leefomgeving: de bloemkoolwijk werd van een thuisbasis een uitvalsbasis. Bovendien bleek de opkomst van internet een drijfveer voor de individualisering van de maatschappij. Via de computer of later de smartphone manifesteerde de sociale interactie zich vooral in het privé domein van de bewoners. Met tot gevolg dat de openbare ruimte niet langer een belangrijk podium voor sociale interactie was. De aandacht voor en eigenaarschap over de buitenruimte nemen hierdoor af, eenzaamheid, verloedering en onveiligheid nemen toe. Bovendien neemt door toenemend autobezit de verkeersbewegingen en parkeerdruk in bloemkoolwijken toe, waardoor buitenruimte alsnog steeds meer ingenomen wordt door de auto (Meulendijks, 2019; Abrahamse, 2019).

1 Tekst tot stand gekomen met medewerking van Boudewijn Wijnacker, Novio Ruimtelijke Analyses.

Ook de achteruitgang die veel bloemkoolwijken kenmerkt, zoals in het kader hierboven omschreven, wordt ervaren in de Horsten. Bewoners en ondernemers merken op dat armoede en onveiligheid de afgelopen jaren toenemen, ook onder bewoners van koophuizen. Dit is zichtbaar aan slechter onderhoud aan woningen en schrijnende situaties achter de voordeur, wat weer invloed heeft op het aanzicht van de wijk en het contact tussen buurtgenoten. Ook verkeersonveiligheid is voor veel bewoners een zorg. Bovendien merken bewoners op dat steeds meer mensen hoge schuttingen plaatsen rond de woningen, waardoor het ruimtelijke, open gevoel van de buurt afneemt (figuur 2). Een lokale ondernemer ziet de buurt “*stapje voor stapje afglijden naar een lagere sociale klasse*”. Deze ondernemer kijkt naar de buurt vanuit het winkelbeeld: “*Er is veel diefstal, mensen scannen vaak de helft van de producten niet en zij zijn vaak snel agressief*”. Een deel van de bewoners van het eerste uur ervaart dat saamhorigheid door de jaren heen is afgenomen. Sommigen maken zich dan ook zorgen over de toekomst van de buurt en hebben behoefte aan meer verbinding.

“ *Dat je naar elkaar omkijkt, dat is niet in de hele Horsten zo. En die behoefte is er wel. En de noodzaak is er eigenlijk ook, om meer sociale cohesie te hebben*” – bewoner De Horsten

Figuur 3: Uitbouwen, schuttingen en schuurtjes in de Horsten.

Toch wonen alle bewoners die deelnamen aan dit onderzoek graag in de Horsten. Zo omschrijft een bewoner de buurt als “*heerlijk rustig*”. Deze bewoner heeft regelmatig contact met andere buurtgenoten, vooral met andere hondenbezitters die de bewoner tegenkomt tijdens de rondjes wandelen met de hond. Een echtpaar dat vrij recent verhuisd is naar de Horsten ook is erg gelukkig met hun nieuwe woonplaats, in vergelijking met hun vorige woonplaats in het westen van Nederland:

“ *Het is hier gemoedelijker, je maakt veel makkelijker contact. Mensen zijn hulpvaardig.*” – nieuwe bewoner De Horsten

Tijdens een Pas op de Plaats-gesprek^[2] en in de groepsgesprekken blijkt dat er in veel buurtjes naar elkaar omgekeken wordt en veel mensen iets willen betekenen voor elkaar. De hulpvaardigheid blijkt bijvoorbeeld uit het onderling uitlenen van spullen wanneer men iets nodig heeft. Ook dit geldt niet voor de gehele buurt de Horsten, maar in sommige hofjes staan burens zeker voor elkaar klaar om te helpen. Betrokkenheid bij de buurt zie je ook terug in het gegeven dat er veel ‘opruimers’ zijn in de buurt; mensen die uit eigen beweging afval prikken.

2.2. Voorzieningen

In de Horsten zijn er een aantal voorzieningen, zoals een winkelcentrum, een café, een cafe-taria, een zonnestudio annex schoonheidsspecialist, twee basisscholen, een kapper, een hengel-sportwinkel en een buurtsupermarkt. Er is bovendien een centraal speelveld ‘het Buitenhorstje’ achter de scholen. De meeste winkels, waaronder een supermarkt, bevinden zich in winkelcentrum Gildehof, aan de rand van de buurt. De Gildehof wordt door bewoners niet gezien als een centrale ontmoetingsplek.

“ *Men komt hier om boodschappen te doen en een enkeling blijft even hangen om een praatje te maken met bekenden. De supermarkt ligt aan een grotere weg aan de rand van de buurt, waardoor er ook veel mensen van andere buurten langskomen onderweg naar werk of naar huis. Dit geldt ook voor de andere winkels in het winkelcentrum, waardoor het niets toevoegt aan de leefbaarheid in de buurt.*” – bewoner De Horsten

2 Een Pas op de Plaats-gesprek wordt vaak gevoerd als onderdeel van de ABCD-benadering. Het is gesprek tussen bewoners en andere betrokkenen, waarin zij terugblikken op wat er allemaal is gebeurd in de gemeenschap.

Bij de start van Buurt aan Zet zijn er (bijna) geen voorzieningen in de buurt waar buurtbewoners kunnen samenkomen. Als ontmoetingsplek worden het café en de zonnestudio in de Gildehof genoemd; de manager van de buurtsupermarkt ziet daar namelijk het vaakst mensen samen komen. Een andere plek waar bewoners elkaar tegenkomen, zijn de bankjes in de buurt van de buurtsupermarkt. Bewoners maken vaak ook gebruik van voorzieningen buiten de Horsten, zoals de ontmoetingsplek de Matenhof, vlakbij winkelcentrum Eglantier. Voor sommige bewoners is de afstand tot die voorzieningen echter wel hoog. In de woorden van een actieve bewoner: ontmoeting vindt bij voorkeur plaats op ‘pantoffelafstand’: je moet er bij wijze van spreken op je pantoffels heen kunnen lopen.

Wanneer bewoners samen iets organiseren, komen ze daarom vaak samen bij iemand thuis. De ontmoetingsruimte in woon-zorgcomplex de Gildenhove had bij de start van Buurt aan Zet namelijk nog geen buurtfunctie.

2.3. Buurtraad

In het verleden had stadsdeel Zuidoost één wijkraad waarin alle zeven buurtraden vertegenwoordigd waren. Nadat de subsidiebudgetten naar het ‘initiatievenfonds’ zijn gegaan, hebben de wijkraad en zes buurtraden zichzelf in 2021 opgeheven. Buurtraad de Horsten is als enige buurtraad in stadsdeel Zuidoost zelfstandig (en vrijwillig) verdergegaan en volop actief gebleven in de buurt.

2.4. Krachten en uitdagingen

Aan de negen gesproken sleutelpersonen is, tot slot, gevraagd welke krachten en uitdagingen zij herkennen in de buurt ten aanzien van Buurt aan Zet (per maart 2024). Een volledige lijst van de input die zij hebben gegeven, staat hieronder in willekeurige volgorde in tabel 2.

Tabel 2. Krachten van en uitdagingen in de Horsten volgens geïnterviewde sleutelfiguren, maart 2024.

Krachten
Energie bij bewoners om aan de slag te gaan.
Bereidheid van mensen om mee te denken.
Enthousiasme en geloof blijven delen dat er leuke dingen (gaan) ontstaan.
Kracht van het programma dat bewoners zelf dingen gaan oppakken en organiseren.
Focus op kleine successen in de buurt.
Enthousiasme van de community builders.
Bereidheid van buurtsupermarkt om rol in te nemen ten aanzien van community building in de buurt.
Uitdagingen
Angst voor tijdelijkheid financiële middelen: komst van community builders welkom, maar kan met bezuinigingen verdwijnen.
Lastig om initiatieven van de grond te krijgen: bewonders opperen ideeën, maar zijn niet altijd bereid om mee te helpen met de uitwerking.
Beperkt gebruik van expertise van mensen in de buurt om iets aan te pakken en/of te organiseren
Toekomstperspectief project Buurt aan Zet
Spanningsveld tussen ABCD-aanpak en beleid
Focus niet te snel uitbreiden: begin bij de Horsten, breid daarna verder uit
Integratie van nieuwkomers in de buurt
‘Afglijden’ van de buurt, o.a. door polarisatie
Beperkte aantal ontmoetingsplekken in de buurt
Inzet op community building / ABCD-aanpak is nieuw: vraagt ook om omschakeling bij andere-betrokken organisaties, zoals de woningcorporatie

3 Buurt aan Zet: een ABCD-experiment

In dit hoofdstuk geven wij antwoorden op de vraag: *Op welke wijze wordt er in de praktijk vormgegeven aan de ABCD-ruggengraat door Buurt aan Zet?*

De resultaten in dit hoofdstuk zijn voortgekomen uit observaties in de buurt, groepsinterviews met stakeholders, groepsinterviews met bewoners, een analyse van een bewonersavond (Pas op de Plaats-gesprek) en een sessie rond het Effectenplein.

Allereerst gaan we in op de aanleiding en context (3.1) en de inrichtingskeuzes van Buurt aan Zet (3.2). Vervolgens geven we een korte beschrijving van de ABCD-benadering (3.3); beschrijven we de werkwijze van de community builders in de praktijk (3.4) en analyseren we hoe er binnen Buurt aan Zet is vormgegeven aan de ruggengraat van de ABCD-benadering (3.5). Aanvullend hierop adresseren we het spanningsveld tussen ‘aanjagen’ en ‘overnemen’ waar community builders mee te maken kunnen krijgen (3.6) en zoomen we in op het digitale dashboard waarmee de community builders gewerkt hebben (3.7).

3.1. Context en aanleiding

In 2023 startte Buurt aan Zet, een pilot die opgebouwd is vanuit de benadering Asset Based Community Development (ABCD). Aanleiding voor deze pilot is de koerswijziging die de gemeente Apeldoorn heeft ingezet met de Kadernota Maatschappelijke Ontwikkeling 2022–2030^[3]. In deze nota staat het versterken van de sociale basis centraal: het geheel van sociale netwerken, buurten, verenigingen en informele verbanden waarin bewoners elkaar ondersteunen en bijdragen aan elkaars welzijn. De gemeente Apeldoorn heeft hierbij bewust gekozen voor een benadering waarin de kracht van de gemeenschap vooropstaat en waarin bewoners meer ruimte en verantwoordelijkheid krijgen om ‘samenredzaam’ te zijn. Deze koerswijziging sluit aan op maatschappelijke ontwikkelingen en op de noodzaak om ondersteuning anders te organiseren, omdat traditionele regelingen en subsidies niet altijd meer toereikend zijn om bewoners te bereiken die het nodig hebben.

Binnen deze context is daarom de pilot Buurt aan Zet opgezet als een vernieuwende aanpak waarin community builders volgens de ABCD-benadering aan de slag zijn gegaan in de Horsten. De pilot beoogt onder meer de verbinding tussen formele en informele zorg te versterken en bewoners te activeren om vanuit hun eigen kracht en netwerken bij te dragen aan vitale en veerkrachtige gemeenschappen. Door te investeren in deze sociale infrastructuur verwacht de gemeente dat minder bewoners een beroep hoeven te doen op zwaardere vormen van hulp, wat bijdraagt aan een duurzamer en effectiever welzijnsbeleid.

3.2. Inrichting van de pilot Buurt aan Zet

In het vormgeven van de pilot Buurt aan Zet zijn een aantal cruciale inrichtingskeuzes gemaakt. De meest bepalende, kenmerkende keuzes zijn hieronder beschreven.

Inrichtingskeuze 1: De gemeente als trekker

Binnen Buurt aan Zet heeft de gemeente het ‘trekkerschap’. Dit houdt in dat de gemeente initiatief heeft genomen om Buurt aan Zet op te starten en partijen bij elkaar heeft gebracht om de pilot op te zetten en de (leer)doelen van de pilot gezamenlijk op te stellen. Ook hebben zij besloten community builders van externe partij Eurus in te schakelen (inrichtingskeuze 5) en dit onderzoek te laten uitvoeren. Formeel zijn zij daarmee ook opdrachtgever en financier van de community builders en de onderzoekers. Sinds de opstart houdt het trekkerschap concreet in dat de gemeente toeziet en stuurt op het proces binnen Buurt aan Zet. De gemeente zorgt dat de juiste personen betrokken blijven bij het kernteam (inrichtingskeuze 2), houden zicht op voortgang, zitten overleggen voor en begeleiden het onderzoek. Ze herinneren de community builders aan de afspraken en werkwijze.

“We volgen het proces, bewaken de ABCD-principes, schakelen Joop [Hofman] in bij twijfels en vraagstukken en werken aan blijvende betrokkenheid van professionals, doen interventies bij onenigheid en spreken ook Eurus aan op inzet en keuzes.” – kernteamlid gemeente

In het begin werd de gemeente door de community builders vooral ervaren als opdrachtgever: “Het was gewoon een kwestie van verantwoording afleggen aan de gemeente.” Gaandeweg ervaren zij de gemeente steeds meer als gelijkwaardige samenwerkingspartner (“collega’s”) binnen het kernteam Buurt aan Zet, mede door open, reflectieve gesprekken. Ook door gezamenlijke trainingen en fysieke aanwezigheid in de wijk ontstond er wederzijds begrip en eigenaarschap.

3 Zie hiervoor ook: [Kadernota maatschappelijke ontwikkeling-deel 2](#).

Inrichtingskeuze 2: Organisatie-overstijgend kernteam Buurt aan Zet

De basis van Buurt aan Zet is een kernteam van afgevaardigden van de gemeente (projectmanager, gebiedsmanager en regisseur openbare ruimte), welzijnsorganisatie Stimenz (buurtregisseur en buurtwerker), woningcorporatie Ons Huis (woonconsulent) en de community builders van Eurus. Dit kernteam overlegt regelmatig en bespreekt samen dilemma's, ontwikkelingen en voortgang.

Inrichtingskeuze 3: Gezamenlijke doelstelling binnen kernteam

Het organisatie-overstijgende kernteam werkt vanuit een tweeledige doelstelling:

- Werken aan gemeenschapsontwikkeling: Buurt aan Zet zoekt manieren om bewoners te helpen met het versterken van hun buurt, waarbij zij hun passies, ideeën, tal enten en krachten kunnen inzetten en ontwikkelen.
- Lerende organisaties: lokaal en binnen de ambtelijke organisatie wil men leren van de pilot, zodat lessen meegenomen kunnen worden naar andere buurten.

Inrichtingskeuze 4: Gezamenlijk denk- en werkkader ABCD-benadering

De pilot Buurt aan Zet is opgezet vanuit de principes van Asset Based Community Development (ABCD). De pilot startte met een gezamenlijke training ABCD door expert Joop Hofman, waaraan een brede groep van 25 professionals van de gemeente en andere organisaties deelnam. Deze groep deelnemers kwam tot stand door middel van een inventarisatie van bekende partners van de gemeente. In paragraaf 3.5 gaan we verder in op hoe er vormgegeven is aan de ABCD-benadering binnen Buurt aan Zet.

Inrichtingskeuze 5: Externe partij Eurus als community builders

De gemeente had de wens om écht anders te gaan werken, om beter aan te sluiten bij behoeften, wensen en talenten van bewoners, met de wens dat bewoners ook 'in de lead' zijn. Daarom heeft de gemeente besloten om niet alleen met de buurtwerkers en buurtregisseur van Stimenz aan de slag te gaan met Buurt aan Zet, maar een externe partij, Eurus, in te schakelen als community builders. De gedachte was dat deze organisatie met een frisse blik te werk gaat en meer onafhankelijk kan opereren dan één van de gevestigde partijen in Apeldoorn. Eurus hanteert een werkwijze met veel raakvlakken met Asset Based Community Development (ABCD). Bovendien werken ze vanuit verschillende beleidsterreinen. Eerder hebben zij ervaring opgedaan in de ontwikkeling van de Vitaliteitsagenda in de gemeente Apeldoorn.

In hoofdstuk 7 relateren we deze inrichtingskeuzes aan de effecten van Buurt aan Zet.

3.3. Achtergrond van ABCD

Zoals al eerder genoemd, heeft de gemeente Apeldoorn voor de Horsten gekozen voor het werken vanuit Asset Based Community Development, ofwel de ABCD-benadering. Deze manier van werken vormt de basis voor de pilot Buurt aan Zet in de Horsten. Voordat we nader ingaan op de uitwerking van Buurt aan Zet, lichten we in deze paragraaf kort de achtergrond en principes van de ABCD-benadering toe.

Asset Based Community Development is eind jaren '80, begin jaren '90 ontwikkeld door John McKnight en Jody Kretzmann (1993). Zij hebben in vier jaar tijd honderden buurten in twintig steden in Noord-Amerika bestudeerd met het doel om de cruciale bouwstenen van buurtontwikkeling te ontdekken. Uit hun onderzoek kwamen zes bouwstenen naar boven. Ruim dertig jaar later staan deze principes nog altijd centraal in de ABCD-benadering:

1. De vaardigheden van buurtbewoners.
2. De kracht van lokale sociale verbanden (relaties).
3. De middelen van openbare, particuliere en non-profit instellingen.
4. De fysieke hulpbronnen in buurten.
5. De economische middelen van buurten.
6. De verhalen en het erfgoed van buurten.

McKnight en Kretzmann noemden deze bouwstenen '*community assets*'. Deze assets zijn volgens hen essentieel voor het (op)bouwen van een duurzame gemeenschap in een buurt. In de Nederlandse context zijn deze vrij vertaald naar een ABCD-'ruggengraat', die bestaat uit vijf principes, vastgelegd in het ABCD-standaardwerk 'Altijd nieuw gedoe' (2023):

- **Bewoners 'in the lead'**: bewoners staan voorop in buurtontwikkeling, community builders zijn aanjagend, ondersteunend.
- **Focus op relaties**: alleen met sterke relaties kan een sterke gemeenschap zich ontwikkelen. Daarbij gaat het om relaties met en tussen bewoners.
- **Asset-based**: niet werken vanuit problemen, maar vanuit alles wat de buurt te bieden heeft.
- **Bouwen van binnenuit**: community building begint bij de bewoners zelf en wat zij voor elkaar kunnen betekenen, als zij met elkaar verbonden zijn (netwerkontwikkeling).
- **Iedereen is welkom**: iedereen in een buurt moet zich welkom voelen om een rol te spelen en op hun eigen manier iets bij te dragen aan de buurtgemeenschap.

De ABCD-benadering heeft in de afgelopen jaren snel terrein gewonnen en wordt ook in Nederland op steeds meer plaatsen toegepast. Ook vinden er op diverse plekken onderzoeken plaats rondom de effecten van community building vanuit deze werkwijze, waaronder een landelijk onderzoek in 32 buurten door het Verwey-Jonker Instituut en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen^[4]. ABCD is gebouwd op een aantal richtinggevende principes, maar is geen methodiek. Dit betekent dat community builders veel beweegruimte hebben om er lokaal een eigen invulling aan te geven. Er zijn dan ook grote verschillen in hoe ABCD wordt geïnterpreteerd en toegepast. Ook in de Horsten is een eigen interpretatie van de ABCD-benadering ontstaan.

3.4. Werkwijze in de praktijk

De community builders van Buurt aan Zet lijken een werkwijze ontwikkeld te hebben vanuit de praktijk. In deze paragraaf beschrijven we de werkwijze zoals wij die observeerden tijdens de onderzoeksperiode in de praktijk. In paragraaf 3.5 spiegelen we deze werkwijze aan de ABCD-ruggengraat.

Uit een analyse van de werkwijze van de community builders komt een werkwijze naar voren in het aanjagen van buurtinitiatieven, die we in onderstaand schema hebben samengevat (figuur 4, p.12). Hieronder lichten we het schema toe, van links naar rechts.

1. Kennismaking organiseren

Het aanjagen van bewonersinitiatieven begint met organiseren van laagdrempelige ontmoeting: om behoeften te peilen, assets te vinden en initiatief aan te jagen moet je bewoners wel leren kennen. De community builders passen verschillende strategieën toe om laagdrempelige ontmoeting met bewoners te orkestreren.

- Creëren ontmoeting 'in de loop', door op strategische plekken in de buurt te gaan staan en bewoners iets aan te eten of drinken aan te bieden. Zo stond het kernteam Buurt aan Zet meerdere keren op verschillende plekken in de buurt met een koffie- of ijscoke.
- Actief benaderen van bewoners in deur-tot-deurgesprekken of spontane gesprekken op straat.
- Aansluiten bij bestaande netwerken en initiatieven, zoals de Buurtraad.
- Uitnodigen van bewoners voor bijeenkomsten, zoals een informatiemarkt of een gezamenlijke eetactiviteit.

- Inloopochtend in complex de Gildenhove, waar bewoners elke donderdag terechtkunnen voor vragen, met ideeën of voor een praatje. In de beginfase was er een wekelijkse inloopochtend van Buurt aan Zet in de supermarkt aan de Snijdersplaats (Gildehof).

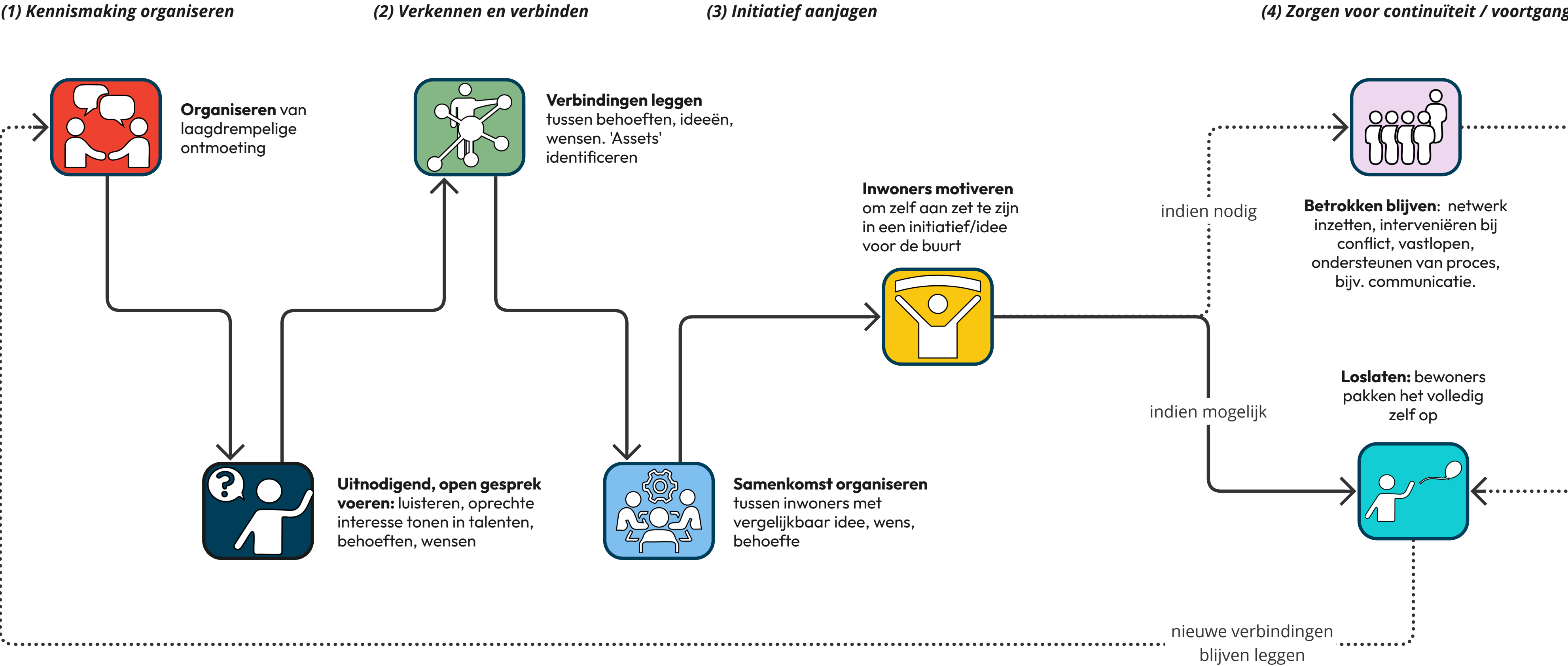
Tijdens deze momenten van kennismaking voeren de community builders (en vaak ook andere leden van het kernteam) een uitnodigend, open gesprek. Zij stellen open vragen, luisteren aandachtig, tonen oprechte interesse in de verhalen van bewoners en benoemen talenten, behoeften en wensen van bewoners. Wanneer bewoners zorgen (of klachten) uiten, proberen zij in gesprek de achterliggende behoeften en wensen te achterhalen: zij zien boosheid bijvoorbeeld ook als betrokkenheid. Zij maken verslag van deze gesprekken in het dashboard (paragraaf 3.7).

2. Verkennen en verbinden

Met de opbrengsten van verschillende momenten van kennismaking en verslaglegging hiervan in het dashboard, maken de community builders actief verbinding tussen bewoners die raakvlakken hebben op het gebied van talenten, wensen en behoeften. Zij identificeren 'assets': wat bewoners elkaar te bieden hebben. Ze nemen contact op met de bewoners met overeenkomstige ideeën en nemen het initiatief om samen te komen, of stellen voor dat bewoners zelf deze samenkomst organiseren. Wie het initiatief neemt, is afhankelijk van de bereidheid en motivatie van bewoners en een inschatting van de draagkracht van bewoners.

4 Voor meer informatie, zie ook: <https://www.oranjefonds.nl/nieuws/meerjarig-onderzoek-naar-community-building-van-start>

Figuur 4: Werkwijze community builders Buurt aan Zet.

3. Initiatief aanjagen

Bij de eerste samenkomst van bewoners met een gelijkwaardig idee, wens of behoefte proberen de community builders de regie zoveel mogelijk bij bewoners te leggen. De focus ligt vanaf hier op het motiveren van bewoners om zelf verder te gaan, 'aan zet' te zijn. Het initiatief wordt actief verlegd van de community builders naar de bewoners.

4. Zorgen voor continuïteit/voortgang (loslaten of betrokken blijven)

Nadat bewoners met vergelijkbare ideeën, wensen, behoeften samen zijn gekomen, nemen de community builders de rol in om toe te zien dat er continuïteit en voortgang is. Soms gaat dat vanzelf: bewoners pakken een initiatief enthousiast op en redden zich. De community builders trekken zich dan terug en zijn beschikbaar waar nodig. Maar, vaak is er een bepaalde betrokkenheid van de community builders bij de verdere ontwikkeling. Zij bieden aan te ondersteunen, bijvoorbeeld door hun ingangen bij gemeente of andere organisaties te benutten, of hun netwerk van andere bewoners aan te spreken. Bewoners benoemen dat de community builders inmiddels veel kennis over de wijk hebben, waardoor ze vaak snel kunnen verbinden met andere bewoners, professionals, maar ook bijvoorbeeld 'potjes' weten te vinden bij de gemeente en bekend zijn met beschikbare ruimtes om iets te organiseren. Ook helpen ze vaak bij communicatie (zoals bij het ontwikkelen flyers).

Bewoners ervaren steun van de community builders, met name op momenten dat ze er zelf niet uitkomen bij het aanvragen van subsidie, het vinden van de juiste contactpersonen bij een organisatie of wanneer er conflict ontstaat. De community builders proberen het initiatief dan niet over te nemen, maar helpen bij het 'omdraaien' van de situatie, waardoor bewoners het eigenaarschap over het initiatief houden, maar wel verder kunnen.

Tijdens en nadat deze vier stappen doorlopen zijn, blijven de community builders nieuwe verbindingen leggen. Een enkele keer gebeurt dit op initiatief van bewoners. Bij een kleine groep bewoners is het een logische stap om zelf naar de community builders te stappen, wanneer ze zien dat er een bewoner is die iets wil opzetten in de buurt: "Die [community builders] betrek ik erbij, om het netwerk groter te maken", geeft een bewoner aan.

In bijlage 3 staan vijf voorbeelden van buurtinitiatieven waar deze werkwijze toegepast lijkt te zijn.

3.5. Analyse van de werkwijze vanuit de ABCD-benadering

Sinds de start heeft Buurt aan Zet gebouwd aan eigen een werk- en denkwijze voortkomend uit de ABCD-gedachtegoed. Voor hen betekent ABCD in de eerste plaats 'werken vanuit het positieve'. "We gaan echt uit van: niet de problemen, maar het positieve, dat vind ik heel mooi aan ABCD", omschrijft één van de community builders van Buurt aan Zet de aanpak. Hieronder schetsen we hoe de community builders van Buurt aan Zet in de afgelopen periode invulling hebben gegeven aan de ABCD-ruggengraat. Dit doen we aan de hand van de vijf eerdergenoemde principes van ABCD: focus op relaties (3.5.1), asset-based (3.5.2), bouwen van binnenuit (3.5.3), bewoners 'in de lead' (3.5.4) en iedereen is welkom (3.5.5).

3.5.1. Focus op relaties

Binnen Buurt aan Zet wordt de focus op relaties als de basis gezien voor community building. De andere principes van de ABCD-ruggengraat komen volgens hen voort uit deze focus op relaties. Door te investeren in relaties en wederzijds vertrouwen op te bouwen, wordt het volgens de community builders van Buurt aan Zet pas mogelijk om de andere ABCD-principes te volgen.

“Omdat we aan de relaties hebben gewerkt, kunnen we nu de successen plukken. Dat heb je nodig. Vanuit de relatie bouw je. Bouwsteen voor bouwsteen.” – community builder Buurt aan Zet

Sinds de start heeft Buurt aan Zet op verschillende manieren aan relaties gebouwd. Het gaat om relaties *met* bewoners, *tussen* bewoners en om relaties *tussen organisaties* die aangesloten zijn bij Buurt aan Zet.

Relatie tussen Buurt aan Zet en bewoners

Relaties bouwen met bewoners begint met het organiseren van een eerste ontmoeting. De eerste ontmoeting begint met het nemen van initiatief door community builders om bewoners op *een natuurlijke manier* aan te spreken in een ongedwongen setting, zoals besproken in paragraaf 3.4. De community builders vragen daarin eerst naar een verhaal, een ervaring of stellen een andere vraag die het gesprek natuurlijk opent, en gaan daarna pas in op waar zij in de buurt mee bezig zijn. Er ontstaat hierdoor een informeel gesprek, maar ook een gesprek waarin alvast gekeken kan worden naar 'haakjes' om al dan niet later iets mee te doen.

Tijdens deze momenten van kennismaking wordt oprecht en met interesse gecommuniceerd met bewoners. Deze manier van relaties opbouwen wordt gekenmerkt door oprechtheid, het serieus nemen van bewoners en betrouwbaar zijn. De community builders gedragen zich niet als organisatie, maar als mens, ervaren bewoners. Ook openheid over een volgende stap hoort hierbij. Veel van de (eerste) ontmoetingen werd namelijk afgesloten met een uitnodiging: een voorstel om contact met te nemen door een visitekaartje te delen met daarop de handgeschreven naam van de community builder met wie gesproken is, uitwisseling van contactgegevens, afstemming wie contact opneemt met wie en de oproep om ideeën en wensen voor de buurt te delen met de community builders.

Het onderhouden van een relatie met bewoners is na deze kennismaking cruciaal. De community builders zijn concreet en open over hun positie, wat er mogelijk is en wat niet. Ook zijn de community builders vaak goed op de hoogte van wat er speelt bij individuele bewoners, waardoor zij gemakkelijk bij het weerzien ervan kunnen vragen naar iets wat daarop aansluit. *“In het opbouwen van relaties is het van belang om mensen serieus te nemen en te onthouden wat mensen je vertellen”*, vertelt een community builder. Dit vraagt om een vermogen om te kunnen onthouden wat er verteld en gedeeld is door bewoners, en dit onderling uit te wisselen tussen de community builders. Voor dit laatste hebben de community builders, zoals al eerder genoemd, een digitaal dashboard opgebouwd dat dient als hun geheugensteun, zeker ook omdat zij met meerdere community builders en andere organisaties actief zijn in de pilot (paragraaf 3.7). Daarnaast zien we dat de community builders investeren in het behoud van de relatie door (in ieder geval bij sommige bewoners) regelmatig individueel contact te zoeken en van zich te laten horen. Gesprekken met bewoners beginnen niet met een actielijst, maar met een informeel gesprek. Later wordt er dan ingehaakt op de stand van zaken rondom een bewonersinitiatief. Het contact typeert zich dus veelal als gesprek en minder als vergadering.

Bewoners ervaren de meerwaarde van deze aanpak. Zij merken bijvoorbeeld in het voorjaar 2024 al dat de community builders beschikken over een netwerk van bewoners in de buurt. Wanneer zij iets willen opzetten in de buurt en hun weg zoeken naar bewoners die hierin een rol kunnen spelen, zijn de community builders van Buurt aan Zet voor hen een logische plek om te starten. Het merendeel van de door ons gesproken bewoners is dan ook enthousiast over de community builders en ervaart het contact als prettig. Dit neemt echter niet weg dat een nieuwe partij in de buurt geen andere, sceptische reacties oproept. Doordat de activiteiten van de community builders voor een deel samenvallen met activiteiten van bijvoorbeeld de Buurtraad, als bestaand bewonersnetwerk in de buurt, reageren actieve bewoners soms ook kritisch in de beginfase: *“Gaan ze niet het gras voor onze voeten wegmaaien?”*

Relaties tussen bewoners onderling

Naast het werken aan de relatie tussen bewoners en community builders, is er gewerkt aan de *relatie tussen bewoners onderling*. De community builders creëren hiervoor kennismakingen tussen bewoners die een vergelijkbaar idee of wens hebben voor hun buurt: de gelegenheid creëren om te ontmoeten. In de gesprekken die community builders met bewoners voeren zoeken ze daarom actief naar ‘haakjes’ om bewoners met elkaar te laten kennismaken. Activiteiten vanuit Buurt aan Zet bevatten ook altijd een verbindend element. Terugkijkend een het pop-up terras met een ijscoke reflecteert een community builder: *“Ik heb het idee dat ik vandaag wel wat linkjes heb kunnen leggen met nieuwe bewoners, daar ben ik blij mee. Ook heb ik het idee dat mensen onderling hebben kennisgemaakt met elkaar, uit verschillende hofjes”*. Tijdens onze observatie zagen we hoe bewoners uit verschillende buurtjes met elkaar in gesprek raakten en ervaringen uitwisselden ten aanzien van hun buurt. In hoofdstuk 5 gaan we verder in op de effecten van Buurt aan Zet op de buurtgemeenschap.

Relatie met en tussen organisaties

Buurt aan Zet heeft daarnaast gewerkt aan relaties met en tussen organisaties. Binnen het kernteam zijn verbindingen gelegd tussen verschillende afdelingen van de gemeente, welzijnsorganisatie Stimenz en de woningcorporatie. Bestaande relaties tussen (medewerkers van) deze organisaties zijn versterkt en uitgebreid. In hoofdstuk 7 gaan we verder in op de rol die deze inrichtingskeuze (werken vanuit een kernteam) heeft gespeeld in de effecten van Buurt aan Zet.

Ook buiten het kernteam werd gewerkt aan verbindingen met en tussen organisaties. De community builders hebben daarin een bijzondere positie: zij kunnen ‘onbevooroordeeld’ optreden omdat zij geen geschiedenis met zich meedragen in het krachtenveld dat al aanwezig is een buurt. Dit gaf de community builders de mogelijkheid om bijvoorbeeld ‘zonder achtergrond’ ergens binnen te lopen, een hand te schudden en zich voor te stellen als nieuwe organisatie of stakeholder in de buurt. Toch gaat het bouwen aan relaties met en tussen organisaties niet vanzelf: wijkprofessionals ervaren elkaar soms nog meer als concurrenten dan als collega’s. De community builders en betrokkenen vanuit de gemeente benadrukken daarom niet de verschillen, maar het gemeenschappelijk belang van organisaties en professionals in de buurt: ze zijn allemaal ‘in dienst’ van de bewoners.

“ We werken allemaal in opdracht van de samenleving, maar we hebben allemaal een andere baas. Uiteindelijk zijn we allemaal collega’s van elkaar.” – community builder Buurt aan Zet

Belangrijkste verbindingen en samenwerkingen tijdens Buurt aan Zet

Het kernteam van Buurt aan Zet legde gedurende de pilot steeds meer verbindingen (en soms samenwerkingen) met belanghebbende organisaties in de Horsten waaronder met de wijkbeheerders, de (jeugd)BOA's, Samen 055, Don Bosco/Jongerenwerk, MEE Samen, Kémi Ra, de Buurtraad en uiteraard bewoners van de Horsten. Later zijn ook verbindingen gemaakt met onder andere Daltonschool De Horst, Basisschool De Sjofer, de wijkagent, de woningcorporatie Mooiland, Sportservice Apeldoorn, Accres, energiecoöperatie deA/ energiecoach de Maten, de 3 Ranken, de Aanpakkers, de buurtsuper en steeds meer andere ondernemers.

Relatie tussen bewoners en organisaties

Tijdens de pilot is actief gewerkt aan het versterken van de relatie tussen bewoners en organisaties, zoals de gemeente. De community builders van Eurus opereren als externe partij in opdracht van de gemeente, maar maken deel uit van een kernteam met lokale partners. Dankzij hun positie hebben zij directe lijnen met verschillende organisaties, wat bewoners helpt bij het realiseren van buurtinitiatieven. Deze verbindende rol draagt bij aan een positieve en toegankelijke relatie tussen bewoners en organisaties.

“Hij [community builder] kent de organisaties, legt de verbinding, hij kent de kwaliteiten van mensen die hij in kaart heeft gebracht” – bewoner De Horsten

3.5.2. Asset-based

Om de krachten van een buurt te benutten, moet je weten waar deze liggen. De community builders zijn dan ook actief bezig geweest met een zoektocht naar zogeheten 'assets' in de buurt, oftewel: wat heeft de buurt te bieden? Dergelijke krachten zijn niet alleen direct zichtbaar in de buurt als het gaat om plaatsen, ontmoetingsplekken of bedrijvigheid, maar zijn vooral vindbaar in de verhalen van de bewoners. Daarmee blijkt ook hier: de *focus op relaties* met bewoners is nodig om hun krachten te identificeren, te verbinden en bewoners te helpen deze te benutten. Om deze assets te vinden, werd steeds gevraagd naar de hobby's, talenten en dromen van bewoners: waar zij warm van worden, wat zij zou graag zouden veranderen in hun buurt en wat hun rol hierin kan zijn. We zagen dit ook terug tijdens onze observaties: er wordt informeel en natuurlijk contact gelegd met bewoners, gezocht naar 'haakjes' door vragen te stellen over wat die bewoner bezighoudt, interesses, ideeën en wensen, hoe iemand het leven in de buurt ervaart. Vervolgens

werd Buurt aan Zet geïntroduceerd aan bewoners als kans om iets te betekenen voor hun buurt. Ook bewoners merken dit op:

“De community builders zoeken naar mensen die ergens goed in zijn, die betrokken en actief willen zijn in de buurt. Zij brengen deze mensen samen en verbinden. Dit werkt als een katalysator. Daarna kan Buurt aan Zet dit faciliteren, mede door de connecties met andere instanties.” – bewoner De Horsten

Uit de zoektocht naar assets kwam eigenlijk al vrij vroeg in de pilot naar voren dat het een meer diverse buurt is dan de community builders en de gemeente vooraf hadden ingeschat. Op het eerste gezicht lijkt de buurt vrij homogeen: het is een bloemkoolwijk in één stijl gebouwd. Maar achter de voordeuren blijken heel verschillende mensen te wonen met verschillende talenten. “Het is een creatieve wijk. In de zin van: mensen hebben veel creatieve hobby's, talenten, dat komt steeds meer naar voren”, geeft een van de community builders aan. Enkele voorbeelden van assets in de Horsten die zij tegenkwamen:

- De Buurtraad, van waaruit al enkele bewonersinitiatieven werden georganiseerd, zoals de containerdag.
- Een bewoner met warme contacten bij migrantengroepen.
- Bewoners met creatieve vaardigheden.
- Betrokken kleine ondernemers, die wilden meedenken over de inrichting van de sportdag en de ontwikkeling van de recreatieruimte in de Gildenhove.
- Een supermarkteigenaar die betrokken is in de buurt, o.a. als sponsor van buurtactiviteiten.

De community builders benadrukken dat ook ontevredenheid of zelfs boosheid als 'asset' benaderd kan worden. Het is een teken van betrokkenheid bij de buurt: een bewoner maakt zich immers druk om iets, heeft er dus over nagedacht en heeft mogelijk ideeën over hoe het anders moet. “Als community builder stap je op gedoe af waar anderen weglopen.” Met de juiste benadering werd bijvoorbeeld een positieve draai gegeven aan een 'notoire klager' in de buurt, die als een asset gezien werd en waar met ondersteuning van Buurt aan Zet een initiatief uit is voortgekomen. Ook in gesprekken over de buurt zijn bewoners vaak geneigd om problemen in de buurt aan te kaarten; hier probeerden de community builders dan een positieve draai aan te geven door het om te draaien naar wensen.

3.5.3. Bouwen van binnenuit

Het principe 'bouwen van binnenuit' gaat over het ontwikkelen van (bestaande) netwerken. Vanuit dit principe wordt er gekeken naar wat bewoners van mens-tot-mens voor elkaar kunnen betekenen en wat zij met elkaar kunnen bereiken, waardoor er een netwerk van bewoners kan groeien dat dit mogelijk maakt. Deze benadering is van heel andere aard dan de benadering die vaak toegepast wordt in wijkontwikkeling – waar problematiek wordt gesignaleerd en 'van bovenaf' een plan wordt ontwikkeld om de wijk te verbeteren, met een focus op het oplossen van de problematiek en waarin bewoners vaak geen rol spelen. Verandering en verbetering komen het best tot stand wanneer ze vanuit de gemeenschap zelf komen. De ABCD-benadering stimuleert het bouwen van netwerken en structuren *binnen de gemeenschap*, zodat de oplossingen van binnenuit ontstaan in plaats van opgelegd te worden door externe organisaties.

De kern van de werkwijze van de community builders van Buurt aan Zet ligt, zoals al aangegeven, bij het verbinden van bewoners die kenmerken, wensen, behoeften met elkaar delen. Dit betekent: kennismaken met bewoners, weten wat er is (assets), waarmee vervolgens gebouwd kan worden, zodat er een structuur ontstaat van waaruit iets aangepakt kan worden. Een voorbeeld hiervan is een bewoner die aangeeft dat zij een bepaalde aanpassing in de openbare ruimte 'erg onhandig' en 'onlogisch' vindt. De community builders hebben haar in verbinding gebracht met een aantal andere bewoners die zich bezighouden met de openbare ruimte in de Horsten (met name met het groen). Ook zien we dat de community builders probeerden aan te haken op wat er al is in de buurt, zoals de Buurtraad. In feite is deze Buurtraad al een structuur *binnen de gemeenschap* die zich bezighoudt met wat er leeft in de buurt, met bewoners als initiatiefnemers hiervan. Een ander voorbeeld is het aanjagen van een 'Denktank' van bewoners die ideeën hebben over wat er anders kan in de buurt: een nieuw netwerk van denkers en doeners in de Horsten.

3.5.4. Bewoners in de lead

Het principe 'bewoners in de lead' gaat over het eigenaarschap van bewoners bij initiatieven in de buurt, hun betrokkenheid bij de buurt en bestending van initiatieven met bewoners voorop. Waar bewoners vaak participeren in organisatieprocessen ('burgerparticipatie'), participeren organisaties hier in bewonersprocessen, met de bewoner 'in de lead'. Binnen Buurt aan Zet is het de bedoeling dat bewoners bepalen wat er gebeurt en in welk tempo. De community builders stellen zich vooral faciliterend op, bijvoorbeeld door hun eigen connecties, netwerk, middelen in te zetten ten behoeve van bewoner. Zij ondersteunen met verbindingen maken, aanjagen, en motiveren van bewoners. Wanneer bewoners zichzelf redden is het de bedoeling zich 'niet meer te bemoeien', aldus een van de community builders van Buurt aan Zet. Voor hen is ABCD 'van onderop werken', wat ook betekent dat 'de agenda thuisgelaten' wordt.

In de praktijk zagen we dat community builders activerende vragen stelden aan bewoners, om hen zelf met ideeën te laten komen over hoe zij iets kunnen oplossen of aanpakken. Dit draagt eraan bij dat bewoners zelf het heft in handen kunnen nemen. Toch geven community builders aan dat het soms wel behulpzaam is om zelf actie te ondernemen als community builder, om het vertrouwen van bewoners te winnen. De kunst is dan de bewoners vervolgens wél 'in de lead' te krijgen. Bewoners waarderen deze consequente houding en duidelijke taal over wat de community builders wel en niet doen. Deze houding betekent soms ook 'op de handen zitten': voor het principe 'bewoners in de lead' is het van belang om niet te snel te handelen, aldus de community builders. Juist dan voelen bewoners zich serieus genomen en blijven ze eigenaarschap voelen voor hun initiatief.

Een voorbeeld van het samenspel tussen bewoners en community builders is het verspreiden van flyers voor een activiteit. De community builders hebben meeg geholpen bij met het opstellen van de flyer, maar legden het vervolgens terug bij de bewoners. *"Het is jouw buurt, dus kun jij het briefje versturen? Dan hoor je terug: ze hebben overal aangebeld, briefjes door de bus gedaan, allemaal mensen gesproken. Nou, gelukt, dan kun je loslaten."*, aldus een community builder van Buurt aan Zet. Een ander voorbeeld dat wij zagen tijdens een observatie: tijdens een ronde door de buurt informeerde een bewoner bij een community builder over de planning van activiteiten en wanneer er iets georganiseerd gaat worden. De community builder gaf toen aan: *"Ik ga niks beslissen, dat ga je samen met alle bewoners beslissen. Ik ga daar niet over. Als er ruis ontstaat, vraag het aan mij"*.

Toch waren er momenten waarop de community builders (tijdelijk) in de lead waren bij bewonersinitiatieven. De community builders proberen het initiatief dan niet over te nemen, maar helpen bij het 'omdraaien' van de situatie, waardoor bewoners het eigenaarschap over het initiatief houden of terugpakken: "Zij pakken het over, draaien het om, en geven terug", gaf een bewoner aan. We zien drie aanleidingen voor wanneer de community builders 'de lead' tijdelijk op zich nemen:

- Bewoners hebben (tijdelijk) minder draagkracht, bijvoorbeeld door kwetsbaarheid, ziekte, of drukte.
- Bewoners lopen vast in bureaucratie, bijvoorbeeld bij het aanvragen van subsidies of het moeten afstemmen met een organisatie of ambtenaar.
- Er ontstaat een conflict tussen bewoners bij het opzetten van een initiatief.

Voorbeelden hiervan zagen wij ook terug tijdens een observatie: een misverstand in de buurt was ontstaan over de invulling van een ontmoetingsruimte. De community builders besloten prompt om een koffietafel op te stellen en in gesprek te gaan met bewoners over wat er speelde. Op bepaalde momenten zagen we ook dat community builders steeds meer in de lead kwamen, omdat een bewonersinitiatief niet op gang kwam. Dergelijke interventies zorgen wel voor een spanningsveld tussen ‘aanjagen’ en ‘opjagen’ en ‘ondersteunen’ en ‘overnemen’. In paragraaf 3.6 bespreken we dit spanningsveld in meer detail.

“ *Als community builder ben je aanjager. Je kunt bewoners over een drempeltje heen helpen, daar zijn wij voor. Dan zijn bewoners zelf aan zet. Om ideeën en dromen die er zijn te vertalen naar ontwikkelingen. Je bent de faciliterende partij. Bewoners in de lead als principe betekent ook: zoveel mogelijk in lead, afhankelijk van de draagkracht die er is.*” – community builder Buurt aan Zet

In de organisatie van Buurt aan Zet, in het bijzonder het kernteam, zitten eind 2024 vooralsnog geen bewoners, waardoor de organisatie van Buurt aan Zet nog altijd belegd is bij de organisaties. Op pilotniveau zijn bewoners dus niet ‘in de lead’.

3.5.5. Iedereen is welkom

Het principe ‘iedereen is welkom’ draait om de inclusiviteit van de werkwijze. Er kan op verschillende manieren gewerkt worden aan deze inclusiviteit, zowel direct als indirect. Het lege stoel principe is daarin een belangrijk onderdeel. In het Nederlandse ABCD-standaardwerk “Altijd Nieuw Gedoe” wordt dit lege stoel principe uitgelegd als “*bekijk, als er een lege stoel is, wie daar zou kunnen zitten*” (LSA, 2023). Oftewel: bedenk altijd wie nog niet aangehaakt is, maar wel wat te bieden heeft. We zien een aantal manieren waarop de community builders invulling hebben gegeven aan het principe van ‘iedereen is welkom’.

Basishouding van de community builders

De community builders hebben een houding en manier van communiceren die voor bewoners uitnodigend is. Zo werd tijdens het pop-up terras met de ijscoke uitreikend gereageerd op elke bewoner: iedereen die langsliep werd vrolijk en actief aangesproken en een ijsje aangeboden. Dit bleek aanstekelijk: bewoners namen deze houding zelf ook aan richting andere passerende bewoners. In dit licht hebben community builders een spiegelende rol: iedereen is welkom. Ook tijdens de Pas op de Plaats-avond bleek dat de community builders aandacht geven aan en zich bewust zijn van de behoeften van bewoners, en dat hiermee rekening wordt gehouden – bijvoorbeeld door voorafgaand al te benoemen dat een bewoner met een vorm van ASS eerder de sessie zal verlaten vanwege de hoeveelheid prikkels, maar deze bewoner ook in haar kracht te zetten: benoemen dat het goed is dat zij toch even is gekomen.

Overigens bleek de opzet van zo’n bewonersavond niet voor iedereen de meest passende opzet. Aanwezige bewoners waren vrijwel allemaal van oudere leeftijd en van Nederlandse herkomst. Eén bewoner (gepensioneerd, van Nederlandse komaf) gaf achteraf aan zich niet thuis te voelen, omdat er veel bestaande groepjes bewoners aanwezig waren, waartussen hij zich niet welkom voelde.

Communicatiemiddelen

Een andere manier waarop de community builders invulling geven aan het principe ‘iedereen is welkom’ is het toepassen van verschillende middelen om mensen te bereiken: niet alleen via folders en flyers, maar ook door actief op mensen af te stappen en mensen met bijvoorbeeld een eetactiviteit uit te nodigen. Er wordt daarbij ook rekening gehouden met het betrekken van specifieke groepen. Zo ontstond er een idee om een autismecafé te organiseren, waar mensen met ASS (en hun naasten) elkaar kunnen ontmoeten en ervaringen kunnen delen. Hierin is de samenwerking opgezocht met ‘s-Heeren Loo, een organisatie die woningen aanbiedt in de buurt voor mensen met een beperking.

Betrekken van bewoners met hoge mate van kwetsbaarheid

De betrokkenheid van Buurt aan Zet in het woon-zorgcomplex de Gildenhove creëerde een mogelijkheid om mensen in met een hoge mate van kwetsbaarheid te betrekken bij Buurt aan Zet. De community builders bouwden actief aan relaties met de bewoners en de wekelijkse inloopochtend is in het complex zelf. Dit maakt het aanspreken van de community builders voor deze groep laagdrempelig. De community builders speelden een belangrijke rol in het vinden van manieren om met kwetsbaarheden om te gaan. Beschikbaarheid, oprechte interesse en het bieden van een luisterend oor waren daarbij belangrijke middelen. Bij de activiteiten die mede voortgekomen zijn uit Buurt aan Zet, zien we inderdaad dat zowel weerbare als meer kwetsbare buurtbewoners betrokken zijn.

Betrekken van bewoners met niet-Nederlandse achtergrond

Het merendeel van de bewoners die betrokken zijn bij Buurt aan Zet heeft een Nederlandse achtergrond. Mensen met een migratieachtergrond, nieuwkomers en/of mensen die de Nederlandse taal niet goed beheersen worden nog nauwelijks bereikt. De meningen zijn echter verdeeld over de oorzaak hiervan: sommige bewoners wijzen bijvoorbeeld op de aanwezigheid van een taalbarrière en in sommige gevallen ‘gewoon in verschil in gewoonten’, terwijl andere bewoners juist benadrukken dat zijzelf juist een stapje extra moeten zetten om nieuwkomers actief bij hun buurt te betrekken. Bij een sportinitiatief (zie ook bijlage 3) is overigens wel een bewoner aangehaakt als kartrekker, die goed contact heeft met gemeenschappen met een migratieachtergrond in de

buurt. Via deze bewoner, als sleutelfiguur, lukt het inmiddels beter om deze groep bewoners te betrekken bij Buurt aan Zet. Tevens is er geïnvesteerd in een adviesrol door de organisatie Kémi Ra, die helpt mee te denken in vraagstukken rondom inclusie. Vanuit deze organisatie werd er benoemd dat (veel) tijd en geduld de belangrijkste voorwaarde is om een bredere doelgroep aan te kunnen spreken.

De community builders geven aan dat het soms lastig is om het principe 'iedereen is welkom' te werken, wanneer dit niet gedragen wordt door sommige bewoners: "*Iedereen is welkom, maar niet iedereen is inclusief. Hoe ga je daarmee om?*", vraagt een community builder zich af. Dat blijft een uitdaging: hoe inclusief ben je richting mensen die zelf niet inclusief zijn, bijvoorbeeld richting migrantengroepen? De focus ligt voor hen op toch proberen te verbinden. "*Door activiteiten te organiseren, leren bewoners elkaar kennen en ga je die spanning ondervangen.*" Het idee van een eet-activiteit met mensen van Nederlandse en niet-Nederlandse herkomst is geopperd door een bewoner.

3.6. Spanningsveld: aanjagen of opjagen, ondersteunen of overnemen

De hierboven geschetste werkwijze zagen wij ontstaan en groeien gedurende de looptijd van Buurt aan Zet. Hoewel deze werkwijze lijkt te functioneren, blijft er een spanningsveld bestaan tussen de ABCD-principes en de behoefte aan voortgang vanuit verschillende kanten. Dit is merkbaar bij de eerste kennismaking met bewoners, waar community builders een open, uitnodigend gesprek voeren, maar volgens sommige betrokkenen te snel de stap maken naar vervolgacties.

“ *Ik kreeg soms de indruk dat zij [community builders Buurt aan Zet] resultaat moeten laten zien in een korte tijd, daar waar ABCD iets is van de lange adem. Zij gaan gesprek aan met bewoners, proberen meteen iets te halen, ze vragen eigenlijk meteen om iets te doen.*” – buurtwerker Buurt aan Zet

Hier speelt een **spanningsveld tussen aanjagen en opjagen** bij de kennismaking. Ook nadat een initiatief is opgestart, speelt een dergelijk spanningsveld. Vanuit de ABCD-benadering is het van belang dat community builders ondersteunen, niet overnemen, en zich terugtrekken wanneer bewoners het zelf oppakken. Dat werkt vaak als bewoners draagkrachtig zijn en het met elkaar eens zijn over de aanpak. Dit is echter niet altijd het geval. Op meerdere momenten leek een bewonersinitiatief vast te lopen, bijvoorbeeld doordat bewoners zich overbelast voelden of de route naar ondersteunde organisaties niet wisten te vinden.

“ *De ene bewoner vindt de snelheid erin juist prettig. De andere haakt juist af wanneer dingen te snel gaan. Snelheid is op zichzelf niet altijd een issue of probleem, het hangt heel erg af van met wie je te maken hebt.*” – community builder Buurt aan Zet

Op momenten waar een initiatief traag verliep of niet op gang kwam werd de ABCD-werkwijze op de proef gesteld. Vanuit gemeente, woningcorporatie óf de community builders zelf was er een behoefte aan voortgang – en even overnemen en organiseren is dan de snelle optie. Dit neemt echter wel eigenaarschap en initiatief weg bij bewoners. Het blijft daarom balanceren tussen bewoners faciliteren, zonder het initiatief en eigenaarschap weg te nemen: een **spanningsveld tussen ondersteunen en overnemen**.

“ *De gesprekken over keuzes maken in wel of niet overnemen in het grijze gebied zijn tijdens de loop van het hele proces een rode draad. De gezamenlijke [ABCD] training en terugkeermomenten van Joop [Hofman] hielpen ons daarbij*” – kernteamlid gemeente

Een voorbeeld waar dit spanningsveld speelde, is het sportinitiatief voor kinderen in de Horsten. Het idee om laagdrempelig sportactiviteiten te organiseren in de buurt kwam van een aantal bewoners. De community builders wilden dit proces stimuleren door bewoners te motiveren en te ondersteunen. Binnen het kernteam Buurt aan Zet was regelmatig discussie of de rol van de community builders niet te groot werd. Enerzijds willen zij bewoners helpen om voortgang te maken en bieden proactief hulp aan. Bijvoorbeeld door het versturen van datumprikkers en door contact te leggen met organisaties die een rol kunnen spelen, zoals de beheerder van sportaccommodaties en het jongerenwerk. Anderzijds moet ook het tempo van bewoners gevolgd worden. Voor een betrokkene vanuit de gemeente was dit sportinitiatief een belangrijk leermoment om te bewegen in dit spanningsveld:

“ *Er moest best wel even getrokken worden. ABCD is: houd het tempo van bewoners aan. Je gaat faciliteren, niet overnemen. Het ging wel die kant op [overnemen]. Dat zijn allemaal leermomenten, die we met elkaar hebben gehad. De initiatiefnemers zijn er wel, maar zeg ook eerlijk tegen elkaar, als het toch op dit moment niet aan lijkt te slaan.*” – kernteamlid gemeente

Een bij dit initiatief betrokken bewoner omschrijft de rol van de community builders als 'kartrekkers'; inderdaad een indicatie dat de bewoners hier niet in de lead waren. Bewoners kwamen met het idee, zijn betrokken gebleven, maar waren niet volledig in de lead.

“ *De community builders begeleiden dat hele proces, hoe dat gedaan moet worden. Zij zijn een beetje de kartrekkers, zij zorgen ervoor dat het niet doodbloedt. Zij dóet het niet, maar zij faciliteert dat wij het kunnen doen.*” – bewoner en initiatiefnemer sportactiviteiten

Sommige bewoners ervaren dat de community builders soms te veel 'in de lead' waren. Zo gaf een bewoner aan dat de community builders veel hebben gebracht naar de buurt en hij is daar dankbaar voor. Maar, eigenlijk zou hij zelf de rol van community builder meer willen innemen. Deze bewoner geeft aan zich hierin soms gepasseerd te voelen, terwijl hij juist iets had willen betekenen.

“ *Wat je krijgt, is dat de community builders overal een schakel tussen zijn, zij zijn de verbindende schakels in plaats van wij. Maar, in de buurt zijn al schakels: wij, de bewoners.*” – bewoner De Horsten

3.7. Een dashboard (wortelstelsel) als collectief geheugen

De organisatie achter de community builders van Buurt aan Zet, Eurus, heeft de afgelopen jaren een dashboard ontwikkeld waarin zij ontwikkeling in de buurt gedetailleerd vastleggen. Met dit dashboard (ook wel het 'wortelstelsel' genoemd) onderscheiden zij zich van veel andere community builders, opbouwwerkers en welzijnswerkers, die vaak weinig vastleggen. Bouwen aan relaties en het in kaart brengen van assets vraagt om een goed geheugen en het delen van ontwikkelingen met elkaar. Het dashboard is hier ondersteunend in: het fungeerde als het collectieve geheugen van de community builders.

In ditzelfde systeem hielden de community builders een logboek bij. Hierin werd relevante informatie genoteerd, bijvoorbeeld wanneer een community builder met iemand heeft gepraat, welke dromen, ideeën, passies en talenten een bewoner heeft en wat voor een rol zij kunnen innemen in de buurt (leider/initiatiefnemer, helper, actieve bewoner). Door dit nauwkeurig bij te houden, konden de andere community builders zien wat iemand gedaan heeft in de wijk, waar een bewoner bij betrokken is of wil zijn. De community builders konden aan de hand van dit systeem makkelijker bewoners koppelen aan al bestaande initiatieven, andere bewoners of stakeholders. Ook hielp het dashboard voorkomen dat bewoners telkens hetzelfde verhaal moeten vertellen aan de verschillende community builders.

Het dashboard begon als een interne behoefte van de community builders om informatie met elkaar te delen. De waarde van het delen met andere wijkprofessionals en gemeente (en bewoners) wordt echter steeds duidelijker, zeker door de tijdelijkheid van de betrokkenheid van de community builders van Buurt aan Zet. Een dashboard kan ook een deel van de kwetsbaarheid van community building ondervangen. In buurten is er vaak maar één community builder aanwezig. "En dat is ook de kwetsbaarheid van die ene persoon. Als die wegvalt, of er komt een opbouwwerker nummer twee. Die begint weer opnieuw." Dit zagen we onlangs, in een ander onderzoek, precies gebeuren: daar viel de community builder weg en moest veel opnieuw opgebouwd worden (Kwakernaak & Deuten, 2025).

Alle gesproken organisaties zijn positief over de aanwezigheid en het nut van dit dashboard. In eerste instantie gaf dit wel wat uitdagingen, omdat de community builders van Buurt aan Zet de enige waren met toegang tot dit dashboard. Door het ontbreken van directe toegang tot het dashboard waren gemeenten en andere organisaties afhankelijk van terugkoppeling via de community builders, waarvoor in de praktijk weinig tijd beschikbaar was. Dit zat het samen leren in de weg. Ondanks uitdagingen rond privacybescherming is het na enkele maanden gelukt om meerdere organisaties toegang te geven tot het dashboard. Het dashboard kunnen zij nu benutten om de inzet vanuit Buurt aan Zet te verduurzamen.

In bijlage 4 is een weergave te vinden van het wortelstelsel.

4 Effecten van Buurt aan Zet op buurtniveau

In dit hoofdstuk gaan we in op de effecten van Buurt aan Zet voor de Horsten en haar inwoners. De effecten op buurtniveau onderscheiden we in het ontstaan en de groei van bewonersinitiatieven (4.1), het ontstaan van een ontmoetingsruimte in de buurt (4.2) en de effecten op de brede buurtgemeenschap (4.3). Daarna beschrijven we de complexe opgave van het toewijzen van effecten bij community building (4.4). In hoofdstuk 7 leggen we de verbinding tussen deze effecten en de inrichting van de pilot Buurt aan Zet.

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de vraag: *Wat zijn de belangrijkste effecten Buurt aan Zet op buurtniveau en de verbindingen tussen bewoners?*

De resultaten in dit hoofdstuk zijn voortgekomen uit observaties van de werkwijze, groepsinterviews met stakeholders, groepsinterviews met bewoners, analyse van een bewonersavond (Pas op de Plaats-gesprek), analyse van verslagen van het Kernteam Buurt aan Zet en een sessie rond het Effectenplein.

4.1. Ontstaan en groei van bewonersinitiatieven

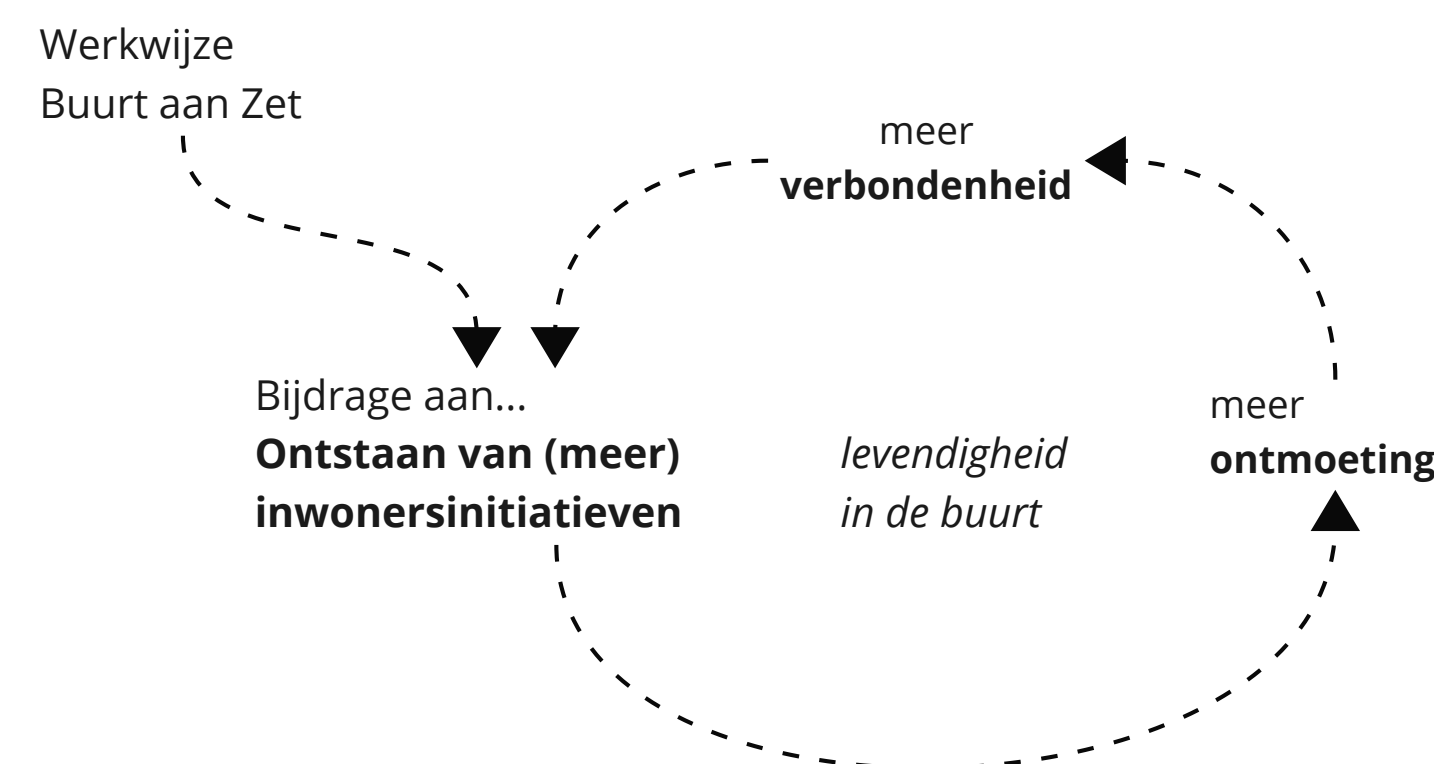
In hoofdstuk 3 beschreven we al de werkwijze van de community builders bij het aanjagen en ondersteunen van bewonersinitiatieven. Het ontstaan en de groei van een aantal bewonersinitiatieven is één van de meest heldere, tastbare effecten van Buurt aan Zet. Een aantal nieuwe initiatieven is ontstaan, met betrokkenheid van Buurt aan Zet. Hieronder geven we enkele voorbeelden.

- **Sportactiviteiten** voor kinderen in de Horsten, ook voor kinderen die geen lid zijn van een sportvereniging.
- Een **'creaclub'** voor mensen in en rondom de Gildenhove die wekelijks samenkomen voor diverse creatieve activiteiten.
- Een **'denktank'** van bewoners die nieuwe ideeën en wensen hebben voor de buurt.
- Een **rit door de wijk** en lunch voor buurtbewoners met een scootmobiel.
- Meerdere initiatieven voor het verbeteren van het **openbaar groen**.

Meer voorbeelden van nieuwe buurtinitiatieven in de Horsten zijn te vinden in bijlage 5 en 6.

Het ontstaan en de groei van bewonersinitiatieven heeft een aantal vervolgeffecten gehad. Allereerst leidt het tot **meer ontmoetingen** tussen buurtbewoners. Bijvoorbeeld doordat bewoners elkaar wekelijks treffen voor een creatieve activiteit, samen gaan sporten of met hun burens aan de slag gaan met het openbaar groen. De deelnemers van die activiteiten ervaren dat er sprake is van meer *levendigheid* (*reuring*) in de buurt. Doordat er meer ontmoetingen zijn rondom activiteiten en initiatieven, voelen betrokken bewoners zich **meer verbonden** met hun buurt, geven ze aan, waardoor de drempel om nieuwe initiatieven te nemen lager wordt. Zo kwam vanuit een groeninitiatief een buurtbarbecue voort, georganiseerd door buurtbewoners zelf. Een ander voorbeeld is het ontstaan van de Denktank. Volgens de betrokkenen rond de Denktank was dit initiatief niet ontstaan zonder Buurt aan Zet, maar werken zij nu zelfstandig. Zij geven zelf aan geïnspireerd te zijn door de werkwijze van de community builders. Vanuit de Denktank beginnen nu ook nieuwe initiatieven te ontstaan, zoals een middag waar bewoners van de Horsten gratis oliebollen konden komen eten. Heel voorzichtig zien we hier een feedbackloop ontstaan, waar Buurt aan Zet het ontstaan van bewonersinitiatieven aanwakkert, die tot meer ontmoeting leiden, wat weer leidt tot meer verbondenheid, wat kan bijdragen aan het ontstaan van (meer) bewonersinitiatieven. Een proces dat betrokkenen omschrijven als 'levendigheid' of 'reuring' (figuur 5).

Figuur 5: Een feedbackloop van levendigheid lijkt voorzichtig op gang te komen in sommige buurtjes binnen de Horsten.

Naast de effecten op ontmoetingen en verbondenheid zien we dat bewonersinitiatieven rondom openbaar groen hebben bijgedragen aan **meer eigenaarschap** over de buitenruimte, doordat bewoners daadwerkelijk het vertrouwen kregen om het zelf aan te pakken en bewoners merkten dat dit werd ondersteund, ook door de gemeente. Hierdoor verbeterde in enkele buurtjes binnen de Horsten ook de **ervaren kwaliteit van de buitenruimte**, doordat bewoners – in ieder geval vanuit hun perspectief – een mooiere buitenruimte realiseren.

4.2. Ontwikkeling van de ontmoetingsruimte (buurtkamer)

Een ander effect van Buurt aan Zet is de komst van een buurtkamer voor bewoners. Waar andere buurten vaak een buurthuis of buurtkamer hebben, van waaruit gewerkt kan worden aan ontmoeting, ontbrak een dergelijke plek nog in de Horsten. "De start was lastig. Je wil zeggen: 'kom even langs voor een bakje koffie', maar waar dan?", geeft een van de community builders aan. Gedurende de ontwikkeling van Buurt aan Zet is de recreatieruimte (ook wel ontspanningsgilde, ontmoetingsruimte, buurtkamer) van de Gildenhove steeds meer benut als maar als plek voor ontmoeting tussen bewoners van de Horsten. Hiervoor is de ruimte aangepast en is een nieuwe ingang met pad aangelegd om de ruimte vanaf buiten te kunnen betreden. Nog altijd is er een behoefte om de ruimte aantrekkelijker en toegankelijker te maken voor de buurt. Maar, er is nu wel een plek om samen te komen in de Horsten; dat is volgens betrokken bewoners van groot belang. Het is het begin van toekomstige effecten. Het is duidelijk dat deze buurtkamer er niet was geweest zonder de betrokkenheid van Buurt aan Zet.

“ Er zijn hier wijken in Apeldoorn, die hebben een buurthuis. Wat dat betreft zijn de Horsten karig bedeed. Zonder ontmoetingsruimte, geen ontmoeting. Daarom zijn we heel blij dat deze ruimte er is. Niet als eindfase, maar als beginfase.” – bewoner De Horsten

Hoewel bewoners betrokken waren bij het ontwikkelen van deze ruimte, waren ze niet 'in de lead', ervaren onder andere de community builders zelf. Ook hier speelde het eerdergenoemde spanningsveld tussen ondersteunen en overnemen (paragraaf 3.6). Er was immers een 'noodzaak' om een ontmoetingsruimte te creëren, waar ook nieuwe initiatieven kunnen ontstaan. Echter, bewoners pakten het niet vanzelf op. Tekenend was het moment dat er nieuwe spullen werden geleverd voor de inrichting van de ruimte. Na enige tijd klaagden bewoners dat de dozen nog niet uitgepakt waren. De community builders gaven toen aan dat het aan de bewoners zelf is om deze dozen uit te pakken. Het is immers hún buurtkamer. Dit illustreert de rolverdeling: het kernteam

en de community builders waren in de praktijk 'in de lead' en bewoners hadden een kleinere rol waarbij zij meedachten mee en over en meewerkten aan de inrichting.

4.3. Effect op de brede gemeenschap in de Horsten

Buurt aan Zet heeft dus een belangrijke bijdrage geleverd aan nieuwe initiatieven en het ontstaan van de buurtkamer. Voor bewoners die betrokken waren bij deze ontwikkelingen, is er veel veranderd. Er is nu een sterker netwerk van initiatiefrijke, betrokken bewoners, waardoor ideeën en wensen sneller omgezet worden naar acties. Een bewoner die betrokken is bij de Denktank beschrijft het begin van een netwerk dat in de buurt ontstaan is met Buurt aan Zet:

“ Met de komst van de community builders is er eigenlijk het begin van een netwerk opgezet dat steeds breder wordt. De verbindingen die gemaakt zijn, dat vind ik een grote verandering. Je hebt een soort basis waarmee je dingen tot stand kan brengen.” – bewoner De Horsten

Hij benadrukt dat dit niet alleen gaat om verbindingen tussen bewoners, maar ook tussen bewoners en de verschillende organisaties in Apeldoorn, waaronder de gemeente. Buurt aan Zet heeft de basis gelegd voor wat hij het 'mycelium in de wijk' noemt: waar de draden elkaar raken (verbinding tussen bewoners), komen paddenstoelen op (initiatieven).

De effecten van Buurt aan Zet op de gemeenschap in de Horsten als geheel zijn echter nog beperkt. Het aantal mensen dat aangehaakt is bij Buurt aan Zet of bij een van de initiatieven en activiteiten die eruit zijn voortgekomen, is onbekend, maar raakt nog niet het merendeel van de buurt. Een bewoner geeft aan dat het logisch is dat nog niet de gehele buurt is bereikt, door de omvang en opbouw van de Horsten. Op het niveau van de leefomgeving, waar je elkaar ontmoet, kun je werken aan ontmoeting en gemeenschap en dit is ook waar Buurt aan Zet actief is geweest: in de leefomgeving van een aantal groepen bewoners.

“ [Community building] lukt niet voor de Horsten in het geheel, daar is het veel te groot voor. Je kan dat hooguit doen op straatniveau, sub-buurtje, leefomgeving. Die mensen kom je geregeld tegen, daar begint het mee.” – bewoner De Horsten

4.4. Wiens effect? Een probleem van 'attributie' van effecten op buurniveau

Community building volgens de ABCD-benadering betekent dat bewoners in de lead zijn en community builders alleen aanjagen. Het toewijzen (attributie) van effecten aan de inzet van community builders is daarom complex, zoals ook al kort werd aangestipt in hoofdstuk 1: community builders zijn er juist op gericht dat bewoners zelf effect hebben op gemeenschapsontwikkeling, hun eigen bijdrage is zo klein mogelijk en indirect. De genoemde (vervolg)effecten in dit hoofdstuk kunnen dan ook – gelukkig – niet volledig toegerekend worden aan de community builders: als bewoners aan zet zijn, zijn bewoners ook grotendeels verantwoordelijk voor de effecten. In één van de groeninitiatieven in de Horsten bleek bijvoorbeeld dat de bewoners het goed zelf redden. Eén van de community builders heeft aangegeven altijd beschikbaar te zijn om mee te denken, maar heeft zich verder teruggetrokken uit het initiatief: “De buurt maakt een plan, dan bemoei ik me er ook niet meer mee.”

Betrokken bewoners en professionals geven echter aan dat de in dit hoofdstuk genoemde effecten niet hadden plaatsgevonden of pas veel later hadden plaatsgevonden, zonder de aanjagende en ondersteunende functie van Buurt aan Zet. Ook is het belangrijk te realiseren dat vervolgeffecten op buurniveau deels plaatsvinden buiten het zicht van Buurt aan Zet deels én buiten het zicht van de onderzoekers.

5 Effecten van Buurt aan Zet op individueel niveau

Community building gaat niet over het ondersteunen van individuen, maar over het creëren van verbindingen en het helpen ontwikkelen van gemeenschappen. We zoeken daarom vanzelfsprekend naar de effecten op buurtniveau. Toch zien we, ook in eerdere onderzoeken, vaak effecten van community building op individueel niveau. Met name mensen met een hoge mate van kwetsbaarheid en mensen die leven in isolement kunnen veel baat hebben bij het vinden van aansluiting bij een gemeenschap.

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de vraag: *Wat zijn de belangrijkste effecten op individueel niveau?*

De resultaten in dit hoofdstuk zijn voortgekomen uit diepte-interviews met bewoners, observaties van de werkwijze, groepsinterviews met bewoners, analyse van een bewonersavond (Pas op de Plaats-gesprek), een sessie rond het Effectenplein.

5.1. Effecten op zelfvertrouwen, sociale contacten en mentaal welzijn

De activiteiten die mede ontstaan zijn door de inzet van Buurt aan Zet hebben op een kleine groep (kwetsbare) bewoners grote impact gehad. Meerdere bewoners geven aan dat zij zelfverzekerder zijn geworden sinds zij via Buurt aan Zet meer in contact zijn gekomen met buurtgenoten. Hun verhalen geven een eerste inzicht in de impact van community building op het doorbreken eenzaamheid en versterken van mentaal welzijn. Meerdere bewoners geven aan dat de activiteiten die mede ontstaan zijn door de inzet van Buurt aan Zet hebben ertoe hebben geleid dat zij makkelijker contact maken met buurtgenoten, opener zijn en zelfverzekerder zijn in het contact met anderen.

“ Ik ben zelf een stuk vrijer geworden, durf meer in het openbaar te praten. In het begin maakte ik me over alles druk, nu niet meer zo gauw.” – bewoner De Horsten

De aanpak van Buurt aan Zet heeft bij deze bewoners geleid tot een verbetering van hun mentaal welzijn: ze zitten beter in hun vel, doordat ze aansluiting hebben gevonden bij buurtgenoten. Ook

ervaren zij meer zelfvertrouwen te hebben dan voorheen door succeservaringen in het ontwikkelen van een buurtinitiatief. Het is bijzonder dat juist een groep meer kwetsbare bewoners meer waarde ervaart van community building. In promotieonderzoek van Sarah Ward (2018) kwam juist naar voren dat mensen met hoge mate van kwetsbaarheid niet bereikt werden door community building volgens ABCD. De verklaring hiervoor lijken we te vinden in de tweeledige aanpak die de community builders hanteren:

- De **collectieve aanpak**, waarin community builders vanuit de ABCD-benadering werken aan de het aanjagen van buurtinitiatieven (zie ook paragraaf 3.4 en 3.5);
- De **individuele aanpak**, waarin community builders zich meer als sociaalmaatschappelijk werker opstellen richting bewoners met hoge mate van kwetsbaarheid. Zij bouwen zo een vertrouwensrelatie op, waardoor ze ook meer 'op maat' ondersteuning kunnen bieden aan deze personen om aansluiting te vinden en te houden bij de buurtgemeenschap.

Deze combinatie van twee aanpakken (die gelijktijdig plaatsvinden) lijkt bij te dragen aan een mechanisme waar een kleine groep mensen in het bijzonder baat bij heeft gehad. We vatten dit mechanisme samen in onderstaande figuur 6.

Figuur 6: Werkzaam mechanisme verbetering mentaal welzijn door individuele en collectieve route.

Toelichting op werkzaam mechanisme (Figuur 6, van links naar rechts)

De community builders van Buurt aan Zet stimuleerden bewoners om aansluiting te vinden bij een bewonersinitiatief, of zelf een initiatief op te zetten. Hierdoor kwamen ze in contact met meer buurtgenoten en groeide het zelfvertrouwen, doordat het lukte het initiatief op te zetten. Dit droeg samen bij aan het ervaren mentaal welzijn. Dit is de *collectieve aanpak*. Gelijktijdig bouwden de community builders een vertrouwensrelatie op met de meer kwetsbare bewoners, door het laagdrempelige, oprechte en open contact: de *individuele aanpak*. Zij konden altijd terecht bij de community builders, ook met zorgen en ergernissen rondom hun buurtinitiatief. Hierdoor bleven ze ook betrokken bij het buurtinitiatief en kon het initiatief verder groeien. Deze succeservaringen en het hebben van een adviserend, luisterend oor dragen samen ook bij aan het ervaren mentaal welzijn van deze bewoners. Hoe dit mechanisme in de praktijk werkt, illustreren we aan de hand van drie verhalen in de volgende paragraaf (5.2).

5.2. Verhalen van verbinding

Verhalen van bewoners laten vaak het best zien wat community building oplevert voor mensen in een kwetsbare positie. Drie bewoners werkten mee aan dit onderzoek en deelden hun verhaal. Het zijn echte verhalen van echte bewoners van de Horsten.

5.2.1. Het verhaal van Annemarie

Annemarie is een jonge vrouw en woont haar hele leven al in Apeldoorn. Jarenlang heeft zij met plezier gewerkt en woonde zelfstandig in een mooi appartement. Haar autisme was altijd een uitdaging, maar ze leidde een zelfstandig leven. Tien jaar geleden heeft ze echter hersenletsel opgelopen. Bij de behandeling van haar letsel heeft zij een trauma opgelopen, met ernstige psychiatrische problemen als gevolg. Werken en zelfstandig wonen werd daarom steeds moeilijker. Uiteindelijk werd ze volledig arbeidsongeschikt verklaard en moest ze verhuizen uit haar mooie appartement. Sinds 2017 woont ze met begeleiding in een appartement in de Horsten. Veel sociale contacten heeft ze niet, tot ze door Buurt aan Zet werd uitgenodigd om te komen eten met haar burens. Tijdens het eten sprak ze met haar burens over wat ze van de buurt vindt en wat ze mist. Normaal gaat ze niet zo snel in gesprek met mensen, maar de community builders stelde haar op haar gemak.

“ Ze zijn heel hartelijk en open, dan durf je ook iets te zeggen.”

Na de eet-activiteit had ze steeds vaker contact met één van de community builders. Ze bouwden een leuke band op en de community builder bleef polsen of ze interesse had om deel te nemen aan

activiteiten in de buurt. Toen er een 'creaclub' werd opgezet, besloot ze aan te sluiten. Sindsdien is het haar wekelijkse uitje. Ze vindt het leuk, omdat het heel anders is dan dagbesteding of haar vrijwilligerswerk. Daar vertellen begeleiders altijd wat je gaat doen; bij de creaclub bepalen ze dat zelf. Het is ook vlakbij, waardoor de drempel laag is.

Het mede-opzetten en deelnemen aan het clubje heeft haar leven veranderd. Ze heeft nu een wekelijks, ongedwongen uitje, waar ze samen met haar buurtgenoten kan kletsen en knutselen. Hoewel ze nog steeds veel moeite heeft met sociale contacten, is ze blij dat ze aansluiting heeft gevonden. Sinds ze is aangesloten spreekt ze ook wel eens mensen op straat aan, of gaat naast een buur zitten op een bankje vlakbij haar appartement.

“ Het heeft geholpen om mijn schulp uit te komen. Als het aan mij ligt dan ben ik gewoon 24/7 thuis. Daar voel ik mij het veiligst bij, maar dat is ook niet goed voor je. Mensen zijn sociale wezens. Ik heb nu iets op dinsdagmiddag om naartoe te gaan, dat ik eruit ben en daar ook aan wen.”

Een bijzonder moment is een bewonersavond van Buurt aan Zet, waar aan de zaal werd gevraagd wat Buurt aan Zet tot nu toe had opgeleverd. Ze stond op en vertelde voor de volle zaal van buurtgenoten, professionals en onderzoekers wat het voor haar betekend had. Haar 'oude ik' kwam even boven: vroeger op haar werk gaf ze ook vaak presentaties.

“ Ik voelde me veilig bij al die mensen. Iedereen gaat los met elkaar om. Er kwam iets van mijn 'oude ik' weer bovendrijven. Dat ik toch iets wilde vertellen”.

Een andere deelnemer van de creaclub, inmiddels een vriendin, heeft Annemarie zien veranderen “van het stille meisje naar toch wel een heel gezellige meid nu”.

5.2.2. Het verhaal van Jan

Jan kent de Horsten sinds de wijk werd gebouwd. Hij heeft zelf nog meegewerkt aan het aanleggen van de eerste beplanting in de wijk. Na jaren hard werken is Jan met pensioen gegaan. Helaas heeft hij te horen gekregen dat hij een ongeneeslijke ziekte heeft. Toch zet hij zich nog graag in voor de buurt.

Jan ervaart dat zijn buurt achteruitgaat. Hij merkt dat hij minder contact heeft met burens dan vroeger. Bovendien stoort hij zich aan het openbaar groen, dat wat hem betreft aan onderhoud en vernieuwing toe is. Hij heeft de afgelopen jaren al meerdere klachten ingediend bij de

gemeente, maar kreeg er weinig of geen reactie op. Zijn vertrouwen in de gemeente is daarom flink afgenomen.

Op een gegeven moment wordt Jan gebeld door een ambtenaar die aangesloten is bij Buurt aan Zet. Hij vraagt of één van de community builders met hem in gesprek mag. De community builder van Buurt aan Zet komt bij hem thuis langs en ze gaan in gesprek over zijn ideeën. Het was een mooi gesprek, vertelt Jan:

“ *Hij is een vertrouwd iemand, komt rustig over en legt alles goed uit.*”

Samen met de community builder stelt hij een brief op, waarin hij de buurt vraagt mee te denken over het openbaar groen. Ook zetten ze op een middag een koffiekar neer, om met bewoners in gesprek te komen over wat zij eigenlijk willen met het groen in de buurt. Daar komen goede, positieve reacties op. Zo komt hij in contact met een aantal buurtbewoners die hij nog niet kende.

Jan vindt het fijn dat de community builder zo nu en dan langskomt, om eens te vragen hoe het gaat. Bovendien weet de community builder goed de weg binnen de gemeente: wat Jan niet voor elkaar kreeg via de klachten, krijgt hij samen met de community builder wel voor elkaar.

“ *Samen hebben we er meer power achter gezet. Proberen wat op papier te zetten, dat geeft je voldoening.*”

De succeservaring van zijn buurtinitiatief heeft hem veel gebracht. Hij vertelt dat het hem veel deed, dat het toch lukte om het openbaar groen aan te pakken, met steun van Buurt aan Zet. Het maakt hem emotioneel, maar op een goede manier, merkt ook zijn vrouw op. Tevreden kijkt Wim naar buiten: de grond is gespit, klaar voor nieuwe beplanting en zegt tegen zichzelf:

“ *Verdomd, Jan, je hebt het wel voor elkaar gemaakt.*”

In de zomer van 2025 overleed Jan, na een periode van ziekte. Hij liet zijn buurt groener na.

5.2.3. Het verhaal van Rennie

Rennie woont al vijftien jaar in de Horsten. Haar hele leven heeft ze al last van psychische problemen. Toen haar moeder vijf jaar geleden overleed, kwam ze in een diep gat terecht. Ze hadden zo'n innige band, dat eigenlijk haar hele leven veranderde. Sindsdien gaat ze wel naar dagactiviteiten, maar maakt weinig contact met andere deelnemers. Ze leidt daardoor een teruggetrokken bestaan.

Wanneer ze wordt uitgenodigd om te komen eten met de burens, op uitnodiging van Buurt aan Zet, besluit ze toch maar mee te doen. 'Eten moet je toch'. Tijdens de avond komt ze in gesprek met de community builders. Ze vertelt dat ze vroeger creatieve activiteiten hadden in het gebouw waar ze woont en dat ze dat wel eens miste. Het idee komt al snel op om weer zoiets op te zetten.

Na de bijeenkomst heeft ze heel vaak contact met de community builders. Ze bouwt een warme band op en heeft het gevoel altijd bij ze terecht te kunnen. Samen met de community builders groeit het idee om een 'creaclub' op te zetten. Ze vindt het spannend, maar voelt zich gesteund door de community builders. Zij blijven haar ook motiveren en stimuleren.

“ *Hij gaf mij het gevoel dat ik het echt zou kunnen, maar dat ik te onzeker ben. Hij heeft wel gelijk gehad*”

De community builders ondersteunen haar om de club op te zetten en in de lead te blijven. Dat is niet altijd makkelijk. Soms is er toch teleurstelling dat iets niet meteen lukt, of er is onenigheid. Dan kan ze terugvallen op de community builders. Dat betekent veel voor haar.

“ *Ze zijn duidelijk. Ze geven heel direct aan wat ze kunnen, wat ze doen, wat er nodig is. Ze steunen je echt. Als ik iets niet weet kan ik naar hen toe. Dan kan ik daar aankloppen: hoe moet ik dat aanpakken?*”

Inmiddels doen er al tien mensen mee met de creaclub. Het heeft Rennie veel gebracht: ze voelt zich minder somber en is 'een open boek' geworden: ze is veel meer uitgesproken. Waar ze eerder stil aan tafel zat bij de dagactiviteit, zit ze nu elke week kletsend en grappend te doen wat ze het leukst vindt, samen met haar buurtgenoten. Het heeft haar meer levensvreugde opgeleverd.

“ *Dat je hier lekker kunt knutselen en doen, dat vind ik grandioos! Ik ben minder depressief.*”

Rennie maakt zich wel zorgen over wat er gebeurt als Buurt aan Zet stopt en de community builders weer vertrekken. Ze ervaart veel steun aan hen en het idee dat dat wegvalt, vindt ze erg moeilijk.

5.3. Spanningsveld individuele en collectieve aanpak

De combinatie van de individuele en collectieve aanpak binnen Buurt aan Zet heeft bijgedragen aan de inclusie van mensen in een kwetsbare positie in verschillende buurtinitiatieven. Dit is een belangrijk effect van de aanpak van Buurt aan Zet, voortkomend uit de aandacht die er is geweest voor bewoners van het complex Gildenhove. De community builders benoemen dat ze het wel lastig vinden om in deze dubbelrol te zitten. Ze zijn community builder, maar hebben ook een rol als sociaalmaatschappelijk werker voor meer kwetsbare bewoners. *"Je balanceert, het is een spagaat. Het hoort er eigenlijk niet bij, maar het is wel belangrijk"*, geeft een van hen aan. Tijdens een observatie van de inloopochtend van Buurt aan Zet wordt duidelijk dat een aantal bewoners inderdaad een hechte band heeft opgebouwd met de community builders. Tijdens deze ochtend lopen meerdere bewoners binnen voor een persoonlijk gesprek met een van de community builders, omdat er iets dwars zit. De aanwezigheid van de community builders is tijdelijk het zal voor deze bewoners een uitdaging zijn om betrokken te blijven bij de buurtinitiatieven, zonder de steunende en bemiddelende rol van de community builders. Er is een risico dat er een mate van afhankelijkheid is ontstaan.

De vertrouwensrelatie die de community builders opbouwden met deze bewoners zorgde daarnaast voor een spanningsveld in verdeling van inzet in de buurt. De community builders ervaren dat het opbouwen en onderhouden van deze relaties veel inzet vraagt, terwijl zij slechts beperkte tijd hebben voor hun werk in de Horsten. De individuele gesprekken zijn nodig voor het bouwen aan relaties, maar gaan wel ten koste van 'veldwerk' in de buurt.

6 Effecten van Buurt aan Zet op organisatieniveau

Dit onderzoek richt zich op de effecten van Buurt aan Zet op de buurt en de bewoners. Er is niet specifiek gekeken naar de invloed van Buurt aan Zet op (samenwerking tussen) organisaties. Dit hoofdstuk is dan ook bijvangst en geeft geen compleet overzicht van alle effecten op organisatieniveau. Toch zijn er gedurende het onderzoek een aantal effecten op *organisatieniveau* naar voren gekomen in de gesprekken de effecten op de relatie binnen de gemeente (6.1), tussen organisaties (6.2) en de relatie tussen gemeente en bewoners (6.3). De resultaten in dit hoofdstuk zijn voortgekomen uit analyse van verslagen van het Kernteam Buurt aan Zet, observaties van de werkwijze, groepsinterviews met stakeholders en een sessie rond het Effectenplein.

6.1. Binnen de gemeente

Vanuit Buurt aan Zet is er veel aandacht geschonken aan het werken vanuit de ABCD-benadering en wat ervoor nodig is om als gemeente en organisaties faciliterend en aanjagend te zijn richting bewoners. Binnen de gemeente wordt er steeds vaker gesproken over ABCD: *“mensen zijn het al meer gewoon gaan vinden”*, aldus een betrokkene van de gemeente. Wat hierin helpt, is dat er vanuit verschillende afdelingen medewerkers van de gemeente zijn aangehaakt als ‘ambassadeurs’ van Buurt aan Zet. Ook is er enthousiasme en bestuurlijk draagvlak vanuit de verantwoordelijk wethouder, waardoor het belang van de pilot Buurt aan Zet ook binnen de politiek benadrukt en ondersteund wordt. *“De wethouder steunt ABCD heel actief en brengt het onder de aandacht bij collega’s en andere organisaties”*, vertelt een betrokkene vanuit de gemeente. De community builders van Buurt aan Zet merken inderdaad dat de ABCD-benadering steeds meer doordringt binnen de gemeente:

“ *Wij hebben het gevoel dat er bij de gemeente op verschillende niveaus meer begrip is gekomen om van onderop te gaanwerken. Dus meer begrip van ambtenaren naar bewoners. Dit zijn dan wel de ambtenaren die vanaf het begin betrokken zijn geweest.”* – community builder Buurt aan Zet

6.2. Tussen organisaties

Het kernteam van Buurt aan Zet bestaat, zoals gezegd, uit afgevaardigden van verschillende afdelingen van de gemeente, community builders van Eurus, woningcorporatie Ons Huis en welzijnsorganisatie Stimenz. Vanuit dit kernteam is samengewerkt met weer andere afdelingen, organisaties en bewoners(initiatieven). Meerdere sleutelfiguren in de Horsten geven aan dat er sinds Buurt aan Zet een gedeelde visie op de buurt is en professionals elkaar makkelijker weten te vinden. De gezamenlijke ABCD-training (inclusief terugkombijeenkomsten) en het organisatie-overstijgende kernteam Buurt aan Zet hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan deze verbinding.

Ook binnen het kernteam Buurt aan Zet wordt ervaren dat het gezamenlijk volgen van de ABCD-training heel helpend was. Samen hebben ze vanuit deze benadering de pilot opgebouwd. Er is daarom een sterke verbondenheid tussen de kernteamleden. Dit komt onder andere tot uiting in de mogelijkheid om elkaar makkelijk te kunnen aanspreken, ook wanneer men het niet met elkaar eens is. In ABCD-jargon wordt dit ook wel *“het vieren van schuurfeestjes”* genoemd en is hiervoor kenmerkend. Betrokkenen noemen het een ‘aanspraakmethode’, waardoor men kritisch en open naar elkaar kan zijn.

“ *Door continu met elkaar in gesprek te blijven en dat we op de inhoud mochten schuren is de samenwerking versterkt op alle niveaus.”* – community builder Buurt aan Zet

Voor de buurtwerkers van Stimenz – ook partners in het kernteam – was de samenwerking in de Horsten een atypische situatie. Voorafgaand aan de start van Buurt aan Zet vervulden zij de rol van buurtwerker in deze buurt; een rol die sinds maart 2023 is overgenomen door de community builders van Eurus. Aanvankelijk werd er een nauwe samenwerking tussen Stimenz en de community builders van Eurus beoogd binnen de pilot. In de beginfase leidde dit tot een zoektocht naar een passende werk- en taakverdeling tussen beide organisaties. Dit werd door beide partijen om verschillende redenen ingewikkeld gevonden, ondanks de gezamenlijke doelen en gezamenlijke deelname aan het kernteam Buurt aan Zet. In de praktijk bleef de daadwerkelijke samenwerking tussen de organisaties in de buurt echter beperkt en ging de aandacht van de buurtregisseur en buurtwerker van Stimenz nu naar andere buurten in de Maten.

“ *De Horsten is voor dit project echt van een andere partij, waardoor mijn rol anders is. Ik haak aan op het moment dat er activiteiten zijn. Wij zijn tijdelijk aan de kant gezet en aan het wachten tot we weer kunnen instappen.”* – buurtregisseur

Ondanks deze omstandigheden werd er op het gebied van leren en kennisdeling relatief wel meer samengewerkt tussen de community builders van Eurus en de buurtwerkers van Stimenz. Hoewel er verschillen zijn in de precieze werkwijze en organisatie, hebben beide partijen van elkaar geleerd en elkaar versterkt in het werken volgens de ABCD-benadering. Er is een prettige, natuurlijke manier ontstaan om elkaar aan te spreken en mee te laten denken. Deze samenwerking vroeg om een flinke investering met daarbij de nodige 'schuurfeestjes', maar bood uiteindelijk de ruimte om samen te onderzoeken hoe het is om te werken vanuit ABCD. Eén van de buurtwerkers van Stimenz benoemt dat het logboek van de community builders erg helpend is geweest om vanaf de zijlijn te kunnen blijven volgen wat er in de Horsten gebeurde, waardoor zij bij de overdracht aan het eind van de pilot goed zicht hebben op de belangrijkste ontwikkelingen in de Horsten.

Hoewel de betrokkenheid van Stimenz in de Horsten belangrijk blijft – zeker met het oog op de overdracht van de rol van Eurus op termijn – blijft het een voortdurende zoektocht naar hoe deze aansluiting en rol het beste vorm kan krijgen.

6.3. Effecten op relatie tussen gemeente en bewoner

Tot slot zien we effecten op de relatie tussen de gemeente Apeldoorn en een aantal bewoners van de Horsten. De directe betrokkenheid van medewerkers van de gemeente bij Buurt aan Zet zorgde voor ontmoetingen van mens-tot-mens in de buurt, bijvoorbeeld aan een koffiekraam of bij het gezamenlijk uitdelen van de Buurt aan Zet-krant. Voor sommige bewoners (en voor sommige medewerkers van de gemeente) was dat een nieuwe ervaring: contact tussen inwoners en gemeente verliep eerder toch vooral via formele kanalen. Bewoners merkten uiteindelijk soms ook dat processen sneller gingen, doordat de gemeente meer meebewoog bij bewonersinitiatieven. Voorbeeld is één van de groeninitiatieven, waar de gemeente eerder geen mogelijkheid zag om mee te werken aan vernieuwing van het openbaar groen. Nadat Buurt aan Zet betrokken raakte, werden toch mogelijkheden gevonden (zie hiervoor ook het schema in bijlage 3).

7 Bijdrage werkwijze aan effecten

In het vorige hoofdstuk zijn de effecten van Buurt aan Zet op verschillende niveaus beschreven. In dit hoofdstuk reflecteren we op hoe de inrichting van de pilot Buurt aan Zet, wat in paragraaf 3.2 beschreven is aan de hand van een aantal inrichtingskeuzes, heeft bijgedragen aan deze effecten. We gaan allereerst in op het werkzaam mechanisme vanuit de inrichting van Buurt aan Zet (8.1), vervolgens beschrijven we de betekenis van het trekkerschap van de gemeente Apeldoorn in Buurt aan Zet (8.2).

In dit hoofdstuk beantwoorden we de vraag: *Wat draagt de gekozen manier van werken bij aan de effecten?*

De resultaten in dit hoofdstuk zijn voortgekomen uit analyse van verslagen van het Kernteam Buurt aan Zet, groepsinterviews met stakeholders en een sessie rond het Effectenplein.

7.1. Werkzaam mechanisme inrichting pilot Buurt aan Zet

Niet alleen de inzet van community builders, maar ook inrichtingskeuzes van de pilot Buurt aan Zet hebben bijgedragen aan de hiervoor beschreven effecten op buurtniveau, individueel niveau en organisatieniveau. Het mechanisme dat bijdraagt aan het motiveren van bewoners en het ontstaan van bewonersinitiatieven is hieronder weergegeven in figuur 7 (p.31). Het mechanisme wordt hieronder toegelicht.

1. Inrichting Buurt aan Zet

Buurt aan Zet is georganiseerd vanuit een aantal inrichtingskeuzes (paragraaf 3.2): de gemeente als 'trekker' van de pilot, het opzetten van een organisatie-overstijgend kernteam, het formuleren van een gezamenlijke doelstelling, het gezamenlijk denk- en werkkader vanuit de ABCD-benadering en de betrokkenheid van community builders vanuit een externe partij.

2. Werkwijze Buurt aan Zet

Het formuleren van gezamenlijke doelstellingen en het gezamenlijk werk- en denkkader vanuit ABCD zorgt voor eenstemmigheid op inhoud binnen het kernteam van Buurt aan Zet. In de beginfase is een ABCD-training gevolgd, met een brede groep betrokkenen, ook van buiten het huidige kernteam. Hierdoor is een brede groep partijen (inclusief de huidige kernteamleden) gezamenlijk

het proces gestart, hebben zij elkaar beter leren kennen en bestaat draagvlak en betrokkenheid voor de ABCD-benadering. Ook zijn er terugkeerbijeenkomsten geweest voor de groep getrainden. Dit betekent niet dat men het altijd met elkaar eens is, maar de basisprincipes worden gedeeld en zij kunnen altijd terugverwijzen naar de gezamenlijke doelstelling en de gezamenlijke werk- en denkwijze volgens ABCD. Hierdoor is er een inhoudelijk verbond in het kernteam: zij delen de basisprincipes van ABCD en Buurt aan Zet.

De externe partij Eurus benut hun rol als betrokken buitenstaander om een onafhankelijke rol aan te nemen. Ze zijn niet 'van' één van de bekende organisaties. Zo hebben ze een aanleiding om kennis te maken met bewoners (ze zijn immers nieuw in de wijk) en ze kunnen zich profileren als onafhankelijke partij aan de zijde van bewoners, zoals ook al kort is aangestipt in paragraaf 3.5.

3. Verandering rol binnen organisaties

Het inhoudelijk verbond binnen het organisatie-overstijgende kernteam, voortkomend uit de ABCD-benadering en de gezamenlijke doelstelling, zorgt ervoor dat de kernteamleden binnen hun moederorganisatie als ambassadeur van Buurt aan Zet optreden. Het helpt daarbij dat de gemeente niet op afstand de rol van opdrachtgever heeft, maar actief betrokken is als trekker van de pilot en intern goed kan uitleggen waarom er anders gewerkt wordt. Werken vanuit de ABCD-principes vraagt om een omslag en de kernteamleden hebben de opgave deze denkwijze uit te leggen binnen hun moederorganisatie. Dit vraagt zowel binnen als buiten het kernteam om een andere houding en een kritische reflectie op de rol en verhouding ten opzichte van bewoners:

“ We moesten het samen doen en het belang van de bewoners stond voorop. Daarom gingen we ook tussen de diverse professionals ons kwetsbaarder opstellen en waren veel meer dan anders bereid om naar onze eigen rol te kijken en die eventueel aan te passen.” – Kernteamlid gemeente

Overigens waren de aangesloten partijen ook weer ambassadeur van hun moederorganisatie binnen het kernteam: als er dingen 'moeten' vanuit de moederorganisatie wordt dat ook besproken binnen het kernteam. Een voorbeeld is de ontwikkeling van de ontmoetingsruimte in de Gildenhove. De woningcorporatie wil als pandeigenaar op een gegeven moment graag zien dat de ruimte een officiële naam krijgt en dat er een agenda komt met activiteiten. Dit wordt binnen de moederorganisatie gevraagd aan het kernteamlid van de woningcorporatie. Binnen de moederorganisatie moet zij uitleggen dat het van belang is om niet te snel te gaan, zodat bewoners in de lead komen/blijven en eigenaarschap voelen. Binnen het kernteam moet zij uitleggen dat er ook eisen worden gesteld vanuit de woningcorporatie als eigenaar van het pand en de ruimte.

Het gezamenlijk denk- en werkkader vanuit ABCD draagt eraan bij dat behoeften van bewoners beter opgevangen, gesignaleerd en geïnterpreteerd worden en dat zij zich gezien en gehoord voelen. Een voorbeeld is dat klachten door het kernteam geïnterpreteerd als behoefte en betrokkenheid, en aangepakt als 'haakje' om met een bewoner in gesprek te gaan en te oriënteren of er bereidheid is om als bewoner in actie te komen. Zo wordt den negatieve aanleiding (een klacht) door de community builders gedraaid naar een positieve ontwikkeling (een behoefte, een wens voor de buurt). De onafhankelijke houding van de (externe) community builders draagt eraan bij dat behoeften opgevangen worden, door niet als bestaande organisatie maar als partij 'voor de bewoner' met bewoners in gesprek te gaan.

Het feit dat de ABCD-training niet alleen gevolgd is door het huidige kernteam, maar ook door andere organisaties, draagt bij aan lokaal draagvlak voor Buurt aan Zet, en begrip voor de werkwijze vanuit de ABCD-benadering. Gedurende de ontwikkeling van Buurt aan Zet kromp de groep betrokkenen wel: de gemeente geeft aan dat ze een aantal partijen zijn 'kwijtgeraakt', nadat het kernteam op kleinere schaal is verdergegaan. Personele wisselingen binnen diverse organisaties droegen er ook aan bij dat niet alle relevante partijen aangehaakt bleven, mede doordat zij de ABCD-training niet hebben gevolgd.

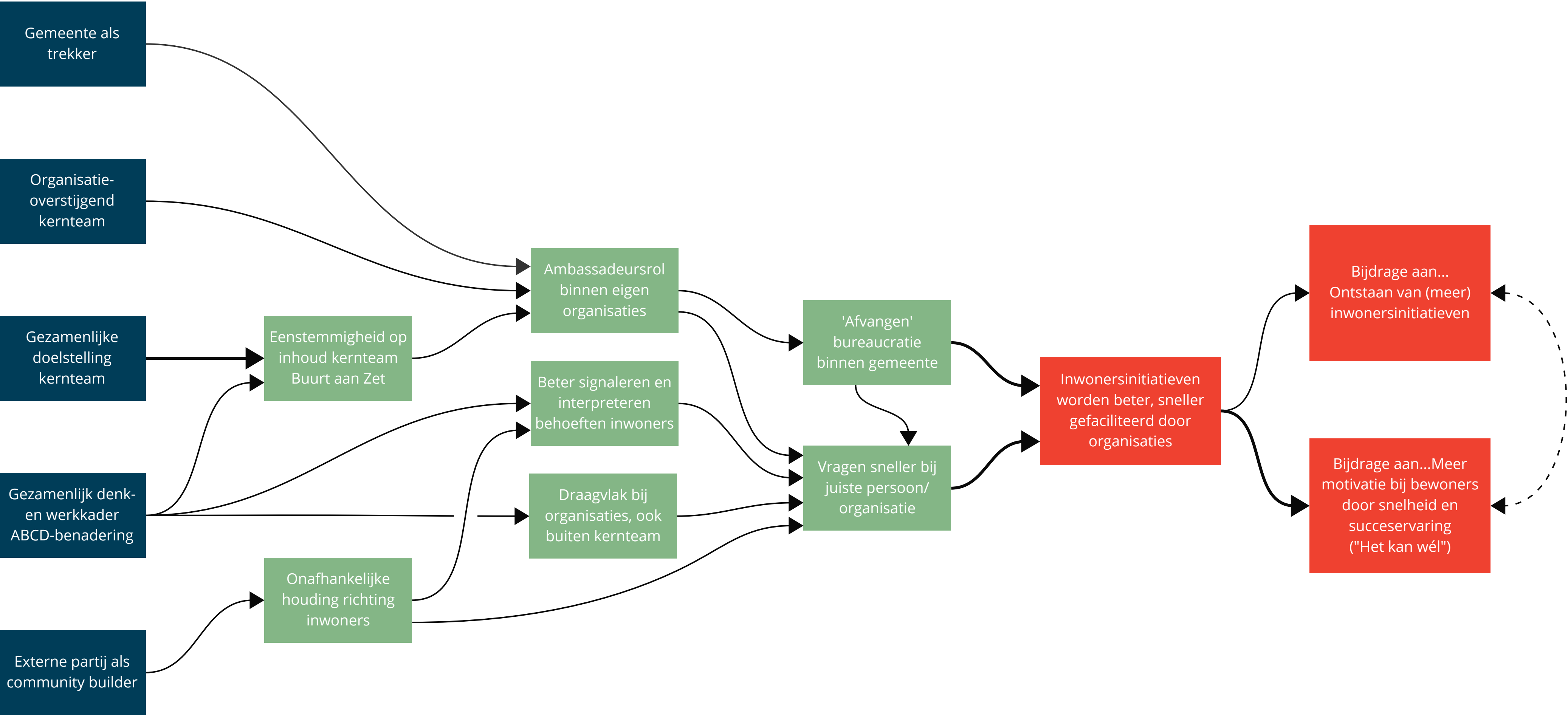
4. Verandering verhouding bewoners(initiatieven)

Doordat de kernteamleden een ambassadeursrol binnen hun eigen organisatie aannemen, spelen zij een belangrijke rol in het vertalen en kanaliseren van behoeften/wensen van bewoners naar de juiste organisatie en de juiste persoon binnen de organisatie. Daarbij helpt het dat de community builders zich enerzijds kunnen opstellen als onafhankelijke partij 'voor de bewoner', maar in de praktijk ook als organisatie kunnen optreden, met snellere toegang tot organisaties (ook buiten het kernteam) en gemeentelijke afdelingen. Bovendien leidt de ambassadeursrol binnen de gemeente tot het 'afvangen' van bureaucratie: de bewoner hoeft niet zelf via een algemeen telefoonnummer of formulier een verzoek in te dienen; daar spelen de kernteamleden van de gemeente een belangrijke rol in.

5. Invloed op gemeenschapsontwikkeling

Doordat behoeften sneller bij de juiste organisaties, afdelingen en personen komen en 'bureaucratie' binnen de organisatiemuren blijft, kunnen bewonersinitiatieven beter en vooral sneller gefaciliteerd worden. Hierdoor groeien behoeften en ideeën aantoonbaar tot bewonersinitiatieven (bijvoorbeeld de sportactiviteit voor kinderen, groeninitiatief, creacub, Denktank). Wanneer bewoners merken dat organisaties (met name de gemeente) meewerken, leidt dit tot herstel van vertrouwen en motivatie om verder te gaan: "*het kan wél*". Dit kan een versterkend effect hebben op het ontstaan van toekomstige bewonersinitiatieven.

Figuur 7: Werkzaam mechanisme inrichting Buurt aan Zet.

7.2. Gemeente als 'trekker': van opdrachtgever tot partner

Betrokkenen zien het als groot voordeel dat de gemeente inhoudelijk betrokken is als 'trekker' van de pilot Buurt aan Zet. De gemeente heeft hier niet de klassieke rol van opdrachtgever van opdracht verlenen, afstand nemen en verantwoording vragen, maar heeft een actieve rol in de uitvoering. Zij denken, bouwen en bewegen mee in de praktijk. Bij activiteiten vanuit Buurt aan Zet was de gemeente altijd aanwezig als partner. Wanneer de gemeente nodig was, bijvoorbeeld om een bewonersinitiatief te faciliteren, waren de lijnen kort. Of in ieder geval: het werd intern bij de gemeente opgepakt en regelzaken werden afgevangen binnen de gemeentelijke organisatie. En bovendien kon de gemeente de community builders en bewoners wijzen op bestaande regelingen.

“ *Het is een sterk team onderling waar je veel mee kunt doen, ik vind dit een heel sterke uitkomst. De kracht in samenwerking die we uitstralen, vertrouwen, elkaar altijd weten te vinden.*” – community builder Buurt aan Zet

Dat ging overigens niet vanzelf: een goede samenwerking tussen gemeente, community builders en andere partners heeft moeten groeien door de tijd heen, met name met het oog op de vorm en inrichting van deze samenwerking. In het begin was er sprake van enige terughoudendheid en onduidelijkheid over rollen en verwachtingen, zowel bij sommige ambtenaren als bij buurtprofessionals. Door gezamenlijke trainingen, fysieke aanwezigheid in de wijk en het delen van ervaringen groeide het onderlinge vertrouwen. Er waren momenten van schuring, zoals over communicatie, informatievoorziening en het omgaan met AVG-richtlijnen, maar deze onderwerpen werden niet uit de weg gegaan. Integendeel, de gemeente en de community builders omschrijven beide een positieve ontwikkeling ten aanzien van hun samenwerking als gevolg van deze schuring:

“ *We hebben tijdens het proces steeds samen gezocht naar hoe het beter kon. Dat betekende soms dat er even dingen uitgesproken moesten worden, maar dat gingen we niet uit de weg en dat heeft uiteindelijk geleid tot een hechte bijzondere samenwerking die verder ging dan in andere projecten.*” – kernteamlid gemeente

“ *Doordat we [gemeente en community builders] meer met elkaar in gesprek zijn gegaan, creëerden we begrip, en kunnen we het ook verder bouwen voor in de toekomst. Je hebt dat schuren nodig om verder te komen, zonder dat het conflictterend werkt.*” – community builder Buurt aan Zet

Buurt aan Zet kreeg ook zeer regelmatig te maken met medewerkers van de gemeente buiten het kernteam. Gemeenschapsontwikkeling is immers niet gebonden aan één beleidsterrein: het heeft te maken met ruimte, sociaal domein, cultuur, sport, maatschappelijke ontwikkeling, enzovoorts. Dit maakt dat er vanuit veel hoeken binnen de gemeentelijke organisatie taken, verantwoordelijkheden en gebruiken in conflict kunnen komen met de opgave en werkwijze van Buurt aan Zet.

“ *We moesten natuurlijk heel vaak uitleggen wat we deden en waarom. En vervolgens heb ik vaak aan collega's en afdelingen moeten uitleggen wat we deden om vervolgens een oplossing te bedenken. [Dit zie ik] als onderdeel van het leerproces.*” – kernteamlid gemeente

Het kunnen uitleggen van de werkwijze en de keuzes die daaruit voortkomen, vroeg om een hoge mate van betrokkenheid: je kunt het alleen uitleggen als je er goed van op de hoogte bent. Hiervoor moet je ook 'snappen en voelen wat er gebeurt', welke keuzes er gemaakt worden en hoe betrokkenen daarop reageren. Deze mate van betrokkenheid was volgens de gemeente nodig om de werkwijze intern uit te leggen en te verantwoorden en om te leren als organisatie. Door de community builders zagen veel voordelen van deze betrokkenheid. Maar, soms werd deze hoge mate van betrokkenheid als beknellend ervaren: zij hadden soms het gevoel dat de gemeente hiermee sneller wilde dan de bewoners. 'Betrokken' en 'bemoeien' zitten dan soms dicht tegen elkaar.

“ *We zijn allemaal aan het leren en ontwikkelen tijdens de pilot. We hebben dit met elkaar gemaakt. Als de opdracht alleen community building was geweest, was het veel makkelijker. Complexe aan de opdracht was: we moeten een lerende organisatie zijn.*” – kernteamlid gemeente

8 Omgevingsfactoren en geleerde lessen: wat helpt en wat niet?

De werkwijze van Buurt aan Zet is ontstaan vanuit de ABCD-gedachte en groeide in de praktijk. Hier zijn effecten uit voortgekomen, die zijn besproken in voorgaande hoofdstukken. De ontwikkeling van de werkwijze en de effecten werd beïnvloed door tal van factoren. In dit hoofdstuk staan we stil bij wat een rol heeft gespeeld in deze ontwikkeling van Buurt aan Zet en wat we hiervan kunnen leren.

Dit hoofdstuk gaat in op de vraag: *Hoe beïnvloeden omgevingsfactoren de wijze waarop de ABCD-aanpak vorm krijgt in de praktijk? Wat zijn stimulerende en belemmerende factoren?*

De resultaten in dit hoofdstuk zijn een reflectie de op eerdere bevindingen in deze rapportage. We onderscheiden vijf domeinen van omgevingsfactoren (naar Kwakernaak & Brock, 2023).

- **Bestuurlijk:** wat beïnvloedt gemeenschapsontwikkeling op het gebied van visie, beleid en budget?
- **Relationeel:** wat beïnvloedt gemeenschapsontwikkeling op het gebied van samenwerking en betrokkenheid *tussen* organisaties en bewoners?
- **Professioneel:** wat beïnvloedt gemeenschapsontwikkeling op het gebied van toerusting en capaciteit?
- **Maatschappelijk:** wat beïnvloedt gemeenschapsontwikkeling op het gebied van ontwikkelingen in de lokale samenleving?
- **Fysiek:** wat beïnvloedt gemeenschapsontwikkeling op het gebied van fysiek aanwezige of afwezige omstandigheden in de buurt?

8.1. Bestuurlijke factoren

Bestuurlijke factoren beïnvloeden gemeenschapsontwikkeling op het gebied van visie, beleid, budget en bestuurlijk draagvlak.

- **Duidelijke focus en commitment door gemeente (*bevorderend*):** dat de gemeente een centrale rol heeft in de opzet, uitvoering en aansturing van de pilot Buurt aan Zet is een bevorderende factor geweest. Zij brengen diverse organisaties en wijkprofessionals samen, hebben zicht op mogelijke subsidies en een directe lijn met collega's van andere afdelingen, waaronder (openbare) ruimte. De gemeente is geen opdrachtgever die wacht op resultaten, maar actieve en betrokken participant die bijstuurt wanneer nodig. Hierdoor is er veel commitment voor de pilot en de inrichtingskeuzes binnen de gemeente.

Hiervan leren we: wanneer je als gemeente een actieve, positieve bijdrage wil leveren aan gemeenschapsontwikkeling, zet dit niet uit als opdracht, maar ga partnerschap aan met community builders en andere relevante partners. Binnen dit partnerschap worden rollen duidelijk verdeeld, maar bestaat onderlinge betrokkenheid bij ieders rol. Daarvoor is het wel van belang dat de ABCD-benadering begrepen en daadwerkelijk omarmd wordt door de organisatie. Alleen dan zullen realistische verwachtingen bestaan over rollen, (snelheid van) processen en resultaten. Ook in de samenwerking tussen partners kunnen ABCD-principes gevolgd worden; binnen Buurt aan Zet droeg dit bij aan een positief-kritische verhouding en constructieve samenwerking.

- **Bestuurlijk draagvlak college B&W (*bevorderend*):** de ABCD-benadering wordt gedragen door het college, waaronder de verantwoordelijk wethouder. Dit draagvlak heeft een ondersteunende rol gespeeld in de totstandkoming en ontwikkeling van de pilot. Ook hielp het motiverend richting bewoners dat zij welkom waren om hun verhaal te komen vertellen op het gemeentehuis. De wethouder en burgemeester zijn bovendien meerdere keren op bezoek geweest bij buurtbijeenkomsten. Het bestuurlijk draagvlak wordt zo niet alleen in het kernteam, maar ook door bewoners gezien.

Hiervan leren we: bestuurlijk draagvlak is nodig – of in ieder geval erg helpend – als een gemeente actief wil bijdragen aan gemeenschapsontwikkeling. Daarvoor moet het college meegenomen worden in de ontwikkelingen. Het liefst letterlijk: de effecten van community building kun je het best zelf ervaren en horen van de bewoners.

- **Geen strakke resultaatdoelen (*bevorderend*):** Buurt aan Zet werkt vanuit brede doelstellingen, zonder duidelijk geformuleerde resultaatdoelen. Dit is van belang bij een aanpak vanuit de ABCD-benadering. Wanneer er bijvoorbeeld meetbare KPI's (*key performance indicator*) waren vastgesteld (aantal betrokken bewoners, aantal initiatieven) had dit ongewenste druk op het proces gelegd, waarin de focus was verschoven van het aanjagen en motiveren van bewoners naar het (door professionals) opzetten van initiatieven en organiseren van activiteiten. Het is dan moeilijk om bewoners 'in de lead' te krijgen.

Hiervan leren we: werken vanuit ABCD betekent dat je anders moet denken over resultaten. Dit geldt zowel voor de professionals op de werkvloer, maar zeker ook voor managers en bestuurders. Je mag resultaten verwachten, maar wat de resultaten zijn en wanneer die zichtbaar zijn, moet aan de bewoners overgelaten worden. Doelevaluatie en specifieke KPI's passen niet bij deze werkwijze en kunnen de effectiviteit van de werkwijze zelfs negatief beïnvloeden. Zorg dus dat de community builders geen energie verliezen aan het behalen van 'targets' in de buurt.

- **Krachtenveld vanuit ambtelijk apparaat en spanningen met andere organisaties (*belemmerend*):** ondanks dat de gemeente initiatiefnemer is van de pilot, is er wel sprake van een soms belemmerend 'ambtelijk krachtenveld' en politieke druk (belemmerende factor): niet bij alle collega's binnen de gemeente bestaat bijvoorbeeld evenveel draagvlak voor Buurt aan Zet. De betrokkenen van de gemeente binnen Buurt aan Zet moesten zich regelmatig verantwoorden richting collega's of college. Er werd dan om concrete resultaten gevraagd, terwijl binnen het kernteam duidelijk is dat dit niet altijd snel mogelijk of wenselijk is: we volgen immers het tempo van bewoners. Dergelijke druk uit de eigen organisaties is op sommige momenten als belemmerend ervaren door het kernteam Buurt aan Zet. Hier samen mee omgaan als kernteam gaf mooie momenten, maar ook regelmatig schuring (belemmerende factor).

Hiervan leren we: het werken vanuit een klein kernteam heeft voordelen: het een overzichtelijk team van gelijkgestemden kun je daadkrachtiger handelen. Het is echter van belang om een breder gedeelte van de gemeentelijke organisatie mee te nemen en aan te haken bij community building: als zij het 'waarom' en 'hoe' niet delen, kan dit tot weerstand en tegendruk leiden. Gemeenschapsontwikkeling heeft te maken met vrijwel alle beleidsterreinen en deze kom je vroeg of laat ook allemaal tegen. Het betrekken van relevante beleidsterreinen zou vanaf een vroeg stadium moeten gebeuren. Het helpt om regelmatig terugkoppelingen te geven.

- **Beschikbaarheid budgetten (*belemmerend*):** in het stimuleren van gemeenschapsontwikkeling is beschikbaar budget geen leidende, maar wel een ondersteunende factor. Binnen Buurt aan Zet is er geen 'potje' voor het realiseren van initiatieven voor bewoners. Het aanvragen van subsidies vergt over het algemeen veel tijd en is niet altijd toegankelijk voor bewoners, vooral als zij een hoge mate van kwetsbaarheid hebben en/of laaggeletterd zijn. Is de drempel te hoog – en dit is bij gemeentelijke subsidies vaak het geval – bestaat de kans dat het alleen benut wordt door een specifieke groep inwoners. Andere (groepen) bewoners haken af, omdat het niet binnen hun 'doenvermogen' ligt (belemmerende factor). Dit vergroot ongelijkheid tussen inwoners en beïnvloedt ook de relatie tussen bewoners en de gemeente. Bij Buurt aan Zet ondersteunden community builders bewoners bij het aanvragen van subsidies, daardoor werkte deze factor minder belemmerend.

Hiervan leren we: als gemeente zijn er verschillende manieren om gemeenschapsontwikkeling te stimuleren. Eén daarvan is financieel: een 'potje' voor bewonersinitiatieven kan bijdragen aan het omzetten van ideeën in (opschalen van) concrete initiatieven. Dit is bij voorkeur zo laagdrempelig mogelijk, passend bij het doenvermogen van alle inwoners. Eventueel kan een 'subsidiecoach' of community builder een sleutelrol spelen om beschikbare potjes en subsidies voor bewoners toegankelijk te maken, door te ondersteunen bij een aanvraag of deze gezamenlijk in te dienen.

- **Korte tijdsduur van de pilot (*belemmerend*):** community building is een proces van de lange adem. Investeren in de opbouw van gemeenschappen kost tijd, relaties opbouwen kost tijd, maar ook om de vruchten ervan te plukken is tijd nodig. De pilot Buurt aan Zet heeft een relatief korte looptijd (belemmerende factor). Hier komt bij dat de community builders extern zijn en daarom beperkt aanwezig zijn in de buurt. Er was daarom extra tijd nodig om de buurt en haar bewoners te leren kennen, terwijl tijd (als schaars middel) in feite een randvoorwaarde is voor dit soort ontwikkelingen. "Je wilt verandering creëren, maar als bewoners even niet willen, dan raakt de 'planning' al gauw in de knel", aldus een community builder. Dit is een risico van community building volgens ABCD met een einddatum. Het bij bewoners opgebouwde vertrouwen in organisaties (waaronder de gemeente) en community building kan schade oplopen, wanneer een initiatief zoals Buurt aan Zet stopt voordat de resultaten geborgd zijn.

De tijdelijkheid van de pilot – de community builders van Eurus zouden aanvankelijk tot december 2024 aanwezig zijn – legde tijdsdruk op het proces. Vooral in het begin ervaarden de community builders druk om met ‘tastbare’ resultaten te komen. Ze ervaarden druk om zich te moeten verantwoorden richting de gemeente (belemmerende factor), zoals ook beschreven in paragraaf 3.6.

“ *Er is veel tijd gegaan in het aangaan van relaties met bewoners, maar je bouwt nog niet echt wat op. Dit heeft wel even tijd gekost. Directe resultaten kunnen geven, is natuurlijk moeilijk met de ABCD-aanpak, omdat het opbouwen van relaties tijd nodig heeft.*” – community builder Buurt aan Zet

“ *Belangrijk is de focus op de relatie, dan komt de prestatie ook wel. Maar, als je zit op prestatie in plaats van relatie, wordt het ingewikkelder. Dit is een aandachtspunt. Soms moet je eerst vertragen en een relatie opbouwen, maar Eurus werkt slechts tijdelijk, dus ook logisch dat je na 1,5 jaar iets moet opleveren. Dit is een spanningsveld.*” – buurtwerker

De buurtwerkers van Stimenz zagen deze belemmering terug in de werkwijze. Tijdens activiteiten in de buurt viel het hen soms op dat Eurus het gesprek met bewoners snel overgingen tot een directe oproep tot actie. In de praktijk blijkt echter dat mensen kunnen afhaken wanneer er te snel iets van hen gevraagd wordt. Een duurzame benadering volgens ABCD vraagt om herhaald contact, ruimte om eerst te luisteren en samen te ontdekken wat bewoners belangrijk vinden. Pas daarna ontstaat de mogelijkheid om hen te prikkelen tot inzet voor de buurt. Deze spanning tussen korte termijnresultaten en de lange adem van ABCD maakt duidelijk hoe essentieel tijd is en hoe dit soms op gespannen voet kon staan met de verwachtingen en met verantwoording die afgelegd moest worden. Het volgen van het tempo van bewoners is makkelijk gezegd, maar kan soms wel frustreren:

“ *Alles staat dan klaar en is geregeld, en dan gebeurt er niets vanuit de buurt.*” – kernteamlid gemeente

“ *Soms moet je op je handen gaan zitten, terwijl je merkt dat de energie wegvalt. Dat is knap als je dat kunt.*” – kernteamlid gemeente

Hiervan leren we: gemeenschapsontwikkeling laat zich niet opjagen. Bewoners zetten zich in, die kun je niet inzetten. Het is daarom van belang om community building niet op te jagen en initiatieven als Buurt aan Zet moeten een vrij lange looptijd hebben: een jaar, of zelfs twee jaar is erg kort, wanneer het gaat om gemeenschapsontwikkeling. Alleen met voldoende tijd is er ruimte om de ABCD-principes werkelijk vorm te geven. Relaties bouwen kost tijd. Assets zijn soms moeilijk te vinden. Bewoners springen niet altijd vanzelf ‘in de lead’ en niet iedereen voelt zich vanzelf welkom: ook daar is inzet en geduld voor nodig.

8.2. Relationale factoren

Relationele factoren beïnvloeden gemeenschapsontwikkeling op het gebied van samenwerking en betrokkenheid tussen organisaties en bewoners.

- **Community builders als verbindende schakel tussen leef- en systeemwereld (bevorderend en belemmerend):** de community builders zijn een verbindende schakel tussen organisaties in het kernteam en bewoners (bevorderende factor). De community builders hebben enerzijds de ruimte om aansluiting te vinden bij de leefwereld van bewoners. De community builders kunnen anderzijds begrip kweken bij organisaties over waar een klacht of behoefte uit de buurt vandaan komt: ze kunnen ‘vertalen’ tussen systeem- en leefwereld. Daarbij lijkt het te helpen dat deze community builders duidelijk van buitenaf komen en niet verbonden zijn aan bestaande organisaties in de buurt: het geeft hen een onafhankelijk karakter en draagt bij aan een gevoel bij bewoners dat er een nieuwe ontwikkeling op gang komt: de energie van de community builders geeft ook energie aan inwoners om iets op te zetten. Er bestaat wel een risico dat de schakels met bewoners kwetsbaar zijn. Hoe meer belegd is bij externe community builders, hoe meer er kan wegvallen bij de overdracht (belemmerende factor), zeker omdat bestaande buurtwerkers van Stimenz hun focus verlegden naar andere buurten, na de komst van de community builders van Eurus in de Horsten.

Hiervan leren we: het is van belang om een partij in de wijk te hebben die bewoners als (min of meer) onafhankelijk zien. Een partij die zij kunnen aanspreken, zonder dat reputatie of voorgeschiedenis meespeelt. Een fris, nieuw gezicht mét goede contacten in de systeemwereld is een welkome, stimulerende factor in community building.

- **Gezamenlijke ABCD-trainingsdagen (*bevorderend*)**: er heeft een gezamenlijke, inhoudelijke start plaatsgevonden met een ABCD-training voor 24 deelnemers, die vanuit verschillende organisaties in de buurt werkzaam zijn. Het betrof de gebiedsmanager, regisseur openbare ruimte, beleidsmedewerkers gemeente, communicatiemedewerker gemeente, opdrachtgever/directeur gemeente, buurtregisseur, medewerker Samen055, community builders Eurus, buurtwerkers, woonconsulent, BOA, jeugd-BOA, jongerenwerker en consultants MEE.

De training heeft geholpen de ABCD-werkwijze te laten doordringen, de neuzen dezelfde kant op de krijgen en samen het gevoel te hebben ergens aan te beginnen. Het was zinvol dat iedereen die betrokken is gezamenlijk de training heeft gevolgd en een rol heeft in de uitvoering. Iedereen heeft elkaar op een andere manier leren kennen, en daardoor voelt men eigenaarschap en betrokkenheid. Ook kan men elkaar blijven wijzen op de ABCD-benadering, wanneer een organisatie bijvoorbeeld niet meebeweegt in het faciliteren van een bewonersinitiatief. Na de training zijn er (op initiatief van de gemeente) terugkeermomenten geweest en was er een groepsapp voor betrokkenen. Overigens zijn er veel persoonlijke wisselingen geweest binnen lokale organisaties. Dit is weer belemmerend, doordat vervangers níet de training hebben gevolgd en niet op de hierboven beschreven manier verbonden zijn (belemmerend). Bewoners(organisaties) waren overigens niet betrokken bij de gezamenlijke ABCD-training.

Hiervan leren we: een gezamenlijke, inhoudelijke start is cruciaal in het opzetten van een pilot zoals Buurt aan Zet. Het is verbindend voor betrokken professionals: je leert elkaar kennen vanuit de inhoud. Het zorgt voor een gezamenlijk denk- en werkkader. Het is iets om op terug te vallen als er onenigheid of conflict is. Uiteraard helpt het ook om daadwerkelijk vanuit ABCD-denkwijze te werken. Het is wel te overwegen of bewoners niet ook betrokken zouden moeten worden bij een dergelijke training: bewoners(organisaties) zijn vooralsnog niet vertegenwoordigd en dus niet 'in de lead' binnen het kernteam van Buurt aan Zet.

8.3. Professionele factoren

Professionele factoren beïnvloeden gemeenschapsontwikkeling door toerusting en capaciteit van community builders in de buurt.

- **Aanwezige competenties van community builders (*bevorderend*)**: de community builders beschikken over vaardigheden om op een laagdrempelige, uitnodigende en vertrouwenwekkende manier te communiceren met bewoners en organisaties (zie ook 3.5.1). Dit was cruciaal in het faciliteren en aanjagen van buurtinitiatieven. *"Er is een enorme energie en eigenaarschap, ze kunnen ideeën efficiënt omzetten in acties, zijn snel in het oppakken van zaken,"* zo vertelt een betrokkene vanuit het kernteam. *"Eurus heeft een katalyserend effect, door hun energie worden organisaties hierin meegenomen. Het zijn écht gangmakers, praatjesmakers"* (bevorderende factor). Bovendien zijn deze competenties verrijkt door de gezamenlijke ABCD-training.

Hiervan leren we: community building is een ambacht. Dat betekent dat dat er heel specifieke professionals voor nodig zijn. Zoals ook bij andere aanbrachten is er aanleg nodig: niet iedereen kan dit leren. Maar ook training en ervaring zijn van belang.

- **Digitaal dashboard (*bevorderend en belemmerend*)**: het dashboard (paragraaf 3.7) biedt vele voordelen aan de community builders en andere organisaties met toegang. Het is het 'collectief geheugen', biedt overzicht, geeft inzicht in 'assets' van bewoners en organisaties, en biedt mogelijkheden om onderling informatie uit te wisselen (bevorderende factor). Met het oog op de duurzaamheid van Buurt aan Zet en de tijdelijke opdracht aan Eurus is dit dashboard tevens een belangrijke factor in de overdracht naar lokale organisaties (bevorderende factor). Toegang hiertoe voor betrokkenen is belangrijk, maar dit knelt ook met privacywetgeving (belemmerende factor). Tot slot, stakeholders benoemden dat het dashboard, als handzaam instrument, wel wéér een nieuw systeem is dat niet geïntegreerd is/kan worden in bestaande systemen (belemmerende factor).

Hiervan leren we: binnen Buurt aan Zet is invulling gegeven aan een gebrek waar veel community builders mee te maken hebben. Professionele community builders zijn over het algemeen liever niet bezig met registratie. Daardoor wordt informatie beperkt gedeeld gaat er vaak veel informatie verloren bij overdracht. Het dashboard lijkt hier een antwoord op. De manier waarop privacyborging en informatiedeling uiteindelijk is georganiseerd, moet goed vastgelegd worden, in het belang van toekomstige toepassingen in andere buurten.

- **Aantal beschikbare community builders in de Horsten (*bevorderend*)** (naast buurtwerkers): er waren drie, later vier community builders actief in de Horsten vanuit Buurt aan Zet. Dit is veel meer capaciteit dan in andere buurten in Apeldoorn (bevorderende factor). Dit speelde ook mee in wat er tot nu toe bereikt is vanuit Buurt aan Zet.

Hiervan leren we: in grotere buurten zoals de Horsten is capaciteit nodig. Een deel van het effect van Buurt aan Zet zal hierdoor te verklaren zijn: er waren simpelweg meer uren beschikbaar dan voor andere buurten. Als de werkwijze ook in andere buurten een plek krijgt, moet dit wel gepaard gaan met voldoende capaciteit.

- **Bereikbaarheid van community builders (*bevorderend en belemmerend*)**: over het algemeen ervaren betrokkenen dat de community builders van Buurt aan Zet goed bereikbaar zijn (bevorderende factor). Aan de andere kant wordt ook ervaren, met name vanuit stakeholders, dat de community builders (ook) druk zijn met opdrachten die zij naast Buurt aan Zet uitvoeren en daardoor gebonden zijn aan vaste werktijden/-dagen (belemmerende factor). Sommige betrokkenen ervaren dat de 'vaste' werkdagen en reistijd ervoor zorgen dat het ritme van bewoners niet altijd gevolgd kan worden. Gedurende de pilot veranderden de tijdstippen dat de community builders aanwezig zijn in de buurt (bevorderende factor). Dit was voor bewoners en wijkprofessionals soms verwarrend, omdat dit niet altijd helder werd gecommuniceerd (belemmerende factor). De wekelijkse inloopochtend wordt door bewoners en community builders als prettig ervaren. Het is namelijk een laagdrempelige manier om jezelf als community builder beschikbaar te stellen (bevorderende factor).

Hiervan leren we: voor het opbouwen van relaties en vertrouwen is bereikbaarheid van belang. Voor bewoners is het belangrijk dat zij weten wanneer ze bij de community builders terecht kunnen. Wanneer er gewerkt wordt met externe community builders, heeft het de voorkeur dat er altijd iemand vanuit een betrokken kernteam bereikbaar is voor inwoners. Betrokken bewoners kunnen ook zelf deze rol hebben van eerste contactpersoon.

- **Werkverdeling en samenwerking community builders en buurtwerkers Stimenz (*bevorderend en belemmerend*)**: bij de start van Buurt aan Zet werden lopende zaken belegd bij de buurtwerkers van Stimenz en nieuwe ontwikkelingen in de Horsten werden opgepakt door de externe community builders van Eurus. Doordat beide organisaties actief zijn in de Horsten, was het 'even goed zoeken' naar de juiste werk- en taakverdeling. In het begin werd dit door de buurtwerkers van Stimenz als uitdaging ervaren vanwege hun oorspronkelijke rol in de buurt. De externe community builders hadden het gevoel dat hun aanwezigheid als concurrentie beschouwd werd en hun rol moesten verantwoorden (belemmerende factor). Uiteindelijk wordt er in het kernteam samen opgetrokken en samen geleerd door de community builders van Eurus en de buurtwerkers van Stimenz (bevorderende factor), maar de daadwerkelijke samenwerking met elkaar in de buurt (bijvoorbeeld tijdens activiteiten) is beperkt. Wat hierin meespeelt, is (1) dat de Maten een groot gebied is, waardoor het volgens de buurtwerkers logischer voelt om zich op een andere buurt dan de Horsten te focussen sinds de komst van Eurus, ook vanwege het beperkte aantal uren dat zij hebben voor de Maten; en (2) dat je ook niet teveel professionals aanwezig wil hebben bij een buurtactiviteit.

Hiervan leren we: als community builders tijdelijk ingeschakeld worden, moet vanaf moment één gedacht worden aan de overdracht. Daarvoor moet veel vastgelegd worden. Ook is het van belang dat lokale organisaties aangehaakt blijven in de praktijk. Alleen dan zal de overgang voor bewoners geleidelijk en prettig kunnen verlopen.

8.4. Maatschappelijke factoren

Maatschappelijke factoren beïnvloeden gemeenschapsontwikkeling door ontwikkelingen in de lokale samenleving.

- **Doorstroom bewoners in de Horsten (*belemmerend*)**: dit wordt door zowel bewoners als professionals genoemd als belemmerende factor om meer verbinding te creëren in een gemeenschap.

Hiervan leren we: in buurten met veel doorloop, moet rekening gehouden worden met een continue 'werving' van bewoners. Nieuwe bewoners zoeken mogelijk ook aansluiting. Daarom zouden nieuwe bewoners, via de gemeente, goed geïnformeerd kunnen worden over wat er leeft in de buurt.

- **Aanwezigheid van een doelgroep met hoge mate van kwetsbaarheid (*bevorderend en belemmerend*)**: de aandacht voor en betrekken van mensen in een kwetsbare positie kost veel tijd en inspanning van de community builders. De community builders ervaren dit soms als een uitdaging, omdat het extra tijdsinvestering kost om relaties op te bouwen en initiatieven te ondersteunen. Ze stappen regelmatig in de rol van sociaal-maatschappelijk werker (zie ook 5.3). En dat gaat ten koste van tijd die je hebt 'op straat' (belemmerend). Aan de andere kant heeft dit geleid tot inclusie van een groep die vaak buitengesloten wordt, óók wanneer volgens ABCD gewerkt wordt. Het lukte de community builders om hen te activeren, waardoor ook zij een waardevolle bijdrage leveren aan de gemeenschap (bevorderend). Er is daarom mogelijk een (iets) kleinere, maar wel een meer diverse groep betrokken.

Hiervan leren we: Buurt aan Zet laat ons zien dat mensen in een kwetsbare positie veel kunnen betekenen voor hun buurt en dat hun buurt veel voor hen kan betekenen. Dit vraagt extra inzet aan community builders en naast de collectieve aanpak ook een individuele aanpak.

- **Gebrek aan (ervaren) verbinding tussen woningeigenaren en huurders (*belemmerend*)**: op meerdere momenten in het onderzoek werd benadrukt dat er afstand bestaat tussen bewoners van sociale huurwoningen en koopwoningen. Bewoners van sociale huurwoningen zouden minder aansluiting vinden bij hun buurt doordat zij vaker alleenstaand zijn, veel kwetsbaarheden hebben of de Nederlandse taal minder goed beheersen. Aan de andere kant zien wij dat veel van de bij Buurt aan Zet betrokken bewoners juist wel bewoners van sociale huurwoningen zijn (soms ook mensen met hoge mate van kwetsbaarheid).

Hiervan leren we: de betrokkenheid van woningeigenaren en huurders verschilt soms, maar is soms ook gebaseerd op beeldvorming en vooroordelen. Community builders kunnen een rol spelen in het verbinden van deze 'groepen'; in het onderzoek zagen we hiervan mooie voorbeelden.

- **Gedeelde verantwoordelijkheid voor de openbare ruimte (*bevorderend*)**: er bestond al een betrokkenheid bij de openbare ruimte in de Horsten: er waren bijvoorbeeld al vrijwillige 'afvalprikkers' actief (bevorderend). Meerdere groepen bewoners nemen sinds Buurt aan Zet meer verantwoordelijkheid voor de openbare ruimte in de buurt, bijvoorbeeld door het groen samen bij te houden of mee te denken over de inrichting. Samen actief bijdragen aan de openbare ruimte draagt bij aan gemeenschapszin en biedt ook kansen om eigenaarschap over de buurt te laten groeien. Eerdergenoemde bestuurlijke factoren waren hierin belangrijk: de betrokkenheid van de gemeente bij Buurt aan Zet hielp bij het 'toelaten' van bewoners om meer verantwoordelijkheid over hun omgeving te nemen (bevorderende factor). De community builders waren een belangrijke schakel in het vertalen van de behoeften (en klachten) van inwoners richting de gemeente.

Hiervan leren we: als bewoners meer zeggenschap over de openbare ruimte krijgen, ervaren ze ook meer eigenaarschap. Dit kan ertoe leiden dat beheer meer bij bewoners komt te liggen. Dit kan weer bijdragen aan verbondenheid van de gemeenschap. Hiervoor helpt het als relevante afdelingen van de gemeente (ruimte, groenbeheer) betrokken zijn en de werkwijze volgens ABCD omarmen.

- **Mate van saamhorigheid, betrokkenheid en gemoedelijkheid verschilt per buurtje (*bevorderend en belemmerend*):** sommige bewoners spreken van een sterke afname van saamhorigheid in de afgelopen decennia, wat volgens hen de mogelijkheden belemmert om een gemeenschap te vormen. Volgens sommige bewoners heeft de 'ontgroening' er (ook) voor gezorgd dat mensen minder betrokken zijn bij elkaar en dat er minder gemeenschapszin is. Zij spreken van een 'verharding' van de samenleving: mensen in de buurt zouden nergens meer rekening mee willen houden (belemmerende factor). Andere bewoners ervaren juist wel een zekere gemoedelijkheid in hun buurt, vinden het makkelijk om contact te maken en er is sprake van enige mate van positieve sociale controle (bevorderende factor).

Hiervan leren we: de grenzen die gemeenten en organisaties trekken worden niet altijd ervaren door bewoners. Zo kan het voorkomen dat de een inwoner ervaart in een gemoedelijke buurt te wonen en dat een straat verderop het tegenovergestelde wordt ervaren. Community builders kunnen erop inzetten om inwoners uit minder actieve gedeelten van de buurt te verbinden met delen van de buurt waar juist meer leeft.

- **Aanwezigheid van een bestaande initiatieven (*bevorderend*):** er bestonden al talrijke buurtinitiatieven in de Horsten voordat Buurt aan Zet startte, zoals de containerdag, de buitenspeeldag voor kinderen, informatieavonden op school en een buurtcamping (voor alle bewoners van de Maten). Ook zijn er vanuit de hofjes in de Horsten veel 'kleinere' initiatieven, zoals een Oudejaarsmiddag of Nieuwjaarsborrel (bevorderende factoren). Vanuit de energie van deze bestaande initiatieven kon Buurt aan Zet ook zoeken naar haakjes voor nieuwe initiatieven. Bovendien waren bewoners in de Horsten al in een bepaalde mate georganiseerd via de Buurtraad. De Buurtraad is ondersteunend geweest aan Buurt aan Zet in het leggen van contacten met bewoners in de buurt (bevorderende factor).

Wel is er voorzichtigheid geboden in hoe (samen) te werken met dergelijke bestaande structuren, omdat voorkomen moet worden dat bewoners het gevoel hebben dat het 'gras voor hun voeten weggemaaid' wordt door de komst van community builders in hun buurt. Dit is in ieder geval in de beginfase wel zo ervaren door een aantal actieve bewoners. Hiervoor zijn er gesprekken gevoerd door zowel betrokkenen vanuit de gemeente als de community builders.

Hiervan leren we: bij het opzetten van een pilot zoals Buurt aan Zet is het van belang om duidelijk aan te geven hoe het verschilt van en hoe het aanvullend kan zijn op bestaande initiatieven. Bestaande initiatieven zijn dan vindplaatsen voor assets en een goed startpunt voor verdere gemeenschapsontwikkeling. Gebeurt dit niet, kan een bestaand initiatief ervaren dat hun taken worden overgenomen. Dit kan demotiverend werken en kan de relatie met gemeente en organisaties schaden.

8.5. Fysieke factoren

Fysieke factoren beïnvloeden gemeenschapsontwikkeling door aanwezig of afwezig omstandigheden in de openbare ruimte.

- **Structuur van de wijk (hofjes-structuur, bloemkoolwijk) (*bevorderend en belemmerend*):** de mate van saamhorigheid, betrokkenheid en gemoedelijkheid wordt beïnvloed door de fysieke indeling van de buurt – zowel bevorderend als belemmerend. Sommige bewoners geven aan dat ze veel contact hebben met mensen van 'hun hofje': dit is een teken dat de ruimtelijke indeling wel bijdraagt aan verbinding. Aan de andere kant geven mensen aan dat ze een groot deel van de buurt niet kennen, omdat de ruimtelijke indeling niet uitnodigt om buiten het eigen hofje en de uitvalswegen te komen. Tot slot wordt het plaatsen van hoge schuttingen als beperkende factor in saamhorigheid genoemd: het tast de oorspronkelijke gedachte van een open structuur aan.

Er is vrij veel openbare buitenruimte in de Horsten (bevorderende factor). Maar: overdag blijkt het vaak té rustig in de Horsten om spontaan veel animo op straat te genereren; mensen komen hun deur niet uit of zijn niet thuis (belemmerende factor). De eerdergenoemde ruimtelijke structuur draagt er ook aan bij dat contact beperkt is met bewoners van buiten de directe omgeving van het huis.

Hiervan leren we: de fysieke ruimte is van belang bij community building. Voor community builders is het van belang om zich te verdiepen in de historie, structuur en het gebruik van de ruimte door inwoners. Hun aanpak is sterk afhankelijk van hoe de ruimte is ingedeeld en hoe deze wordt ervaren door bewoners.

- **Afwezigheid van een ontmoetingsruimte in de Horsten (*belemmerend, later bevorderend*):** een gezamenlijke ontmoetingsruimte in de buurt ontbrak, bij aanvang van Buurt aan Zet (belemmerende factor). Dit was belemmerend voor het organiseren van ontmoeting; *“Hoe heet je iedereen welkom, als je geen plek hebt om hen te verwelkomen?”*. De buurtschool is voorgesteld als locatie voor een ontmoetingsruimte; dit is echter niet van de grond gekomen. Een ontmoetingsruimte werd uiteindelijk gerealiseerd in de Gildenhove. De oprichting van deze ontmoetingsruimte kostte veel tijd en inzet. Maar door dit samen met bewoners op te pakken, zorgde dit er uiteindelijk voor dat betrokkenheid van bewoners werd vergroot (bevorderende factor).

Hiervan leren we: een prettige plek om elkaar te ontmoeten is vanzelfsprekend belangrijk in het organiseren van ontmoeting en het bouwen aan relaties. Bestaat zo’n ruimte niet, kan dat een goed startpunt zijn om met bewoners een initiatief op te zetten. Een gebrek wordt zo een kans op het laten ontstaan van energie. Maar, dit kóست ook energie en tijd

- **Het weer als omgevingsfactor (*belemmerend en bevorderend*):** de community builders vertelden dat hun werk in verschillende opzichten makkelijker is met mooi weer (‘technisch weer’), omdat mensen dan vrolijker zijn, meer buiten en op straat zijn, wat meer mogelijkheden geeft voor ontmoeting en een goed gesprek. Met slecht weer is het moeilijker om contact te maken. Ze hebben daarom diverse instrumenten ingezet: een koffiekar of ijscokekar in de zomer, een kerstlunch of oliebolenkraam bij de supermarkt in de winter. Het rondbrengen van wijkkranten en spontaan aanbellen bij inwoners kon ook met slecht weer.

Hiervan leren we: bij het opzetten van een pilot zoals Buurt aan Zet moet rekening gehouden worden met praktische zaken zoals het wisselen van seizoenen. Maak bij aanvang dus een plan voor hoe buiten de zonnige perioden toch aansluiting gevonden kan worden.

9 Conclusie en reflectie

In dit onderzoek hebben wij antwoorden gevonden op de hoofdvraag: ***Wat zijn de effecten van community building vanuit Buurt aan Zet op de buurtgemeenschap van de Horsten op de korte termijn (tot en met december 2024) en wat kan de lokale praktijk hiervan leren?***

Effecten op de buurt

Na bijna twee jaar Buurt aan Zet beginnen de effecten zich te manifesteren. Er zijn bewonersinitiatieven ontstaan, die er niet waren geweest zonder de betrokkenheid van Buurt aan Zet. Dit heeft geleid tot meer ontmoeting en verbondenheid voor een groeiend aantal bewoners van de Horsten. Bewonersinitiatieven om het openbaar groen te verbeteren leidde ook tot meer eigenaarschap over de buitenruimte in verschillende buurtjes binnen de Horsten. De eerste tekenen van een zelfversterkend effect worden bovendien zichtbaar: er komen zelfstandig nieuwe initiatieven voort uit de bewonersinitiatieven die ondersteund zijn vanuit Buurt aan Zet. Ook de nieuwe buurtkamer, mede ontstaan door inzet vanuit Buurt aan Zet, biedt kansen om bewoners te verbinden en nieuwe initiatieven te laten ontplooiën. En: er is een 'denktank' opgezet, waarmee er naast de Buurtraad nog een punt is waar bewoners terecht kunnen met ideeën, wensen en initiatieven voor de buurt. Dit alles samen leidt ertoe dat voor een groeiend aantal bewoners de Horsten als meer 'levendig' wordt ervaren. Die effecten manifesteren zich vooral in enkele deelgebieden (buurtjes) in de Horsten. De Horsten is een grote en diverse buurt en de nadruk van de community builders heeft gelegen op een aantal 'hofjes' en het woon-zorgcomplex de Gildenhove. De effecten zijn dan ook vooral daar te zien.

Effecten op individuele inwoners

Buurt aan Zet had ook effecten op het leven van individuele inwoners, in het bijzonder mensen die door ziekte of beperking in een kwetsbare positie zitten. Dat is bijzonder: mensen met hoge mate van kwetsbaarheid zijn vaak juist moeilijk te betrekken zijn bij werken vanuit de ABCD-benadering. Door de focus op mensen in een kwetsbare positie zien we een directe relatie tussen de inzet van Buurt aan Zet het doorbreken van isolement, het versterken van mentaal welzijn en groei van zelfvertrouwen.

Werkwijze

De community builders hebben hun eigen invulling gegeven aan een werkwijze, gevoed door de principes van ABCD. Het 'ambacht' van de community builders ontwikkelde in de praktijk, gevoed

door kennis en ervaringen. Zij bouwden aan relaties met en tussen bewoners, versterkten samenwerking met wijkprofessionals. Zij ontdekten 'assets', motiveerden bewoners om het voortouw te nemen en maakten gebruik van bestaande netwerken en probeerden een brede groep bewoners te betrekken.

Inrichting pilot en trekkerschap gemeente

De inrichting van de pilot, met een organisatie-overstijgend kernteam, zorgde ervoor dat organisaties meer konden en wilden meebewegen in de ontwikkeling van bewonersinitiatieven. De gemeente had binnen Buurt aan Zet de rol als 'trekker': ze waren geen opdrachtgever, maar denken, bouwen en bewegen mee in de praktijk. Dit zorgde soms voor schuring: de hoge mate van betrokkenheid zorgde soms ook voor (ervaren) druk om sneller tot resultaten te komen. Maar, uiteindelijk zien alle betrokken partners de rol van de gemeente onder de streep als positief: de centrale positie van de gemeente opende ook veel deuren, ook voor bewoners met een nieuw initiatief. Wanneer 'de' gemeente nodig was, bijvoorbeeld om een bewonersinitiatief te faciliteren, waren de lijnen kort. Of in ieder geval: het werd intern bij de gemeente opgepakt en bureaucratie werd afgevangen binnen de gemeentelijke organisatie.

Spanningsveld

Toch ging het niet vanzelf: Buurt aan Zet kreeg te maken met een spanningsveld tussen aanjagen en opjagen: ze wilden bewoners motiveren om initiatief te nemen, maar moesten daar wel rekening houden met het tempo van bewoners. Ook bij lopende initiatieven speelde dit. Zij wilde namelijk ondersteunen, maar niet overnemen. Omdat er toch behoefte aan resultaat was, was het soms lastig bewegen in dit spanningsveld, soms door druk van buitenaf. Ook wordt er een spanningsveld ervaren in de dubbelrol die de community builders hadden als collectief werker en (informeel) ondersteuner van een aantal mensen met hoge kwetsbaarheid.

Tot slot

Wat wij hier beschrijven, zijn de effecten tot nu toe. Community building vanuit de ABCD-benadering is echter een proces dat tijd en geduld vraagt. Een buurtgemeenschap ontwikkel je niet, die ontwikkelt zich. Bewoners zet je niet in, die zetten zich in. Als kernteam en als community builders kun en wil je dit proces alleen aanjagen, wanneer bewoners hier behoefte aan hebben. Wat Buurt aan Zet echt oplevert, moet de tijd uitwijzen en is afhankelijk van welke stappen er nu gezet worden. Verbindingen zijn gemaakt, maar zijn kwetsbaar. Tevens zijn nog lang niet alle bewoners bereikt, waardoor er zonder twijfel nog veel 'assets' zijn die nog benut kunnen worden. Het begin is gemaakt, maar de Horsten heeft nog veel meer aan zichzelf te bieden.

10

Referenties

Abrahamse, J. E. (2019). *Opkomst en ontwikkeling van de bloemkoolwijk. Het ontwerp van woonwijken in Nederland en de zoektocht naar identiteit.*

Engbersen, R., Verweij, S., Van der Kamp, J., Nourozi, S., Panhuijzen, B., & Van Pelt, M. (2021). *De terugkeer van de samenlevingsopbouw.* Utrecht: Movisie.

Kwakernaak & Brock, (2023). *Knelpunten bij inclusieve samenlevingsopbouw. Verkennend onderzoek.* Utrecht/Almere: Verwey-Jonker Instituut/Samen Buurten.

Kwakernaak, M. & Deuten, G.J. (2025). *Verbinder in Voorburg. De inzet en effecten van de sociaal makelaar in Bovenveen en Voorburg-Noord.* Nijmegen: Anderzoek.

LSA Bewoners (2023). *Altijd Nieuw Gedoe. Buurtmakers vanuit Asset Based Community Development op weg naar nieuwe democratie.* Derde druk.

LSA Bewoners (g.d.). Uitleg: Wat is Assed Based Comminuty Development? Geraadpleegd via: [https://www.lsabewoners.nl/buurtbewoners-verbinden/ontwikkel-de-buurt-met-asset-based-community-development/#:~:text=Asset%20Based%20Community%20Development%20\(ABCD,aan%20sterke%20en%20verbonden%20buurtgemeenschappen.](https://www.lsabewoners.nl/buurtbewoners-verbinden/ontwikkel-de-buurt-met-asset-based-community-development/#:~:text=Asset%20Based%20Community%20Development%20(ABCD,aan%20sterke%20en%20verbonden%20buurtgemeenschappen.)

McKnight, J. L. en Kretzmann, J. P. (1993). *Building Communities from the Inside Out, a path toward finding and mobilizing a community's assets.* Illinois USA: Northwestern University

Meulendijks, T. *Bloemkoolwijken: De weg terug vinden in de bloemkoolwijk: zoektocht naar een nieuwe stedelijke vernieuwingsroute.*

Pelt, M. van, Rensen, P. & Spierts, M. (2024). *Wat werkt bij samenlevingsopbouw.* Utrecht: Movisie.

Ward, S. (2018). *How can Asset Based Community Development support community wellbeing?* Glasgow: University of Glasgow.

Bijlage 1: Onderzoeksmethode

Vraagstukken rond community building en effecten hiervan laten zich niet gemakkelijk meten, om onder andere de volgende redenen:

- Moeilijk af te bakenen: het is niet altijd duidelijk waar community building begint en ophoudt.
- Attributie en causaliteit zijn moeilijk te bepalen: wat komt nu echt door de inzet van community builders?
- Vervolgeffecten zijn moeilijk te traceren: wat gebeurt er nadat de verbinding is gelegd en de community builder een stapje terug zet?
- Gemeenschappen en buurten ontwikkelen zich snel en onverwacht, ook zonder community building.
- Veel effecten zijn preventief: hoe meet je wat er níet gebeurt?
- Gemeenschapsontwikkeling heeft tijd nodig heeft. Inzicht in structurele effecten vraagt om langdurig onderzoek

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen, hebben wij een aanpak met innovatieve onderzoeksmethoden uitgevoerd, die geschikt zijn om de werkzame factoren van aanpakken in gemeenschapsontwikkeling in kaart te brengen. In dit onderzoek kiezen we bewust niet voor traditionele effectmeting, maar voor een combinatie van onderzoeksmethoden die geschikt is om aanpakken in gemeenschapsontwikkeling te doorgronden, waaronder het instrument Effectenplein.

Buurtscan

Om een beeld te krijgen van de aard van de buurt, voeren we een buurtscan uit. Met de buurtscan krijgen we grip op de situatie in de buurt bij de start van het onderzoek: wat leeft er, welke basis ligt er voor community building, geschiedenis van community building in de buurt. De buurtscan kent drie onderdelen:

- **Kwantitatieve data-analyse openbare data** (CBS Kerncijfers wijken en buurten, Leefbaarometer, RIVM monitor gezondheid en leefstijl, gemeentelijke data indien beschikbaar). We keken naar gegevens in de geografie (hoe wordt de buurt afgebakend), demografie (samenstelling van gemeenschap in de buurt), veiligheid (ervaren en feitelijke veiligheid) en sociaaleconomische factoren.
- **Bestuderen van kwalitatieve informatie over de buurt** (beleidsdocumenten, evaluaties, Buurt aan Zet-krant, voorwerk door de community builders van).

- **Negen interviews met sleutelfiguren.** In de beginfase van het onderzoek hebben wij 9 personen geïnterviewd. Wat vertellen zij over de buurt? Hoe zouden zij de buurt omschrijven? Wat zijn de grootste krachten en uitdagingen? Vier actieve bewoners, gebiedsmanager, wijkbeheerder, ondernemer, buurtregisseur en een complexbeheerder.

Observaties

Community building bestaat uit subtiële processen, het zoeken van 'haakjes' en kleine successen. Werkwijzen rond community building laten zich beter ervaren dan meten. Daarom hechten we er waarde aan om als onderzoekers aan te sluiten bij de dagelijkse praktijk. Door participierend observeren kregen we goed inzicht in de manier van werken. Tijdens deze meeloopdagen kregen we ook inzicht in hoe invulling wordt gegeven aan de ABCD-principes. ABCD is immers geen dicht-getimmerde methodiek maar een benadering, die op verschillende plekken heel andere invullingen krijgt.

- 'Grand tour': Twee dagdelen sloten we aan bij een 'gemiddelde' dag waarop community builders bezig zijn in de buurt. Een grand tour betekent dat we met een heel open blik de observatie voeren.
- 'Mini tour': Twee dagdelen en één avond sloten we aan bij een specifieke activiteit in de buurt waarbij community builders betrokken zijn. Een mini tour betekent dat we meer specifiek kijken naar inzet en houding van community builders bij een activiteit.

Zo kregen we een beter beeld van het dagelijks werk van de community builders, maar ook van de (verbindende) activiteiten waar de bewoners samenkomen.

Groepsgesprekken

Wat er speelt in de buurt, hoe samenwerking verloopt en hoe betrokkenen de manier van werken ervaren komt niet naar voren in cijfers en vragenlijsten. In dialoog tussen betrokkenen kregen we inzicht in de actuele vraagstukken in de buurt en hoe bewoners, community builders en samenwerkingspartners samenwerken en samen invulling geven aan gemeenschapsontwikkeling.

- Groepsgesprek met community builders;
- Groepsgesprek met gemeente en community builders;
- Drie groepsgesprekken met bewoners.

Casusverdieping

Naast effecten op de buurt hebben we ook gekeken naar de effecten op een aantal mensen met hoge mate van kwetsbaarheid. Hiervoor hebben we diepte-interviews gevoerd bij bewoners thuis. In totaal zijn drie bewoners betrokken in dit deel van het onderzoek.

Effectenplein

Om uiteindelijk inzicht te krijgen in de effecten van community building op de buurtgemeenschap en lokale samenwerking, hebben we het Effectenplein ingezet. Het Effectenplein is ontwikkeld in samenwerking tussen onderzoekers en community builders, om meer inzicht te creëren in de meerwaarde van community building.

Het instrument Effectenplein helpt juist bij het vinden van die effecten, die verborgen zitten in collectieve verhalen, ervaringen en observaties van betrokkenen in de buurt. In een dialoog van ongeveer 2,5 uur rondom een tijdlijn maakt een groep van ongeveer acht betrokkenen (zowel professionals als bewoners) overzicht van:

- Het verhaal van de buurt: wat gebeurde er in de buurt gedurende het programma?
- Acties: wat is er ingezet, door wie en wanneer?
- Effecten: wat is de relatie tussen acties van bewoners en community builders en de ervaren veranderingen? Wat was de rol van betaalde krachten? Zijn er concrete zaken gesignaleerd en/of voorkomen? Welke initiatieven ontstonden er, doordat bewoners zichzelf weten te organiseren?

Ook besteedden we aandacht aan verwachte effecten. Waar werken we naartoe? Welke effecten streven we na en liggen in het vooruitschiet? Wat is er nog nodig om die te bereiken?

Analyse kernteamverslagen

Tot slot zijn verslagen van het Kernteam Buurt aan Zet bestudeerd, vooral om zicht te krijgen op dilemma's en spanningsvelden die spelen binnen het kernteam.

Leersessie

Na het onderzoek volgt een leersessie. Hierin vertalen we gezamenlijk de bevindingen van het onderzoek naar een handelingsperspectief: wat betekenen de resultaten van het onderzoek voor de buurt en voor professionals in de buurt? Hoe gaan we verder en hoe blijft de buurt aan zet, na vertrek van de community builders? Ook relateren we de resultaten in de Horsten aan de

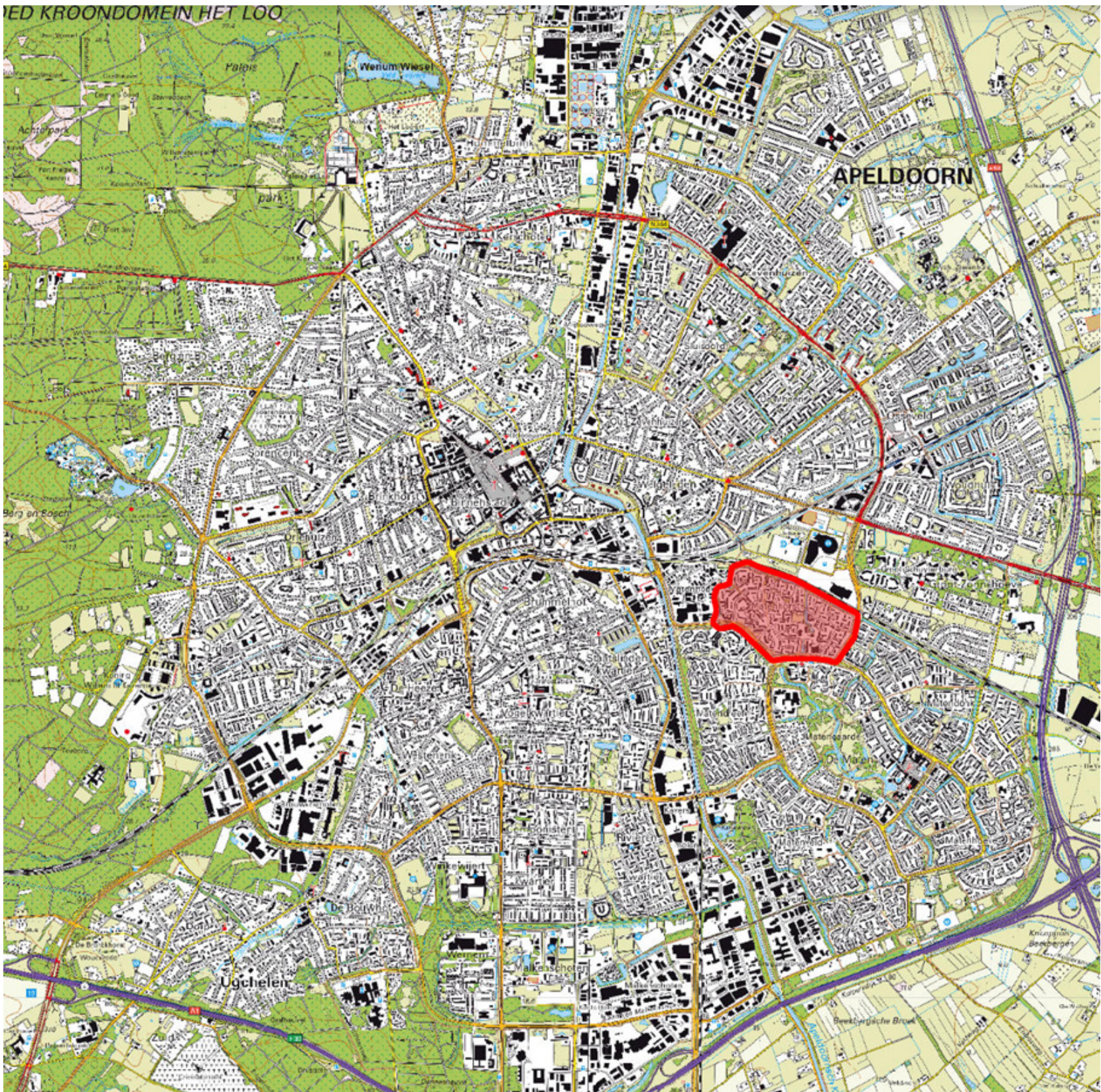
resultaten van landelijk onderzoek rond community building naar 33 buurten: wat maakt de buurt en de aanpak in de buurt anders dan andere plaatsen?

Bijlage 2: Buurt in kaart en cijfers

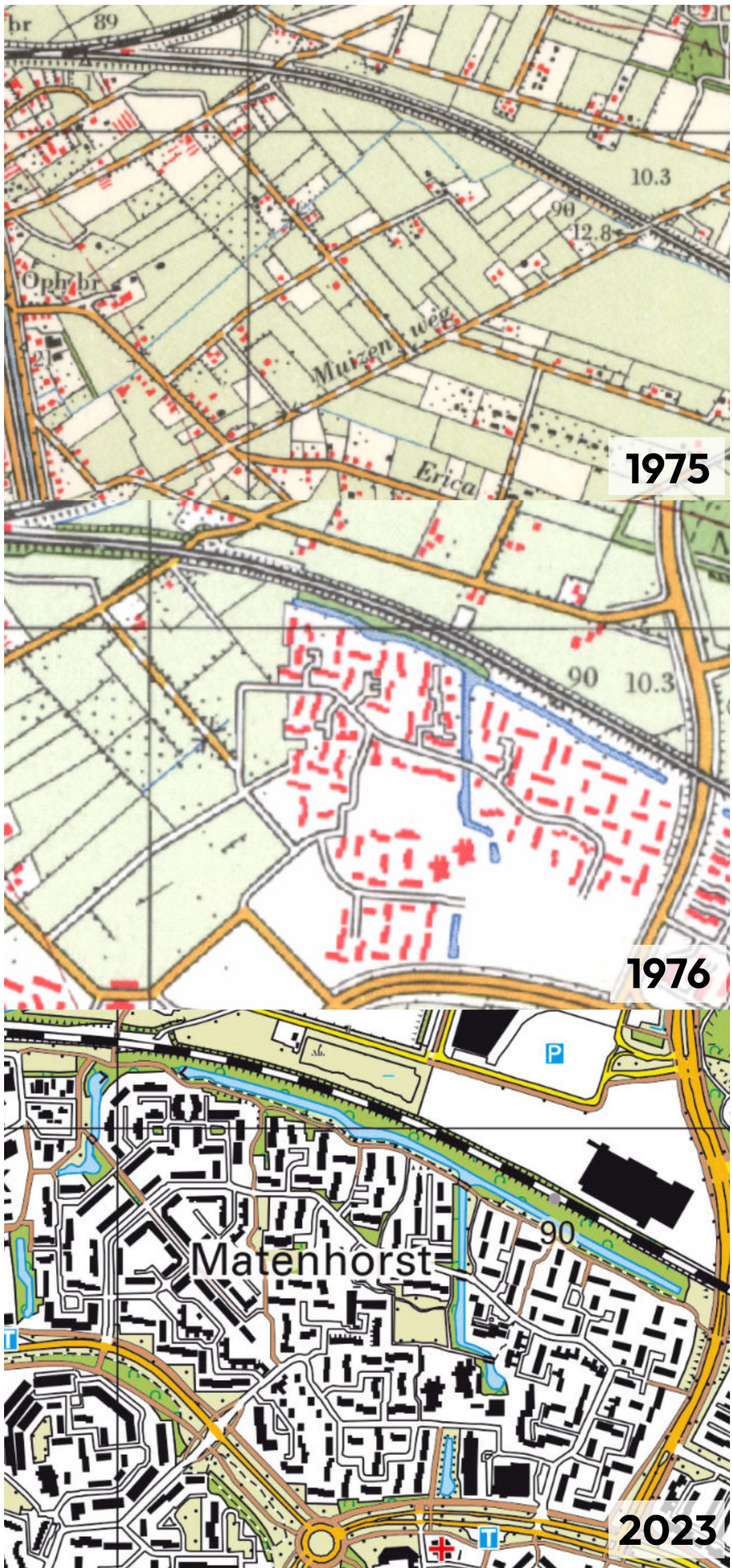
Buurt in kaart

De buurt de Horsten (formeel: de Matenhorst) is gelegen ten oosten van het stadscentrum in het stadsdeel Zuidoost (de Maten). Dit omvat het rood gearceerde deel op de kaart in figuur 7. Op de kaarten in figuur 8 is zichtbaar hoe de Horsten zich als buurt in de afgelopen decennia heeft ontwikkeld.

Figuur 8: De Horsten in Apeldoorn. Bron: Esri (2023)

Figuur 9: Plattegrond van de Horsten vóór de bouw (Esri: 1975), na de eerste ontwikkeling (Esri: 1976) en de situatie vanaf 1988 (Esri: 2023).

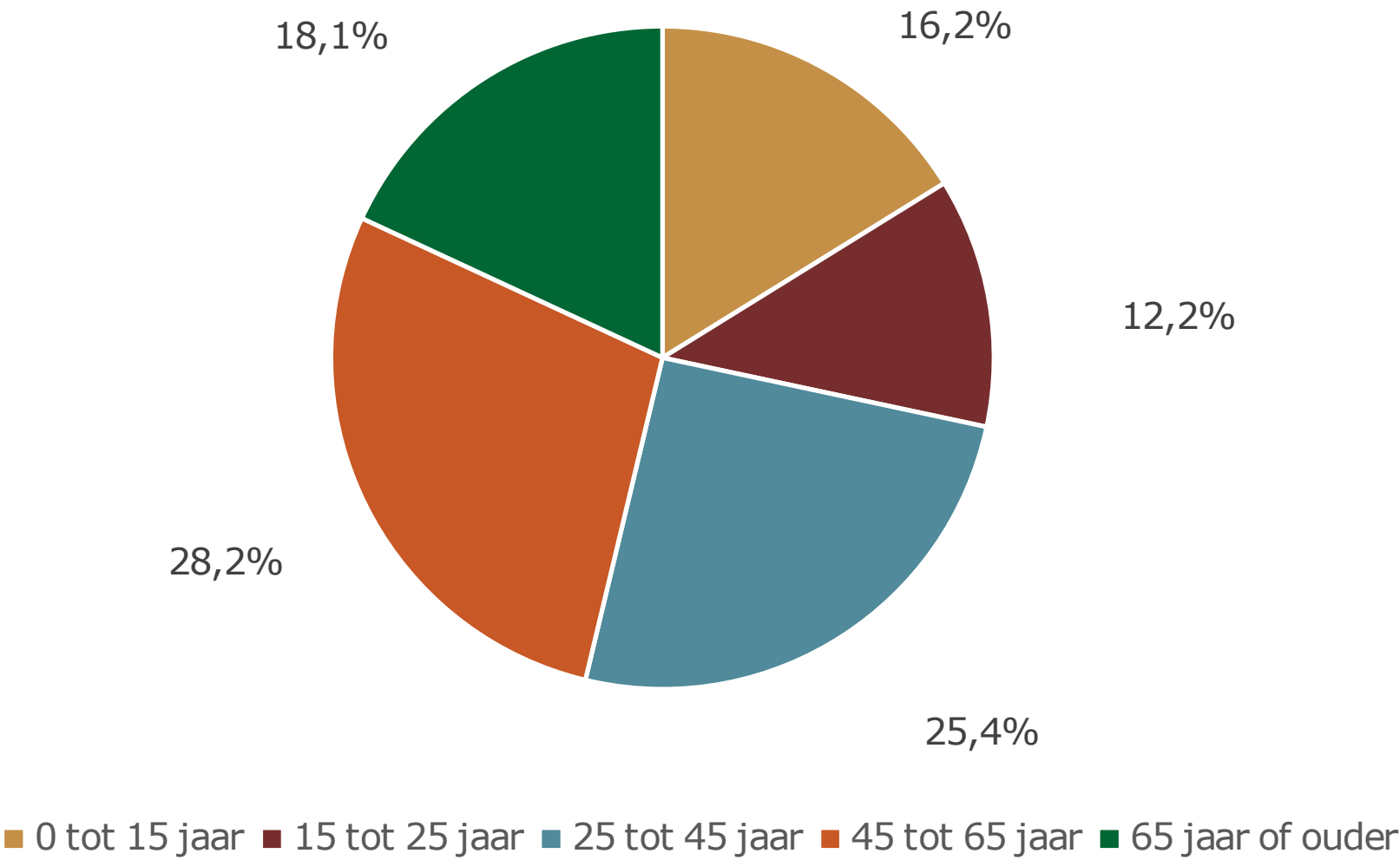
Buurt in cijfers

In deze paragraaf presenteren we een aantal kerncijfers van de Horsten bij de start van dit onderzoek in maart 2024. Het gaat hierbij om cijfers op een drietal thema’s: demografie; arbeid en inkomen; en wonen in de Horsten.

Demografie

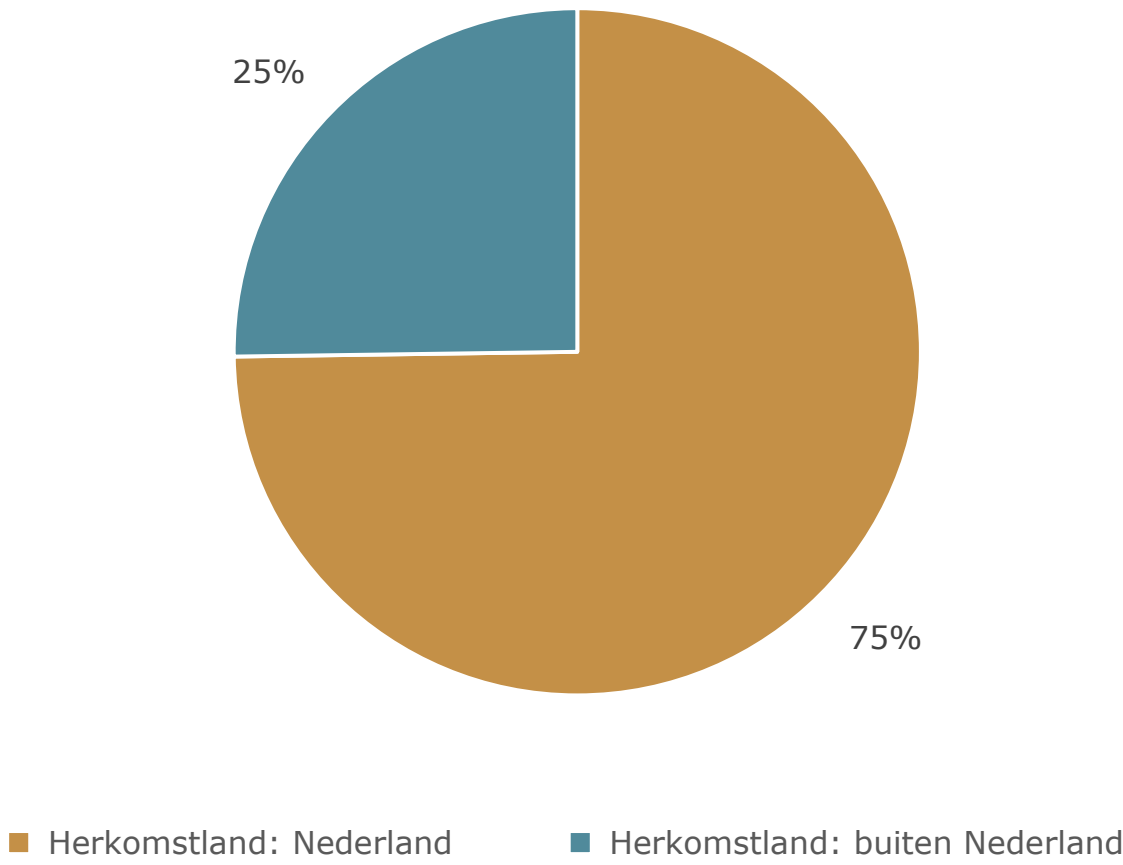
Aan het begin van 2023 wonen er 2.875 bewoners in de Horsten. Gekeken naar de leeftijdsopbouw van deze bewoners in de Horsten, is het zichtbaar dat bewoners tussen de 45 en 65 jaar de grootste groep zijn, gevolgd door de groep 25 tot 45 jaar en 65+ jaar (figuur 9). De leeftijdsverdeling komt min of meer overeen met het landelijk en stadsbrede gemiddelde.

Figuur 10: Leeftijdsopbouw van buurtbewoners in de Horsten. Bron: CBS Statline - de Matenhorst (2023)

Als we kijken naar de verdeling van bewoners naar land van herkomst, blijkt uit cijfers dat het merendeel van de bewoners een Nederlandse achtergrond heeft. Een kwart van de bewoners heeft een andere herkomst (figuur 10). Daarmee wonen er in de Horsten minder mensen met een herkomst buiten Nederland dan het landelijk gemiddelde (27%), maar meer dan het gemiddelde voor de gemeente Apeldoorn (20%).

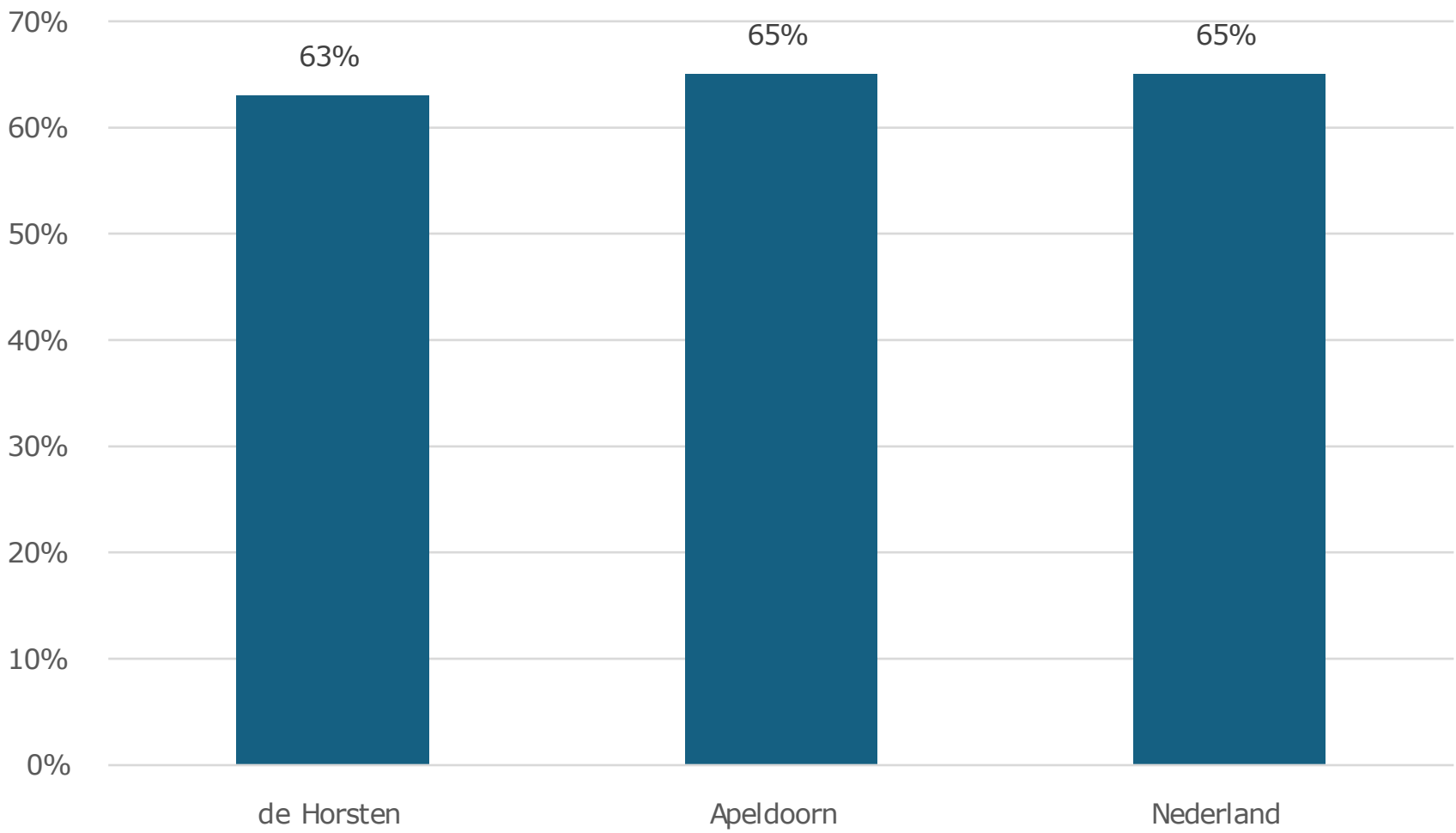
Figuur 11: Bevolking naar herkomst in de Horsten. Het herkomstland van persoon en diens ouders. Wanneer een persoon én diens ouders in Nederland zijn geboren, is het herkomstland Nederland. Bron: CBS Statline - de Matenhorst (2023)

Arbeid en inkomen

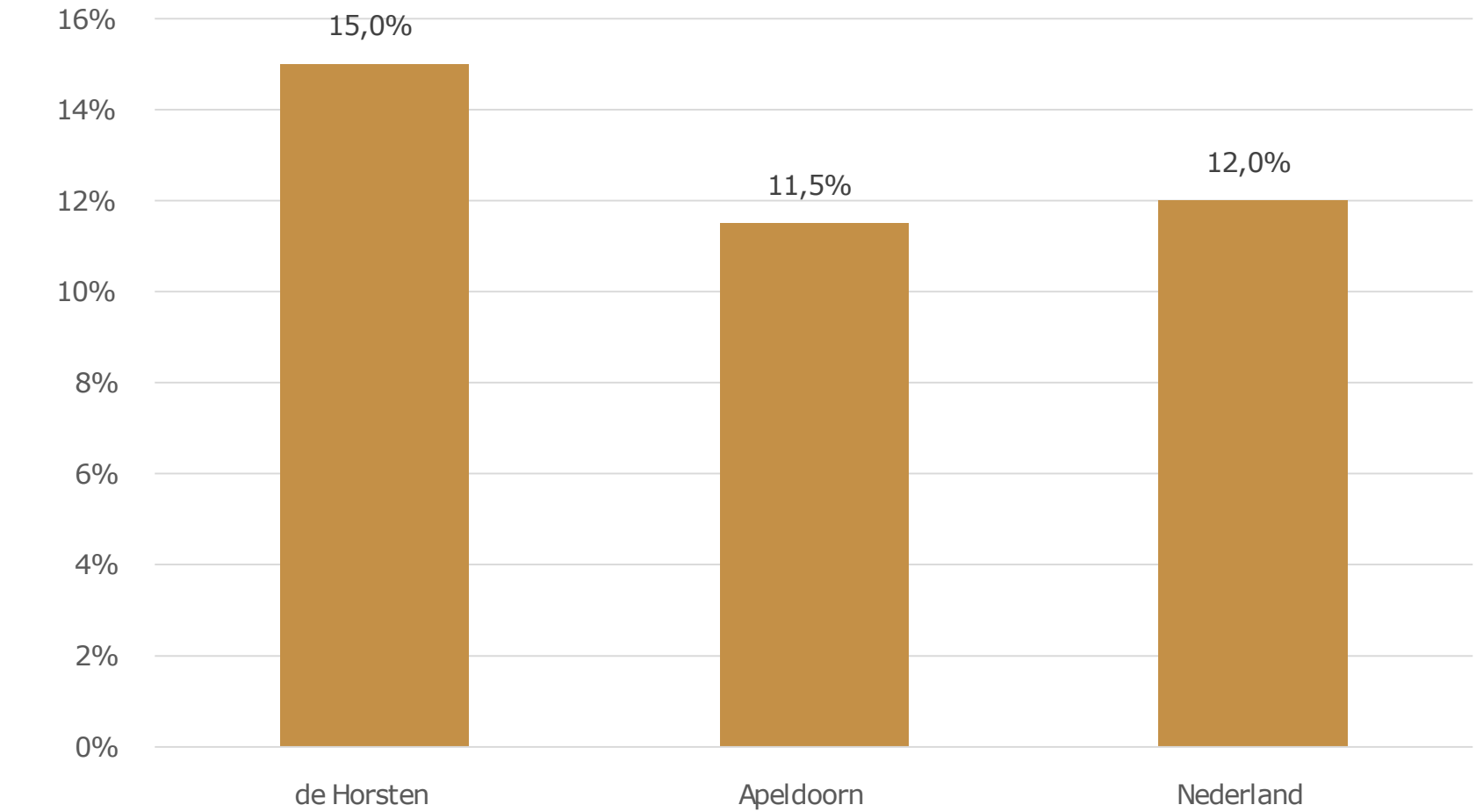
Gekeken naar het percentage 15 tot en met 64-jarigen met inkomsten uit arbeid (arbeidsparticipatie) in de Horsten, laten cijfers zien dat dit percentage voor de buurt iets lager ligt in vergelijking met Apeldoorn en Nederland (figuur 11). Het gaat om een klein verschil van slechts twee procent

Figuur 12: Percentage aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de Horsten. Bron: CBS Statline - de Matenhorst (2022) .

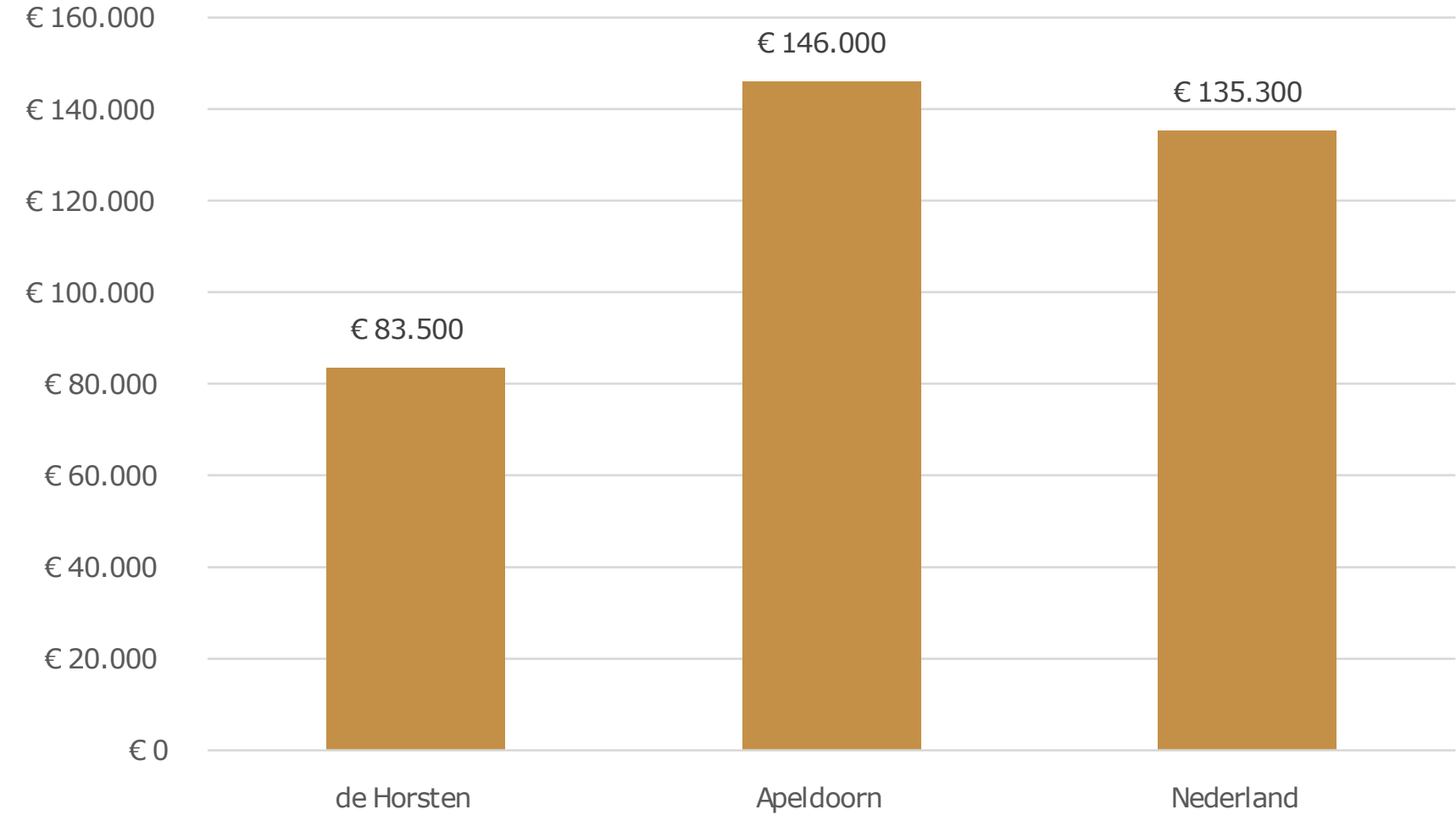

Cijfers over inkomen en vermogen in de Horsten laten zien dat er relatief veel mensen leven van een inkomen tot 120% van het sociaal minimum (figuur 12), een indicatie dat er relatief veel armoede bestaat onder bewoners. Het mediaan vermogen ligt bovendien veel lager dan het gemiddelde in de gemeente Apeldoorn en het landelijk gemiddelde (figuur 13).

Figuur 13: Percentage huishoudens tot 120% van het sociaal minimum in de Horsten. Bron: CBS Statline- de Matenhorst (2022)

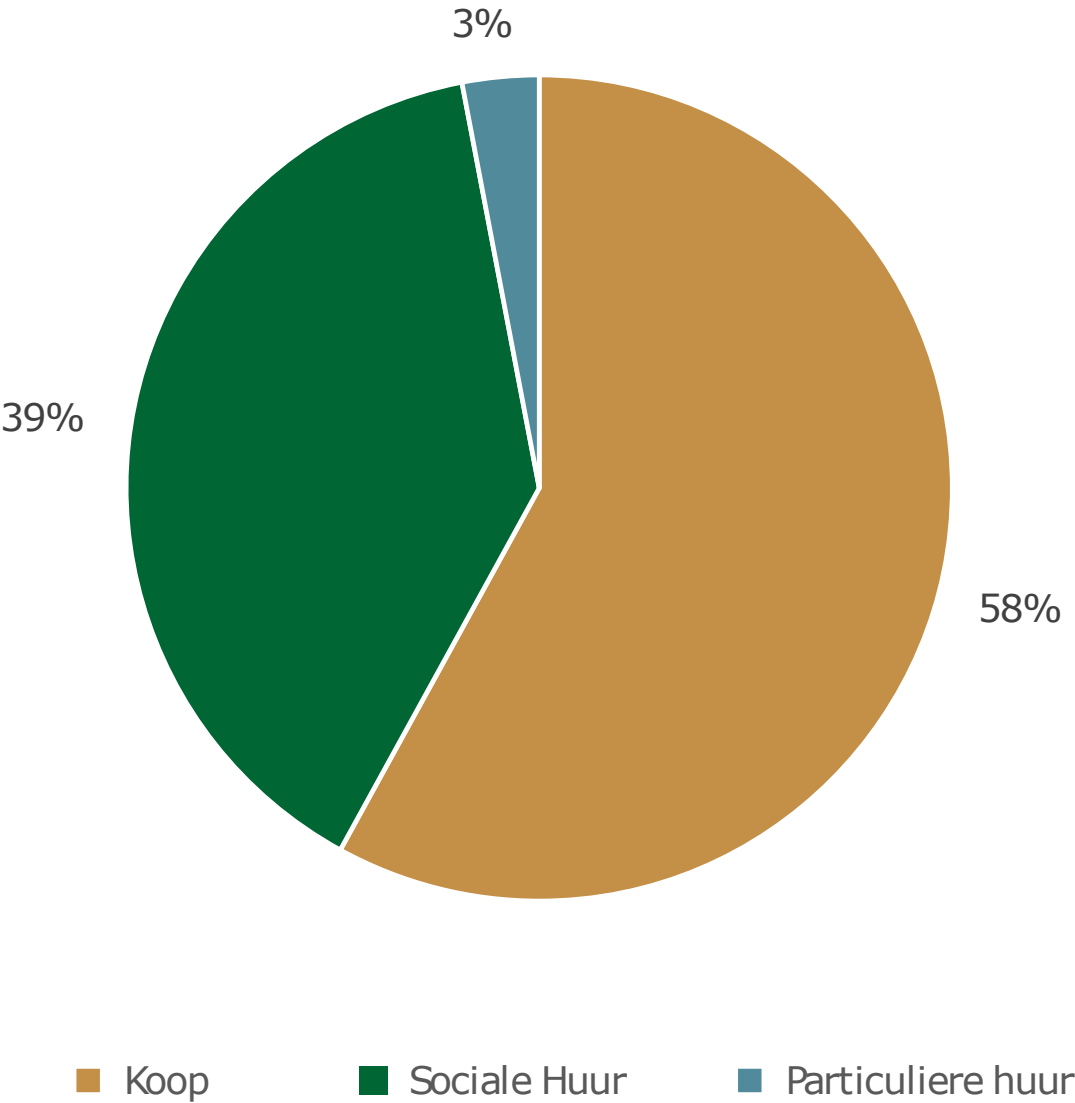
Figuur 14. Mediaan vermogen van particuliere huishoudens. Bron: CBS Statline - De Matenhorst (2022)

Wonen

Er wonen in de Horsten in bijna 2.900 mensen, verdeeld over 1.330 huishoudens (2023). Dit komt neer op een gemiddelde huishoudensgrootte van 2,2 personen. Het landelijk en stedelijk gemiddelde is met 2,1 % iets lager. Het aandeel eenpersoonshuishoudens (39%) ligt met 2% hoger dan stadsbreed in Apeldoorn (37%), ondanks dat de Horsten is gebouwd als 'familiewijk'. Wat betreft de samenstelling van koop- en huurwoningen in de Horsten laten cijfers zien dat een ruime helft van de woonvoorraad bestaat uit koopwoningen, 39% van de woningen is sociale huur is en 3% bestaat uit particuliere huurwoningen (figuur 15).

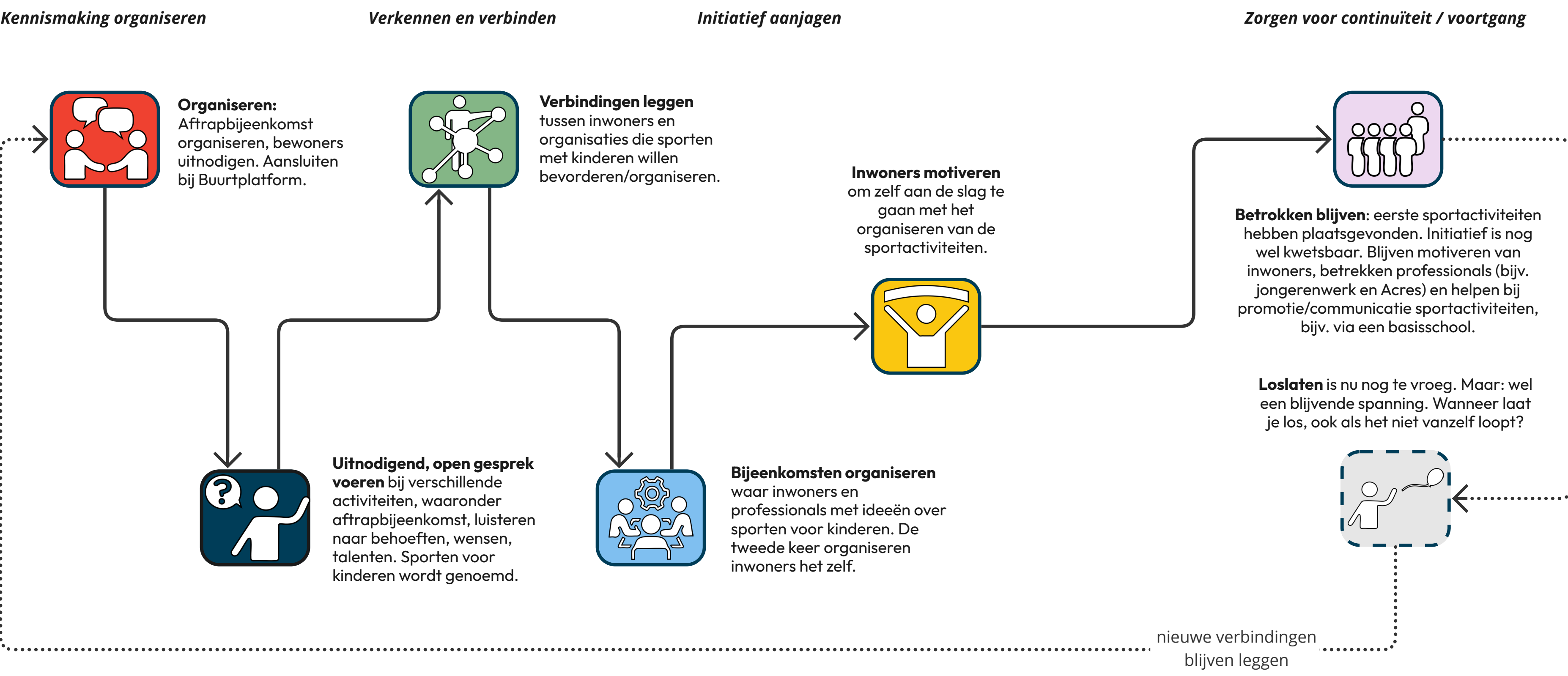
Figuur 15. Percentage koop- en huurwoningen in de Horsten. Bron: CBS Statline – De Matenhorst (2023)

Bijlage 3: Werkwijze community builders Buurt aan Zet bij bewonersinitiatieven

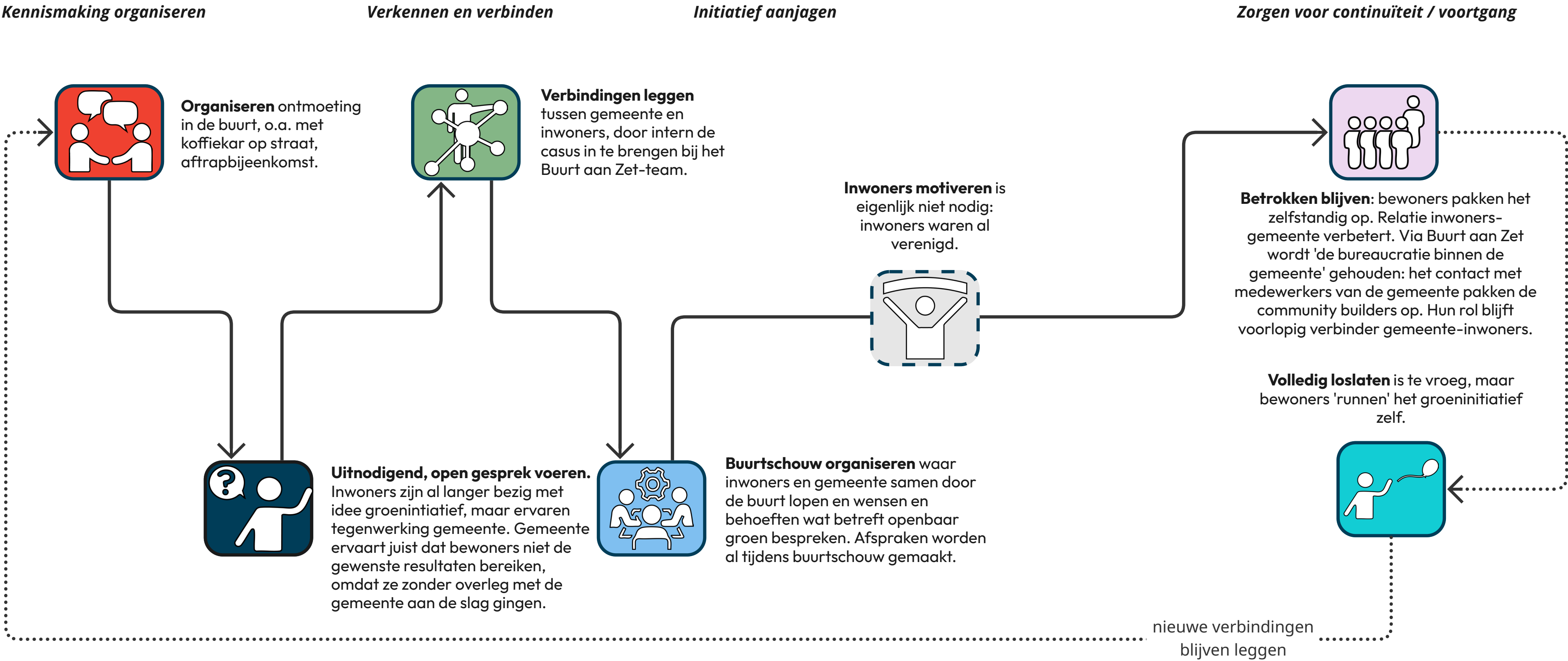
Figuur 16: Werkwijze community builders bij sportinitiatieven.

Inwonersinitiatief: sporten voor kinderen in de buurt

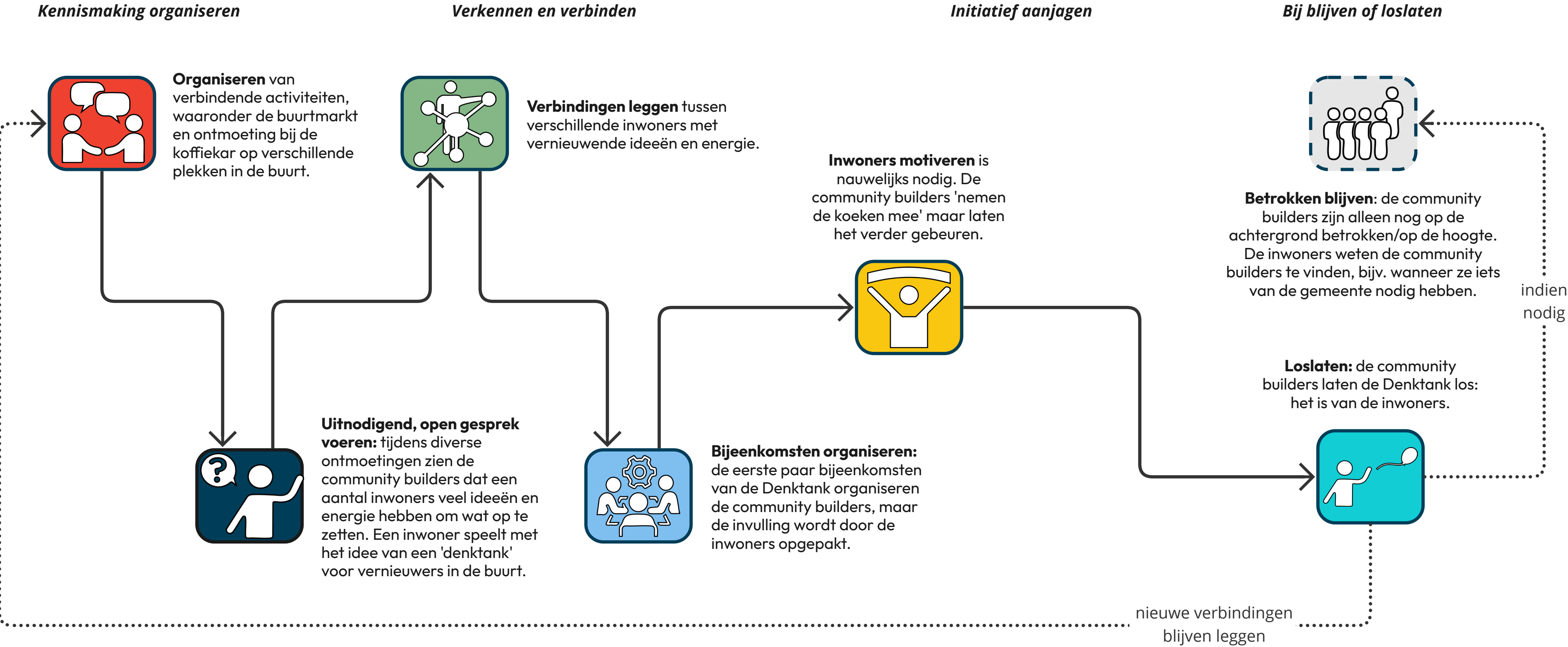
Figuur 17: Werkwijze community builders bij groeninitiatief.

Inwonersinitiatief: groeninitiatief Prentsnijdershorst

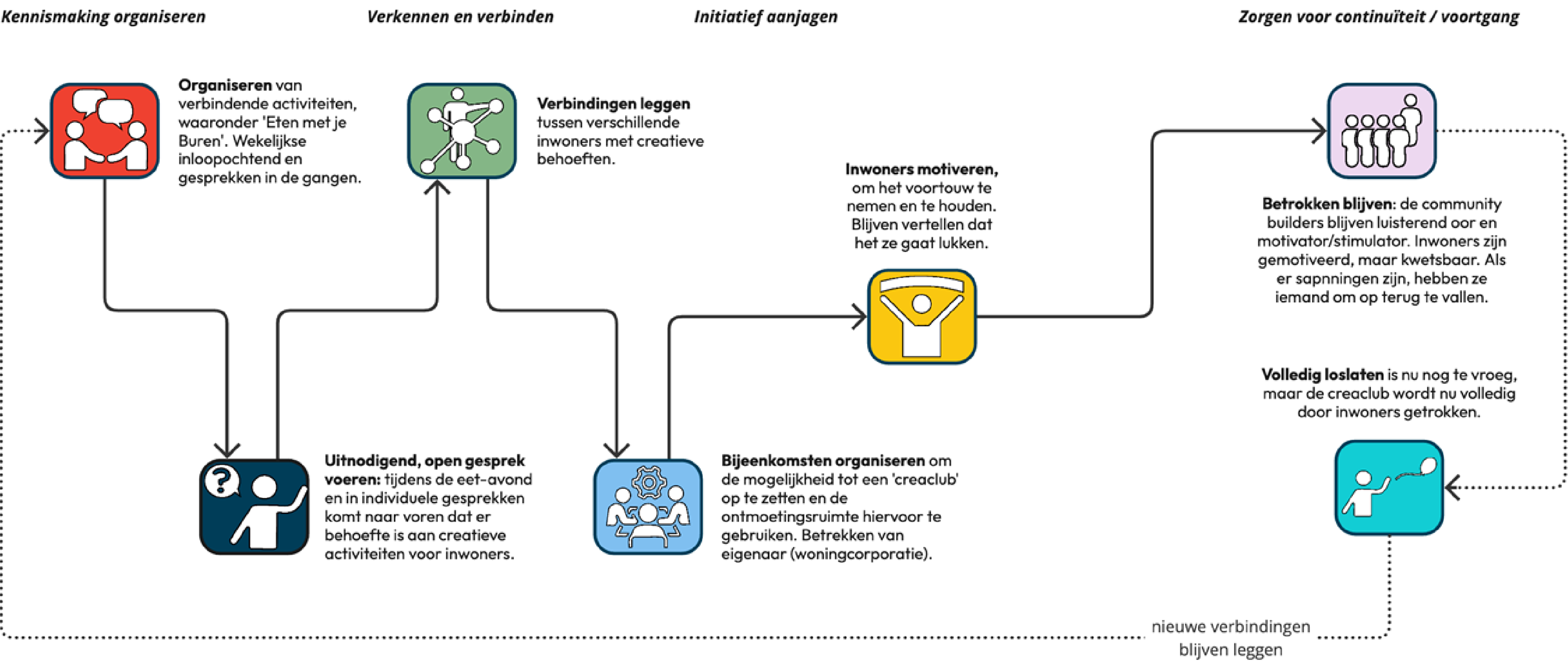
Figuur 18: Werkwijze community builders bij een denktank in de buurt.

Inwonersinitiatief: Denktank de Horsten

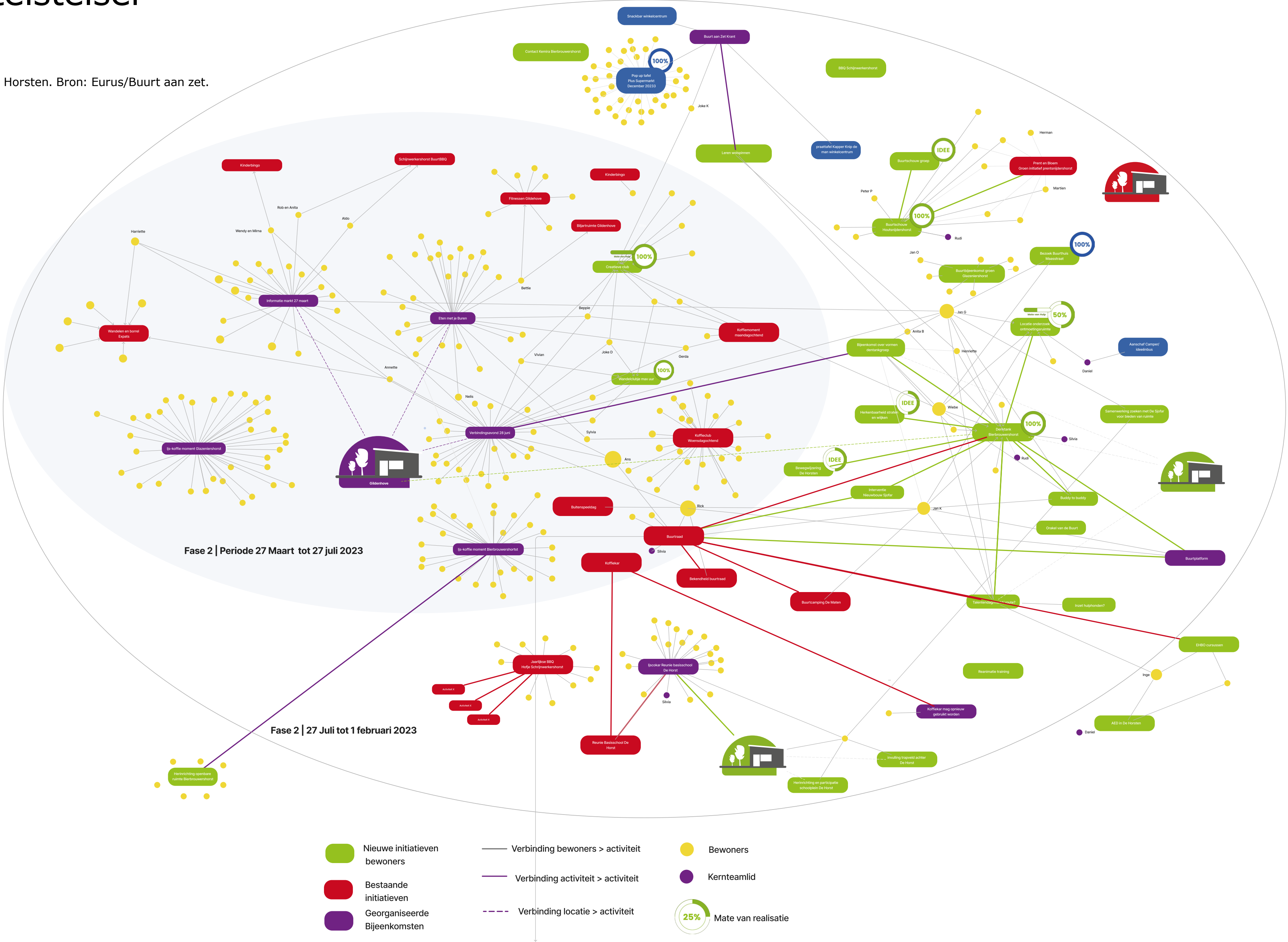
Figuur 19: Werkwijze community builders bij een 'creaclub'.

Inwonersinitiatief: creaclub in de Gildenhove

Bijlage 4: Wortelstelsel

Figuur 20: Overzichtskaart wortelstelsel De Horsten. Bron: Eurus/Buurt aan zet.

Bijlage 5: Activiteiten/ initiatieven in de Horsten

Figuur 21: Nieuw ontstane initiatieven en activiteiten in de Horsten.

Bijlage 6: Tijdlijn Pas op de Plaatsgesprek

Activiteiten en ontwikkelingen in de Horsten, benoemd door bewoners en professionals tijdens Pas op de Plaatsgesprek op 15 mei 2024.

Voor de zomer van 2023
Eten met burenen in de Gildenhove
Stukjes schrijven voor de wijkkrant
(Sigaretten) peuklen opruimen tijdens het wandelen
Koffiewagentje Bierbrouwershorst
Zwerfafval rapen hele jaar door
Verbindingsavond
Flyeren
Renovatie Schijnwerkershorst; Houtsnijdershorst; Glazeniershorst
Verhuizing ganzen
Buurtkoningsspelen
Bloemshikken
Buurmannen "uitjes" 1 of 2 keer per jaar
Als nieuwe burenen briefjes in de bus doen om ons voor te stellen
Training ABCD Joop
Initiatief genomen voor De Buurtkamer
Creaclub (dankzij etentje gegroeid van 3 naar 10)
Zomer 2023
Buurtkoffie
Groeninitiatief: Prentsnijdershorst
Buitenspeeldag
IJsscheppen voor basisschool De Horst
Open tuinfeest voor straat gegeven vanwege twee nieuwe bewoners
Buurtcamping
Victor Veilig Pop
Straatbarbeque
Denktank 'De Horsten'
Praatjes maken in de wijk
Vorbereiden buurtschouw
IJs- en koffiekar

Herfst 2023
Een ideeënmarkt voor bewoners
Buurtschouw in de Horsten
Kijken bij andere buurten
Met bewoners en gemeente de buurt verkennen
Buurtraadvergadering 2x
Info bij de Coop/PLUS
Winter 2024
Kranten bezorgen in de buurt
Syrisch gezin ondersteunen (voor zover mogelijk)
Contact houden met buurtbewoners
Pop-up koffietafel in de PLUS
Buurtschouw bij Houtsnijdershorst
Kerst in de Gildenhove
Praatplaat maken
Koffieclub
Lente 2024
Activiteiten sponsoring van PLUS
Pop-ups in de PLUS (professional)
Nieuwe aanplant + BBQ
Kunst en Cultuur bij de Buur: open huis en -tuin
Toegangspad ontmoetingsruimte
Ideeën ophalen inrichting Gildenhove
Containerdag
Ontmoeting bezoek burgemeester
Groeninitiatief: Glazeniershorst
WiFi in ontmoetingsruimte
Flyeren
Legpuzzels leggen
Opzetten buurtapp

COLOFON

Auteurs	M. Kwakernaak, MSc D. Burggraaff, MSc E. de Jonge P. Mannaerts
Omslag	rawpixel.com
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Giessenplein 59-C 3522 KE Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, augustus 2025

ISBN: 978-94-6409-386-5

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.
Partial reproduction of the text is allowed, on the condition that the source is mentioned.

Het gebruik van dit rapport staat iedereen vrij. Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend. In dit rapport wordt verwezen naar verschillende interventies. Dit overzicht van interventies is niet uitputtend. Bovendien zijn niet alle interventies geëvalueerd. Het overzicht van interventies dient daarom vooral ter inspiratie voor de aanpak van lokaal beleid ter preventie van radicalisering en ongewenste polarisatie. In de rapportage wordt verwezen naar webpagina's. Deze kunnen in de loop van de tijd veranderen.